

T.C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
SOSYOLOJİ ANABİLİM DALI
SOSYOLOJİ BİLİM DALI

ULUSLARARASI GÖÇLER SONRASI KONYA'DAKİ
SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAPISAL VE
FONKSİYONEL DÖNÜŞÜMÜ

Begüm AVCI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Danışman

Prof. Dr. Mahmut ATAY

Konya – 2019

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

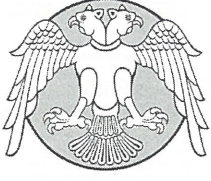

Yüksek Lisans Tezi Kabul Formu

Öğrencinin	Adı Soyadı	BEGÜM AVCI
	Numarası	164205001005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SOSYOLOJİ/SOSYOLOJİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	PROF.DR.MAHMUT ATAY
	Tezin Adı	Uluslararası Göçler Sonrası Konya'daki Sivil Toplum Kuruluşlarının Yapısal ve Fonksiyonel Dönüşümü

Yukarıda adı geçen öğrenci tarafından hazırlanan **ULUSLARARASI GÖÇLER SONRASI KONYA'DAKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAPISAL VE FONKSİYONEL DÖNÜŞÜMÜ** başlıklı bu çalışma 20/09/2019 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda oybirliği/oyçokluğu ile başarılı bulunarak, jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Ünvanı, Adı Soyadı	Danışman/Üye	İmza
PROF.DR.	MAHMUT ATAY	
DOÇ.DR.	GÜRCAN ŞEVKET AVCIOĞLU	
DR.ÖGR. ÜYESİ	FARUK KARAARSLAN	

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Bilimsel Etik Sayfası

Öğrencinin	Adı Soyadı	BEGÜM AVCI
	Numarası	164205001005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SOSYOLOJİ/SOSYOLOJİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tezin Adı	Uluslararası Göçler Sonrası Konya'daki Sivil Toplum Kuruluşlarının Yapısal ve Fonksiyonel Dönüşümü

Bu tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadarki bütün süreçlerde bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle riayet edildiğini, tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada başkalarının eserlerinden yararlanılması durumunda bilimsel kurallara uygun olarak atıf yapıldığını bildiririm.

Öğrencinin imzası
(İmza)

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	vii
ÖZET	viii
SUMMARY	ix
KISALTMALAR DİZİNİ.....	x
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
HARİTA DİZİNİ	xiii
TABLO DİZİNİ.....	xiii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: STK TANIMI VE DEĞİŞİMLER	3
1.1. STK Tanımı Üzerine.....	3
1.2. STK'ların Ortaya Çıkış Sebepleri Ve Katkıları.....	4
1.2.1. STK'ların Ortaya Çıkış Sebepleri.....	4
1.2.2. STK'ların Katkıları	5
1.3. Türkiye'de STK'ların Tarihsel Gelişimi.....	6
1.3.1. Osmanlı'da STK	6
1.3.2. 1924-1950 Arası STK Gelişimi	8
1.3.3. 1950-1980 Arası STK Gelişimi	9
1.3.4. 1980 Sonrası STK Gelişimi	10
1.3.5. Günümüzde STK'ların Durumu	13
1.3.6. Günümüz Sivil Toplum Örneği Olarak İHH Amaç Ve İşleyişleri	14
1.4. Avrupa'da STK'ların Tarihsel Gelişimi	19
İKİNCİ BÖLÜM: GÖÇ NEDİR ?	25
2.1. Göç Kavramı ve Nedenleri – Türleri	25

2.1.1 Göç Kavramı.....	25
2.1.2. Göç Nedenleri.....	28
2.1.3. Göç Türleri.....	29
2.2. Göçmenler ve Terkedilen Yer Açısından Göç.....	31
2.3. Gelinek Yer Açısından Göç.....	33
2.4. Göçün Etki Boyutu.....	38
2.5. Uluslararası Göç Kavramı ve Tanımlar.....	39
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM.....	51
3.1. Araştırmanın Modeli.....	51
3.2. Evren ve Örneklem.....	53
3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri.....	53
3.4. Görüşme Grupları.....	55
3.5. Verilerin Toplanması.....	55
3.6. Verilerin Analizi.....	56
3.7. Varsayımlar (Sayıtlar).....	57
3.8. Sınırlılıklar.....	57
DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : GÖRÜŞMELER VE BULGULAR.....	59
4.1. Görüşülen STK'lar Hakkında Bilgi.....	59
4.1.1. Ravza Eğitim Vakfı.....	59
4.1.2. Ribat Eğitim Vakfı.....	59
4.1.3. Dost Eli Derneği.....	60
4.1.4. El-Bir Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.....	60
4.2. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi.....	60
4.2.1. Amaçlarda Değişim.....	62
4.2.2. Yönetim Şekli ve Personel Yapısında Değişim.....	65
4.2.3. Yardım Biçimlerinde Değişim.....	72

BEŞİNCİ BÖLÜM: VERİ ANALİZLERİ	84
SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	95
KAYNAKÇA.....	102
WEB DİZİNİ:	108
ÖZGEÇMİŞ	111

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın oluşumu sürecinde, bilgi ve birikimlerini aktaran, sabır ve anlayışla muamele eden, zorlaştırmayıp kolaylaştıran değerli danışman hocam Prof. Dr. Mahmut ATAY'a teşekkürlerimi arz ederim. Sürecin her aşamasında ilgi ve alakasını bir an bile eksik etmeyen, tecrübelerini ve kaynaklarını ilim için daima ulaşılır bir yol eyleyen, ufuk açıcı vizyonuyla rehberlik eden kıymetli hocam Adem SELEŞ'e ve eşinin öğrencilerine ayırdığı zamana hoşgörü geliştiren çok değerli Mukaddes SELEŞ'e bilhassa müteşekkirim. Lisans eğitimime başladığım ilk günden itibaren hem bir hoca hem de bir ağabey olarak kapısı daima öğrencilerine açık olan Doç. Dr. Mehmet Ali AYDEMİR'e teşekkür ediyorum ve Selçuk Sosyoloji ailesini vefa ve hürmetle selamlıyorum.

Bir an olsun maddi-manevi desteğini esirgemeyen başta eşim Taha AVCI'ya, iyiliğe güzelliğe olan meyili ile asıl önemli olanın ne olduğunu gösteren, yaşamıma her daim örnek olan annem Emine PAKIR'a; çalışmanın, emek vermenin, pes etmemenin, gayretli olmanın ne derece mühim olduğunu gösterip bizatihi kendini bu desturla yetiştirerek evlatlarına rol model olan Özcan PAKIR'a ve bütün aileme; değerli fikirleriyle destek olan tüm arkadaşlarıma da ayrıca teşekkür ederim.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	BEGÜM AVCI
	Numarası	164205001005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SOSYOLOJİ/SOSYOLOJİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	PROF.DR.MAHMUT ATAY
	Tezin Adı	ULUSLARARASI GÖÇLER SONRASI KONYA'DAKİ SİVİL TOPLUM KURULUŞLARININ YAPISAL VE FONKSİYONEL DÖNÜŞÜMÜ

ÖZET

Bu tez sosyolojik muhayyilenin sınırları dahilinde STK'lara ve onlar üzerindeki yapısal ve işlevsel olarak göçmen etkilerine dair bir şeyler söyleme çabasının ürünüdür. Sivil toplum kuruluşları gönüllülük esasına dayanan bir, bir araya geliş ve ortak amaçlar doğrultusunda, toplum yararı gözetilerek hareket eden vakıf ve derneklerdir. Bu toplum yararı gerek beslenme, gerek eğitim, gerek güvenlik ve sağlık bağlamında olsun her zaman insani boyutlarda işlerlik gösterir. Bundan ötürü metafor olarak bir devleti, sınırları ve koruyuculuğu ile o milletin babası kabul edersek; sivil toplum kuruluşları da hiç kuşkusuz anne metaforu olacak ve daha detaycı, daha duygusal ve daha somut bir anlayışla savaş, kıtlık, yokluk ve daha bir çok doğal afette ve daima toplumun yakınında insani yardım sağlayan girişimde bulunacaklardır. Tüm bu detaylar doğrultusunda sivil toplum kuruluşlarının topluma kattıkları işleyiş ve farkındalık göz ardı edilemez boyutlara ulaşmaktadır. Bundan ötürü bu tür kuruluşların işleyişleri, değişimleri, sınırlılıkları ve sorunları, sosyal bilimciler tarafından yakinen incelenmeli ve böylece içinde bulunulan topluma bu köprüler vasıtasıyla daha yakın olunmalıdır.

Araştırmanın amacı, uluslararası göçlerin bir şehri ve içinde varlık bulmuş STK'ları, işleyişlerini ve göz önünde bulundurdukları temel prensipleri ne yönde ve ne derece değiştirdiğini gözlemlemek ve bu gözlemler sonucu sivil toplum kuruluşlarının geçirdikleri dönemseller farklılaşmaları çeşitli verilerle göz önüne sunmaktır. Bu amaç doğrultusunda tezimizde Konya bağlamında 4 sivil toplum kuruluşu (Dosteli, Ribat, Ravza, Elbir) baz alınacak; değişimler 2000-2019 yılları daha çok değerlendirilerek bir söz söyleme gayretinde olunacaktır.

Anahtar Kelimeler: Göç, Göçmen, STK, Konya.

T. C.
SELÇUK ÜNİVERSİTESİ
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

Öğrencinin	Adı Soyadı	BEGÜM AVCI
	Numarası	164205001005
	Ana Bilim / Bilim Dalı	SOSYOLOJİ/SOSYOLOJİ
	Programı	Tezli Yüksek Lisans ☒ Doktora ☐
	Tez Danışmanı	PROF.DR.MAHMUT ATAY
	Tezin İngilizce Adı	STRUCTURAL AND FUNCTIONAL TRANSFORMATION OF CIVIL SOCIETY ORGANIZATIONS IN KONYA AFTER INTERNATIONAL MIGRATION

SUMMARY

This thesis is the product of an attempt to talk about the civil society organizations and the structural and functional effects of migration on them within the boundaries of sociological imagination. Non-governmental organizations are foundations and associations that act on a voluntary basis and act in accordance with the common good for the purpose of meeting and common purposes. The benefit of this society is always humanitarian, whether in the context of nutrition, education, security and health. Therefore, if we accept a government, metaphorically, as the father of that nation with its borders and protection; non-governmental organizations will undoubtedly be the metaphor of the mother, and with a more elaborate, more emotional and more concrete understanding, they will attempt to provide humanitarian assistance to the people in the time of war, famine, poverty and many other natural disasters. In line with all these details, the functioning and awareness of non-governmental organizations in the society cannot be underestimated. Therefore, the functioning, changes, limitations and problems of such organizations should be closely examined by social scientists, so that they could be closer to the society through these bridges. The purpose of the study is to observe in what way and in what degree international immigrations affect a city and its civil society organizations' functioning and the main principles that are taken into consideration, as a result of these observations, to present the periodical differentiations of civil society organizations with various data. For this purpose, 4 non-governmental organizations (Dosteli, Ribat, Ravza, Elbir) will be used in our thesis. The 2000-2019 years will be evaluated more and more.

Keywords : Migration, Immigrant, NGO, Konya.

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
AFAD	: Afet ve Acil Durum Yönetimi Başkanlığı
BM	: Birleşmiş Milletler
BMMYK	: Birleşmiş Milletler Mülteciler Yüksek Komiserliği
DPT	: Devlet Planlama Teşkilatı
GİGM	: Göç İdaresi Genel Müdürlüğü
DDM	: Dernekler Dairesi Başkanlığı
IOM	: Uluslararası Göç Örgütü
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
STÖ	: Sivil Toplum Örgütü
TBB	: Türkiye Barolar Birliği
VGM	: Vakıflar Genel Müdürlüğü
YUKK	: Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanunu
İHH	: İnsani Yardım Vakfı
TÜSEV	: Türkiye Üçüncü Sektör Vakfı
DERBİS	: Dernek Bilgi Sistemi
DSİ	: Devlet Su İşleri
MÜSİAD	: Müstakil Sanayici ve İşadamları Derneği
ASKON	: Anadolu Aslanları İşadamları Derneği

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Yeni Vakıfların Yıl Bazında Dağılımı.....	84
Şekil 2. Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları	85
Şekil 3. Yıl İçinde Kurulan Yeni Vakıfların Sayısı	86
Şekil 4. Derneklerin Yıllara Göre Üye Sayısı.....	87
Şekil 5. Dernek Üye Sayılarının Türkiye Nüfusuna Oranı	87
Şekil 6. Üye Yaş Dağılımı ve Yasal Statüye Göre Üye Yaş Dağılımı,Kaynak: (Yeğen vd. 2010)	88
Şekil 7. Üyelerin Eğitim Durumları ve Yasal Statüye Göre Eğitim Durumları, Kaynak: (Yeğen vd., 2010).....	88
Şekil 8. Yıllara Göre Derneklerin Gelirleri	89
Şekil 9. Vakıfların Gelir Kalemleri.....	90
Şekil 10. Derneklerin Gelir Kalemleri, Kaynak: (Dereci, Ersen 2017).....	91
Şekil 11. Derneklerin Profesyonel Çalışan Sayıları, Kaynak: (Dereci, Ersen 2017). 92	
Şekil 12. Derneklerin Ortalama Profesyonel Çalışan Sayıları Kaynak: (Dereci, Ersen 2017)	92
Şekil 13. Yıllara göre çalışan sayıları	93
Şekil 14. Yıllara ve Süre Tipine Göre Çalışan Sayıları	93

GRAFİK DİZİNİ

Grafik 1 : Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı (GİGM istatistiklerle)	29
Grafik 2. 2019 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmen Aylık ve Kümülatif Toplamları (GİGM istatistiklerle)	34
Grafik 3. Yıllara Göre Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Artışı (GİGM istatistikler)	37
Grafik 4. Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin İlk 10 İle Yoğunlaşma Düzeyi (2016), (GİGM İstatistikler)	38
Grafik 5. 2018 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler (2019), (GİGM İstatistikler)	47
Grafik 6. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı (2019), (GİGM İstatistikler)	48

HARİTA DİZİNİ

Harita 1. 2018 Sonu İtibariyle Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin İllere Göre Dağılımı (GİGM istatistiklerle)	32
Harita 2. Türkiye’deki Suriyeli Göçmenlerin İlk 10 İle Yoğunlaşma Düzeyi (2018, GİGM İstatistikler)	38

TABLO DİZİNİ

Tablo 1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı (2019), (GİGM İstatistikler)	45
Tablo 2: Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri	62

GİRİŞ

1990'lı yıllardan sonra Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle birlikte ortaya çıkan siyasi çözümler ve rejimlerdeki değişimler birçok farklı coğrafyada çatışmalara sebebiyet vermiştir. Bunun tekeline etnik çatışmalar meydana gelirken öte yandan iç savaş, insan hakları ihlalleri, etnik savaşlar, siyasi istikrarsızlık ve tutarsızlıklar ülke işgallerini doğurmuş, ülkelerarası anlaşmazlıklar, farklı coğrafyalarda gelişen siyasi tavırlar, zorunlu insan hareketliliğine sebebiyet vermiştir.

Yukarıdan aşağıya gelişmiş, gelişmekte olan ve yoksul tüm ülkelerin ortak paydası haline gelen ve yüksek oranda sorun teşkil eden mülteci ve sığınmacı hareketliliğine karşın ulus devletler ve organizasyonları yetersiz kalmış, mülteci ve sığınmacı denetimi ve yönetimi konusunda boşluklar oluşmaya başlamıştır.

Son kertede Türkiye'nin de küresel göç haritasındaki yeri değişmekte, AB ülkeleri başta olmakla beraber Güney - Kuzey / Doğu – Batı ekseninde durmaksızın gelişmiş ülkelere yönelen göç akışının uğrak noktalarından biri haline gelmektedir ve bu durum gün geçtikçe artan bir mülteci – sığınmacı girişine sebebiyet vermektedir.

Öte yandan karşı karşıya olunan bu durum, rotanın asıl istikameti olan AB ve Batı ülkelerine yönelik hareketi, sınırları içerisinde denetim altında bulundurma, barındırma ve durdurma işlevi beklenen Türkiye açısından sosyal düzlemde yasal ve ekonomik olarak büyük önem taşımaktadır. Fakat Türkiye yasal düzenlemelerin yetersizliği noktasında eleştirilmektedir. Çünkü bu alanda yapılan az sayıdaki araştırma gösteriyor ki; mülteci ve sığınmacıların sınırlardan ülkeye giriş yapması, sığınma talebinde bulunması ve BMMYK'dan gelecek kararın bekleme süresi hem yasal, hem ekonomik hem de sosyal sorunlara neden olmaktadır. Tüm bu karşılaşılan sorunlar ve onların getirisi eleştiriler sonucunda Türkiye yeni uygulama ve düzenlemelerle bu problemlerin üstesinden gelme girişimindedir.

AB ülkeleri Türkiye'ye eleştirilerinin yanında birde mülteci kabul ölçütleri noktasında baskı yapmaktadır. Çünkü sınırları içerisine sadece ihtiyaç duyulan nitelikteki kişilerin tercihine dayanan bir seçicilik söz konusudur ve bu tavrına

karşılık Türkiye'den göç noktasında yeni politikalar düzenlemesini talep etmekte, dolayısıyla Türkiye gidilemeyen ülkeler sonrası tercih edilmek durumunda kalınan bir göç ülkesi haline gelmektedir. Düzensiz göçmenler zaman içerisinde giderek artan bir sayı ile birlikte ülkeye yerleşmektedir. Ülke içi önlemler alınmadığı müddetçe bu hızlı artış beraberinde yasal, sosyal, kültürel problemler doğururken, ülkeye ağır mali yükümlülüklerde katacaktır.

Mülteci ve sığınmacı gerçeği bunca gün yüzüneyken ve içinde bulunulan koşullar ve sorunlar bir dönüşümü ihtiyaç kılıyorken, bu durum sadece sosyolojinin değil, diğer birçok disiplinde ilgi alanına girmeli, tıpkı 1980'lerin sonunda AB'deki mülteci ve sığınmacı hareketleri dolayısıyla bu konunun uluslararası ilişkiler, hukuk, ekonomi, iktisat, siyaset bilimi ve tabii sosyolojinin ortak çalışma konusu haline gelmesi gibi Türkiye'de de sosyal hizmet, sağlık, istihdam, barınma, dil eğitimi, uyum, mesleki eğitim... gibi oldukça kapsamlı pek çok göç ve iltica politikalarının üretilmesini gerekli kılmalıdır. Tüm bunlar ekseninde sığınmacı ve mültecilerin barınma, eğitim, iletişim, gereksinim ve adaptasyon sorunlarının tanımlanıp, değerlendirilmesi, yapılacak kapsamlı araştırmalar ve verilerle yapısal ve işlevsel olarak gelineen durumun gözler önüne serilmesi büyük oranda ulusal göç politikalarının üretilmesi ve ivme kazanması noktasında büyük önem taşımaktadır. Tamda bu noktada, bu araştırmanın literatüre katkısı STK'lara ve onlar üzerindeki yapısal ve işlevsel olarak göçmen etkilerine dair bir şeyler söyleme çabasının ürünü olarak kendini gerçekleştirir.

BİRİNCİ BÖLÜM: STK TANIMI VE DEĞİŞİMLER

1.1.STK Tanımı Üzerine

Civil¹ kavramı etrafında gelişen sivil toplum, Avrupa'da Bürokratik bir aygıt konumunda, modern ulus devletinin ortaya çıkışı, bütün örgütsel yapıların ve sosyal alanların bünyesinde yer almasına sebep olmuş ve bu geniş kapsayıcı oluşum gerek bireysel olarak gerekse toplumsal grup bağlamında tepkiye yol açarak, kişilerin bir söz söyleme gayretini doğurmuştur. Günümüz kavramsal çerçevesinde sivil toplum olarak adlandırılan bu alan açma çabası, geçmişte sivil toplumların devlete karşı bir konumda bulunmasına ve uzun yıllar bu hafıza ile bir oluşum gerçekleştirmesine sebep olmuştur. Devletle olan bağ neticesinde sivil topluma bakılınca, başlangıçta zıt, ilerleyen dönemlerde çatışan, günümüzde ise değişen toplumsal koşullar ve artan göçmen olgusundan ötürü yardımlaşan bir çizgi izlemektedir.

Geçmişten bugüne, günümüzü biraz pasif noktada ele alırsak, sivil toplum tanımı üzerine yapılan onca farklı söyleme karşın, genel olarak uzlaşılabilen tek noktanın devletten ayrı bir konum teşkil ettikleri üzerine olabilir. Bunun dışında sivil toplumun tanımı şudur denilebilecek net bir kavramsal birliktelik söz konusu değildir. Bu konudaki içeriklere ve tartışmalara bakıldığında, sivil toplumun birbirinden çok farklı izahı olan tanımlamalarının yapıldığına şahit olunur. Bu yüzden sivil toplum kavramının üzerinde uzlaşılan net bir tanımı henüz mevcut değildir. Yeğen'in (2010, s. 9), belirttiği gibi sivil toplum da başka kavram ve alanlar gibi tarih dışı ve normatif değildir. Tarihsel süreçte anlam değişimleri geçirerek ve farklılaşarak günümüze gelmiştir. Tanımlamalardaki bu çeşitlilik onu muğlak bir hale getirmektedir. Tüm bunlardan ötürü günümüzde sivil toplum kuruluşları (STK) olarak kavramlaştırılmış çeşitli sosyal yapıları kastediyoruz. Dolayısıyla bir kuruluşun tipi, onu var eden sosyal dinamikler, faaliyet alanı, yasal statüsü, çalışma biçimi neticesinde anlam bulmaktadır.

---

¹ 'Civil' Antik Yunandan gelmiştir, bize okunuşu ile 'sivil' olarak geçmiştir. Sivil en yalın olarak medeni demektir. Daha detaylı bilgi için bkz. Çaha, 2007, Aşkın Devletten Sivil Topluma, İstanbul Plato Yayınları: 15-18.

1.2. STK'ların Ortaya Çıkış Sebepleri Ve Katkıları

1.2.1. STK'ların Ortaya Çıkış Sebepleri

Sivil toplum unsurlarının ortaya çıkış sebeplerine bir araştırmanın sınıflandırmasından yorum geliştirmek gerekirse; bu sebepler dört ana başlıkta gruplandırılıyor.

İlk başlığımız tarihsel nedenler; henüz birçok devlet ortada yokken, toplumlar STK görünümündeki oluşumlardan yararlanmaktaydılar. Bireyler tek tek problemleri çözememeye başlayınca, bir biraraya geliş başlamış ve bu birlikteliğin gönüllü oluşu, güç birleşimine ve STK oluşumuna sebep olmuştur.

İkinci başlığımız piyasanın başarısızlığı; piyasalar genel olarak, bireysel ihtiyaç üretimine cevap verirken -yiyecek, içecek, giyecek...- kamunun ortak kullanımına giren, herkesçe kullanım hakkına sahip malların üretimine cevap verememiştir. Devletin müdahaleci bir unsur olarak ortaya çıkışının sebeplerinden biri de budur. İhtiyaç duyulan fakat üretilemeyen mallar bir yana, üretimi gerçekleştiren fakat müdahaleci bir duruş sergileyen devlet yapısı sonrası, duruma STK'lar el atmıştır.

Üçüncü başlığımız devlet başarısızlığı; bahsi geçen üretim eksikliğinin yerini doldurmaya çalışan devlet, sosyal ve ekonomik yaşama müdahale etmeye başlamıştır fakat bu defada bürokrasi geri planda kalmaya başlamıştır. Bu sebeplerden ötürü bürokratik unsurlarda oluşmaya başlayan yetersiz ve hantal işleyiş, çeşitli sorunlar doğurmuş, bu sorunların sosyal boyutlardaki kısımlarını STK'lar bir görev olarak üstlenmiş ve işlerlik kazandırmışlardır.

Dördüncü başlığımız toplumsal dayanışma ruhunun varlığı; toplumsal dayanışma ruhu, birçok sosyal, siyasal ve ekonomik sorunun daha çabuk çözülmesine sebep olan ve bilgi aktarımından ötürü güçlü bir var oluş yakalayan, gönüllü hareket ettirici etkindir. Bu ruhun gelişmiş olduğu toplumlarla paralel olarak STK'larında gelişkin olduğu ve nitelik olarak ta ileri boyutlarda varlık gösterdikleri bilinmektedir. Tüm bu genel sebepler; STK'ların ortaya çıkış sebeplerine yol açmışlardır.

Bugüne bakıldığında, toplumlar sanayi öncesi toplumlardan sanayi toplumlarına, sanayi toplumlarından sanayi ötesi toplumlara, ulus-devlet oluşumlarından küresel olana doğru ilerlemekte ve bu ilerleyişin her boyutunda STK'larda yer teşkil etmektedir. Çünkü ilerleme yanında problemde getiren bir etkendir ve bu problemler aşılmazsa, içinde yaşanılan toplum olumsuz bir seyir izleyecektir. Yaşanan değişimler sonrası olumsuzluklara örnek vermek gerekirse; refah seviyesinin krize girmesi, değişimler sonrası devletin sosyal problemlerle başa çıkamaması, soğuk savaş sonrası neo-liberal politikaların hakimiyet kurması, özelleştirme politikaları, teknolojiye ilerleyiş bunlardan bazılarıdır. Tüm bu sorunlar içerisinde bir çözüm kanalı olan STK'ların yer teşkili zaman içerisinde kendini devamlı yenileyerek ilerlemiş dolayısıyla bu durum yeniden bir STK keşfine sebep olmuştur.

1.2.2. STK'ların Katkıları

Son yıllardaki örgütlü iş gücünün azalmasıyla birlikte STK'ların artan lobicilik yeteneği sosyal politikaların sürdürülmesini ve daha geniş bir alana yayılmasına katkı sağlamıştır. Birçok refah devletinin ulaştığı hedefler, lobicilikte yetenekli STK'lar vasıtasıyla korunmuş hatta ileri seyir izlemiştir. Kamu hizmetleri noktasında birçok STK, devlete oranla daha hızlı bir işleyiş içerisinde. Çünkü devlet tekelinde bu hizmetler pek çok bürokratik işleme tabi tutulur, buda yardımın gecikmesine sebep olmaktadır.

STK'ların katkılarının diğer bir önemli noktası, gereksinimleri toplum ihtiyaçlarına doğru şekillendirmeleridir. Devletin STK rolünü üstlenen sosyal hizmet kurumları belli başlı kurallara tabidir ve bu kuralları değiştirmek, dönüştürmek ve esnetmek STK'lardaki kadar kolay ve hızlı değildir. STK, zaten bu amaçla kurulan daha küçük kuruluşlar olduğu için, onlardaki gelişim ihtiyaca ve çözüme yöneliktir.

Öte yandan STK'lar gönüllü kuruluşlar oldukları için, devletin yetişemediği veya ihtiyaç azlığından ötürü önemli saymadığı birçok problemin çözüm ayaklarını oluşturmaktadırlar. Belli bir toplumsal grubun ihtiyaçlarının gidermek için kurulan, daha sonra pek çok toplumsal ihtiyaçla ilgilenen STK oranı gün geçtikçe artmaktadır. Bu gönüllü kuruluşlar, yardım yapan veya yardıma yardım eden bireyin pratik ve

ahlaki değerini artırmakta, bireysel olarak ta kişiye pek çok manevi katkı sağlamaktadır.

1.3. Türkiye’de STK’ların Tarihsel Gelişimi

1.3.1. Osmanlı’da STK

Sivil kavramına etimolojik köken bağlamında bakıldığında Citizon² ve Civilization (Medeniyet) kavramları ile karşılaşırız. Kken ve açıklamalara bakıldığında sivil toplumun şehirli yani medeni olana atfedilmiş bir unsur olduğu göze çarpmaktadır. Batılı siyasal ve sosyal teoriler sivil toplumu barbarlıktan ve ilkellikten bir çıkış olarak tanımlamaktadırlar. Bu bağlamda ilerlemeci bir tarih nosyonunu hedef alan Aydınlanma ile birlikte Batıda sivil toplum oluşmaya başlamış ve doğal olarak kendisini ilkel olandan kurtulmuş bir toplum olarak nitelemeye başlamıştır. Bunun tam tersi noktada sivil toplumun oluşmasına imkan olmayan koşullardaki toplumlar, kendi deyimleri itibariyle Batı dışı toplumlar, ilkel toplumlar olarak görülmüşlerdir. Böyle bir düşüncenin oluşmasında etkin görüş Montesquieu tarafından oluşturulmuştur. şöyle ki Doğu’da sultan ile tebaası arasında aracı bir gç olmadığı için despotizm ortaya çıkmaktadır (Montesquieu 1998). Onun düşüncesinden bakıldığında Osmanlı İmparatorluğu’nda sultan ile tebaası arasında bir tampon kurum yoktur ve yurttaşların çeşitli hak ve özgürlükleri yöneticinin insafına bırakılmıştır. Batı’daki feodal unsurlar ile evre kent, kasaba ve endüstri emeği arasındaki çatışma, modern siyasal sistemin kökenlerini oluşturmuştur. Buna karşın Batı’daki bu durum Osmanlı toplumuna patrimonyalizm ve şark despotizmi olarak yansımıştır. Bu görüşlere göre Osmanlı toplumuna gerek sosyal, gerek siyasal, gerek iktisadi olarak belirleyici unsur devlettir. Bundan ötürü bir sivil toplum gelişmemiştir. Aşkın bir devlet algısından ötürü gelişmeyen sivil toplum üzerine son 50 yıldır büyük tartışmalar gerçekleştirilmiştir. Bu tartışmaların başında şerif Mardin gelir. Ona göre Batı’da yaşanan çatışmalar zamanla uzlaşma getirmiş ve bu uzlaşmalarda merkez evre ilişkisini güçlendirmiştir. evre kendi özerk durumunu korurken, merkezle bütünleşmeye başlamıştır. Osmanlı’da böyle bir denge durumu söz konusu değildir çünkü sivil unsur bulunmamaktadır.

---

² İnsanlar tarih boyunca kendi hak ve özgürlüklerinin arayışları içindedir buna ‘Citizon’ yurttaş, vatandaş deniliyor. Yurttaş belli hak ve özgürlükleri elde etmiş insandır. Daha detaylı bilgi için bkz. aha, 2007, Aşkın Devletten Sivil Toplumla, İstanbul Plato Yayınları: 15-18.

18. yüzyılın sonlarına doğru Osmanlı ulus devlet ve merkezi sistem ile karşılaşmış ve bu sistemin karşısında kendi sisteminin işlerlik gösteremeyeceğini düşünmüştür. III. Selim'in bu noktada giriştiği merkezileşme çabaları başta yeniçeriler, esnaf ve ulema tarafından engellenmiştir. II. Mahmut zamanına gelince, merkezileşmeyi sağlama alabilmek için yeniçeri, esnaf ve ulema tasfiye edilmiş İmparatorluk, merkezileşme yoluna girmiş ve bürokratik bir devlete dönüştürülmüştür. Bu dönüşümde eski konumunu kaybeden kesim dini, bir dayanak görmüştür. Dolayısıyla modernleşme ve din tamda bu noktada karşıt hale gelerek birbirinden kopmuş ve modernleşen unsurlara karşı, dini tepkiler verilmesi gerektiği hafızası yerleşmeye başlamıştır. Oluşturulan yeni modern, merkezi ve bürokratik devlet ilerleyen zamanlarda ciddi başarısızlıklara uğrayarak 1950'ler itibariyle sivil toplum unsurlarına yer açmak durumunda kalmıştır. Tamda bu esnada Demokrat Parti'nin iktidara gelişi tasfiye edilen kesimi harekete geçirmiş ve bir tarafta modernleşmenin temsili kabul edilen Cumhuriyet Halk Partisi bulunurken, diğer tarafta yerel toplumsal grupları önceleyen Demokrat Parti yerini almış ve çeşitli çatışmalar yaşanmaya başlamıştır. Taner Timur (2003, s. 39) demokratların; kravatlı idareci karşısında kasketli halkı temsil ettiğini ve onlara kamusal alanda alan açtığını ifade etmektedir. Açılan bu alanı geleneksel islami sivil unsurlar doldurmuş ve sivil toplum tanımlanışına özgün yeni bir anlam biçimi eklemiştir. Modernleşmeci merkezi devlet karşısında sosyal dayanışmacı vakıf sistemi hayata geçirilmiştir. İlk amaç olarak, merkeziyetçi devlet tarafından ihmal edilen sosyal kısımların sıkıntılarının giderilmesi noktasında çalışmalar gerçekleştirmişlerdir. Daha sonra modernleşme ile duraklayan toplumsal hareketliliğe ivme kazandırmak için eğitime yönelmişler ve okullar, yurtlar, burs hizmetleri vererek devlet ile toplum arasındaki bağı güçlendirip yeniden bir toplumsal hareketlilik sağlamaya çalışmışlardır. Geleneksel hayırsever kurumlar olarak adlandırılan bu vakıflar zamanla tasfiye edilmiş ve yerine modernleşmeyle özdeş, dönüşmüş yapılar geçmiştir.

Osmanlıda sivil unsurların işlerlik kazanmayışına daha derinden bakmak gerekirse; Osmanlı toplumunda her zaman güçlü devlet geleneğinin hakim olduğu siyasi bir rejim mevcut olmuştur (Alpay, 2005:121). Bu kültürde, iktidarın bölünmüşlüğü yerine tekliği söz konusu olduğu için sivil toplum, politik toplum

ayrımı da doğal olarak yaşanmamıştır (İdris Küçükömer'den aktaran Duman, 2004:48). Osmanlı siyasal yapısı içinde önceleri Sultanın, daha sonraları merkezi bürokratik elitin ağırlığı, devleti kadir-i mutlak bir kurum haline getirmiştir. Bu ise Batı Avrupa'da görülen aristokrasi ve burjuvazi gibi sivil toplumun temel unsuru olan sınıfların ortaya çıkmasını engellemiş ve devletin alttan ve üstten sınırlanmasını önlemiştir (Çaha, 2007:142). Yetişme tarzları açısından tamamen devlete bağlı olan bürokrasi, ekonomik hayatı tümüyle denetimi altına almış ve toplum üzerinde mutlak bir hakimiyet kurmuştur (Çaha, 1994:83-84). Batı Avrupa'da bulunan özerk şehirler ve bu özerk şehirlerin çeşitli hak talepleriyle oluşturdukları sosyal sınıflar Osmanlı'da bulunmamaktadır. Bu durum Osmanlı'da bir STK oluşumunu engellemiştir.

Sonuç olarak, sivil toplum derken devletten ayrılmış, özel mülkiyete ve serbest piyasaya dayalı bir ekonomik alanın varlığı kastediliyorsa, Osmanlı'da böyle bir şeyin olmadığı genel olarak doğrudur. Ama sivil toplum denince devlet dışı gönüllü kuruluşlar kastediliyorsa, bunların Osmanlı'da vakıflar, loncalar, tarikatlar ve dini cemaatler biçiminde mevcut olduğu söylenebilir (Gülalp, 2002:287).

1.3.2. 1924-1950 Arası STK Gelişimi

Bu dönem; devletin merkezîyetçi bir modernleşme sürecine girdiği ve toplumsal grupların kendilerine alan açma gayretiyle giriştikleri kurumsal olmayan sivil toplum adımlarıdır. Sivil toplum girişimleri bu dönemde, modernleşme sonrası ihmal edilen ve devletten bağımsız bir konumda yer almaya başlayan toplumsal tabakaya hareket kazandırıp ihmal edilen kısımlara çözüm önerileri geliştirmektedir.

Tek parti dönemi olarak ta bilinen bu süreçte, tam anlamıyla oluşmuş bir STK yapısından söz edilmese bile, Osmanlı'dan devralınan birçok sivil toplum unsurunun varlığı söz konusuydu. Demokrasiye geçişin adımlarını atma gayretinin görünümü olarak medya ve siyasal ideolojiler, dernekler, kadın hareketleri, işçi hareketleri, özel teşebbüs ve ekonomik açıdan kurulan gruplar bu sivil toplum unsurlarına birer örnektir. Ancak Tek Parti döneminin (1923-1946) tek tipleştirme ve homojenleştirme politikaları karşısında bu tür sivil toplum unsurları işlevsiz kalmıştır (Çaha, 2005b:693; Abay, 2009). Bunun nedeni Türk modernleşme sürecinde yönetici elitin,

toplumu dönüştürmek için laik, jakoben (merkeziyetçi) ve pozitivist bir ideolojiyi referans alarak (Hira-Şan, 2009) sınıfsız, imtiyazsız, kaynaşmış bir toplum oluşturma düşüncesidir (Çaha, 2007:193). Böylece, Tek Parti döneminde, demokrasinin toplumsal ayağı olan sivil toplum unsurlarını oluşturan farklı düşünce, ideoloji, grup, parti, dernek gibi oluşumların hepsi yok edilmiş ve üniter bir yapı ortaya çıkarılmıştır (Çaha, 2007:196;Tuncel, 2005:720). Tek parti döneminin politik uygulamalarında, sivil toplum çağdaş uygarlık düzeyine ulaşma açısından engel olarak algılandığı için tasfiye edilmiştir. Bu çerçevede politik toplum, halkı medenileştirmek adına sivil toplumun yerel, dinsel, kültürel ve politik farklılıklarını ortadan kaldırmıştır (Yıldırım, 2005:63). Bu anlamda, 1912 yılından beri faaliyet gösteren Türk Ocakları 1931 yılında kapatılmış ve 1933-1938 döneminde yapılan yasal düzenlemelerle sendikalaşma ve grev hakkına kesin yasaklar getirilmiştir. Ayrıca, bu süreçte kuruluş amacını gerçekleştirdiği gerekçesiyle 10 Mayıs 1935'te Cumhuriyetin ilk yıllarında kurulan ve çoğu zaman devletin desteğini arkasına almış olan Türk Kadınlar Birliği kendisini lağvetmiş, 10 Ekim 1935'te de Mason Derneği kapatılarak mal varlığı Halk Evlerine devredilmiştir (Tuncel, 2005:720; Çaha, 2009). 1923-1950 döneminde varlık gösteren tek dernek, resmi ideolojiye dönüşen CHP'nin ilkelerini yaymakla görevli Halk Evleri olacaktır (Çaha, 2007:193).

1.3.3. 1950-1980 Arası STK Gelişimi

1950 sonrası dönem; Tek Parti yönetiminin bittiği ve devlet baskısının ortadan kalkması ile birlikte pek çok sivil aktörün kamusal alanda boy göstermeye başladığı dönemdir. Köyden kente göçün yoğun bir ivme kazandığı bu süreçte toplumsal yapı birçok değişikliğe uğramış ve yeni tanımlamalara ihtiyaç duyulmuştur. Bu kaos ortamında çeşitli çözümler üretmek ve kimlik oluşumuna yardımcı olmak bir zorunluluk haline gelmiş, devlet tek başına cevap üretmediği ve yetişemediği için sivil toplum unsurlarına alan açılmıştır.

1950'de başlayan çok partili yaşam sivil toplum konusunda yeni bir dönemi başlatmıştır. Demokrat Partinin iktidara gelmesiyle birlikte Tek Parti döneminde yasaklanmış olan çok sayıda sivil toplum unsuru ekonomik, siyasal ve kültürel alanda tekrar ortaya çıkmıştır (Çaha, 2007:221; Çaha, 2005b:694). Bu dönemle birlikte işçi örgütlenmeleri de güçlenmeye başlamış ve 1950'den itibaren sendikalar

kendi aralarında birlik, federasyon gibi üst düzey örgütlenmelere gitmişlerdir. DP iktidarı, sendikaların siyasetle uğraşmasını engelleyen yasal engelleri ortadan kaldırma konusunda çok içten davranmamasına (Doğan, 2009) rağmen bu dönemde demokrasi kısmen de olsa gelişmeye başlamış, toplumsal temelde görece özerk oluşumlar görülmüş ve toplumdaki farklı kesimler örgütlenmeye başlamış, bu da sivil toplumun gelişmesine katkıda bulunmuştur (Abay, 2009). Öte yandan, 1950'li yıllardan sonra meydana gelen toplumsal farklılaşma beraberinde ülkedeki sivil örgütlenmeleri sayısal olarak artırmıştır. Ancak bu örgütlerin temel referansını devlete hakim olma düşüncesinin oluşturduğu görülmüştür. Bundan dolayı bu grupların yüzü devlete dönük olmuş ve devletten ayrışan bir çıkara yönelmemişlerdir (Tuncel, 2005:724).

Gönüllü üyeliğe dayalı girişimci dernekler 1960'lı yıllarda kurulmaya başlamış ve bu tür derneklerin sayısında önemli bir artış gözlenmiştir (Doğan, 2009; Tuncel, 2005:725). Nitekim, 1961 Anayasası da, sivil toplumun örgütlenmesini olanaklı kılmıştır. Anayasanın beslediği özgürlükçü anlayış hem siyasette hem de sivil örgütlenmede çok sesliliğin ortaya çıkmasına katkıda bulunmuştur. Fakat 1970'lerde ortaya çıkan sağ-sol kutuplaşması siyasal partilerin STK'ları ele geçirmesine neden olmuştur. Bu durum, Ordu'nun 1971 Muhtırası ile birlikte ideolojik kamplaşmadan dernekleri de sorumlu tutmasına yol açmış ve bundan dolayı dernek kurma hakkı sınırlandırılmıştı (Doğan, 2009). Tüm bunlara yorumsal bir görüş geliştirildiğinde, 1960 askeri darbesi ve 1971 – 1973 askeri müdahalelerinin, gelişim gösteren sivil toplum unsurlarının kontrol altına alınma politikaları olduğu söylenebilir.

1.3.4. 1980 Sonrası STK Gelişimi

1980 sonrası dönem; ideolojilerin ve girişimlerin yoğunluk kazandığı bir dönemdir. Dolayısıyla vakıflaşma ve sivil toplum unsurları yoğun ivme kazanmış, sivil toplum artık sadece bir grubun kamusal yüzü olmaktan çıkarak, kendi başına bir varlığı olan kurumlara dönüşmeye başlamıştır. BURDA

Sivil toplum kavramı, Türkiye'de 1980'lerin başlarında popüler olmuş ve kavram dönemin ruhuna uygun olarak özgün bir kullanım şekline bürünmüştür (Erözden,

2004:61). Özellikle, 12 Eylül 1980 askeri darbe sonrası sağda ve solda yer alan ana politik akımlar, güçlü devlet geleneğinin dönüştürülmesi ve demokratik olarak denetlenmesi gerektiği yönünde ortak bir tutum takındılar ve bu dönüşüm ve denetimin motor gücü olarak da sivil toplum kavramı ön plana çıktı (Yıldız, 2007:53). Bunun yanında sivil toplum tartışmalarının, Doğu-Batı sorunu, demokrasi geleneğinin var olup olmadığı ve modernleşme sürecinin başarılı olup olmadığı konularında da yoğunlaştığı (Tosun, 2005b:135; Keyman, 2005:131) gözlenmiştir. 1982 Anayasası devletin üstün ve aşkın niteliğine vurgu yapmış ve devleti, sivil toplum karşısında siyasal yönden güçlendirecek mekanizmalarla donatmıştır. Ayrıca bu Anayasa dernek kurma özgürlüğü ile toplantı ve gösteri yürüyüşlerini de darbeden önceki kargaşa ortamından sorumlu tuttuğu için sınırlandırmıştır (Tuncel, 2005:728; Çaha, 2007:224). Dolayısıyla, Türkiye’de bazı aydınlar tarafından başlatılan ve bir ölçüde kitleselleşen sivil toplum talebinin tam da 1980’li yıllara denk düşmesi tesadüf değildir. Söz konusu aydınların çoğu sivil toplumun güçsüzlüğünün askeri darbelere davetiye çıkardığı noktasında uzlaşma içindeydiler. Bu aydınlar, toplumsal inisiyatiflerin yukardan müdahalelerle merkezi otoritenin denetimine alınması karşısında, sivil toplum kavramını gündeme getirerek toplumsal hareketliliği canlandırmayı amaçladılar (Doğan, 2009; Aktay, 2009; Çaha, 1994:79; Abay, 2009; Hira-ğan, 2009). Böylece sivil toplum kavramı, askeri darbe sonrası, devletin giderek artan hayatın her alanını düzenleme istek ve gücüne karşı, birey ve grupların hak ve özgürlük taleplerini dolayısıyla demokrasiyi güçlendirerek askeri darbelere zemin hazırlayan şartları bertaraf etmek amacıyla gündeme gelmiştir. Ayrıca 1980’lerde, liberal politikalar izleyen Özal’ın, nihai değer olarak devleti değil, toplumu görmesi ve devletin amaç değil, toplumun refah düzeyini yükseltmekte yararlanılacak bir araç olduğunu belirtmesi, devlete bakışı önemli oranda etkilemiştir (Doğan, 2009). Nitekim, Özal döneminde Kamu İktisadi Teşekküllerinin özelleştirilmesi, yetki devri, belediyelere fon aktarımı, pazar ekonomisinin ön plana çıkarılması gibi politikalar sivil toplum cephesine büyük kazanımlar sağlamıştır (Çaha, 2007:228; Çaha, 2005b:694-695). Bu dönemde sivil inisiyatif hareketine geçiren diğer etkenler de devleti temsil eden siyasi unsurlardaki yozlaşmanın yarattığı yaygın hoşnutsuzluk, hayal kırıklığı ve güvensizliktir (Gönenç, 2001:118). Öte yandan Türkiye’de, 1980’lerin sonlarında, bazı dış siyasi gelişmelerin de etkisiyle sivil toplum gündeme

gelmeye başlamıştır. Özellikle 1980'lerden itibaren Doğu Avrupa ve Sovyetler Birliği'nde yaşanan gelişmeler, Batı ve Latin Avrupa'daki askeri cunta yönetimlerinden demokrasiye geçiş süreçlerinin başarısı, tüm dünyada sivil toplum kavramının yeniden canlanmasına öncülük etmiştir. 1992 Rio Konferansının ardından gerçekleştirilen Habitat konferansları sürecinin sonuçları Türkiye'ye de yansımıştır. 1996'da İstanbul'da yapılan Habitat II Konferansı (Sivil Toplum Kuruluşları (STK) terimi Türkiye'de resmi düzeyde ilk kez Haziran 1996'daki Habitat II İstanbul Zirvesi'nde kullanılmıştır) (Çopur, 2009) sonrasında artan Yerel Gündem 21 etkinlikleri sivil toplumu öne çıkarmıştır. Bunun yanında 1980 sonrasında liberalizmin yeniden keşfi sürecinde liberalizmle özdeşleştirilen sivil toplumun siyasal ve toplumsal alandan ziyade piyasa ekseninde yeniden oluşturulma çabaları bu canlanmada etkili olmuştur (Tosun, 2005b:134; Gümüş, 2009; Gülalp, 2002:288). Böylece, sivil toplum, bütün engellemelere rağmen yeniden gündeme gelmeye ve özerk bir alan olma yoluna girmiştir. Habitat II konferansı öncesinde ve sırasında Türkiye'de ilk defa iki farklı kesimin sivil toplum örgütleri ortak etkinlikte buluşmuş ve aralarında hiçbir çekişme yaşamadan düzenleme komitelerinde birlikte yer almışlardır. Merkezi yönetimle yerel yönetim arasında gerçekleşen çekişmeler sivil toplum kuruluşlarına hiç yansımamış ve bu da Türkiye'de ilk defa özerk bir sivil toplum alanının herkese açık bir ilişki ağı içinde kamu alanında oluşabileceğini göstermiştir (Gümüş, 2009; Doğan, 2002:288). Böylece ilk defa yerel ve sivil girişimlerin kamu sahasındaki rolleri bir parça kavramsal karşılığını bulmuş olmaktadır. Konferansla ilgili tartışmalar sayesinde sivil toplum kavramı Türkiye gündemine yerleşti (Gümüş, 2009). 1980'lerde, Türkiye'de modernleşme, ulusal kimlik, ulusal dayanışma gibi toplumun tümünü ilgilendiren konulardan çok hava kirliliği, sağlık, turizm, çevre, insan hakları, dinsel haklar, etnik haklar ve kadın hakları gibi sadece belli başlı grupları ilgilendiren spesifik konular üzerinde durulmuş ve bu konularla ilgili talepler etrafında siyaset yapılmaya başlanmıştır. Konuların her birini savunan bir sosyal grup gelişmiş ve kendi alanında devlet politikalarını etkilemeye ve devletten bir takım haklar elde etmeye çalışmıştır (Çaha, 2007:246; Çaha, 2005b:695). Türkiye'de, 1990'larda askeri yönetimin etkisinin azalmasına paralel olarak, Batı Avrupa toplumlarında olduğu gibi, insan hakları, feminizm, çevrecilik ve çeşitli gençlik hareketleri kamusal alanda etkili olmaya başlamıştır

(Doğan, 2009). Nitekim, Türkiye’de, 1993’te özel radyo ve televizyon yayınları ve 1995’te siyasi partiler, sendikalar, dernekler, vakıflar, meslek odaları ve kooperatifler arasında organik ilişkileri ve işbirliğini yasaklayan anayasa maddelerinin kaldırılması, sivil toplumun gelişmesine katkı sağlayan düzenlemelerdir (zbudun, 1999:114).

1.3.5. Günümüzde STK’ların Durumu

2000 sonrası dönem varlıklarını ve ideolojilerini kısmen oturtmuş olan sivil toplum unsurlarının tamamen kurumsallaşmaya ve uzmanlaşmaya doğru yol aldıkları bir dönemdir. Bu dönemde görülen en büyük değişim, göçmenler sonrası STK’ların devletle ortak iş tutma ve yardımlaşma politikaları izleme durumlarıdır. Bu iki taraf açısından da gerekli ve zorunlu bir hal almıştır.

Günümüze doğru geldikçe yapılan araştırmalar gösteriyor ki gerek Osmanlı gerekse Türkiye’de sosyal, kültürel, siyasi, iktisadi ve hukuki bağlamda bir sivil toplum gelişimi olumsuz noktadadır. Çünkü sosyal yapı girişimciliğe elverişli değildir ve yasalar kısıtlayıcı boyutlarda yer almaktadır. Mevcut mevzuat ve politikalarda da halen sivil toplum tanımları eksiktir. Pek çok sivil toplum unsuru mevcutken, devlet STK olarak sadece iki tüzel kişilik vakıf ve dernekleri kabul etmektedir. Sivil toplum bağlamında yapılan bazı olumlu gelişimlere bakarsak 2004 yılında ıkarılan ‘Dernekler Kanunu’ STK’ların özerkliğini genişletmiş ve bazı kısıtlamalar kaldırılmıştır. 2008 yılında ıkarılan ‘Vakıflar Kanunu’, derneklerin elde ettiği pek çok imkanı vakıfların da elde etmesine yol açmıştır. Bir yandan iyileştirmeler yapılırken diğer yandan vergi hukuku gibi sorunlar devam etmektedir. Birde sivil topluma, toplumsal kesim tarafından bakarsak, Türkiye’de sivil toplum belli noktalardaki kutuplaşmalardan ötürü oluşan yandaş politikalar izlemeye meyilli bir grnmedir. Bu politikaların içeriğini ideolojik ayrışmalar oluşurmaktadır. Bu durum bir yandan doğal karşılanırken diğer yandan genel olarak sivil toplum gelişimine engel teşkil etmektedir. Tüm bunlar dışında amacı gerçekten zgr ve özerk, hangi millet ve ideolojiden olursa olsun mazluma yardım etmek ve hak savunuculuğu için belli kurallar çerçevesinde hareket etmek olan STK sayısı da gün geçtikçe artmakta ve Türkiye bağlamında umut vadetmektedir. İlk elden yapılması gereken Şey; STK kavramının anlamına uygun bir Şekilde içselleştirilmesi ve başta

kendi bünyesinde yer alanların bu anlama uygun hareket etmesi, daha sonra içinde yaşanılan topluma örnek teşkil edecek bir konumda ilerleme gösterilmesidir. Hal böyle olursa problemler daha hızlı çözüme ulaşacak, devletin yetişemediği kısımların pek çoğu STK'lar vasıtasıyla giderilecek, halk her defasında soyut bir bürokrasi yığınyla muhatap olmaktan ziyade, kendi diline ve kültürüne kucak açmış, amacı yardım etmek olan ve herkes için genel kurallar ile devam eden bir sıcak temas noktası bulacaktır.

1.3.6. Günümüz Sivil Toplum Örneği Olarak İHH Amaç Ve İşleyişleri

“İHH savaş, afet, yoksulluk olan bölgelerle birlikte 5 kıtada 135 ülkede din, dil, ırk, millet ve mezhep ayrımı yapmaksızın faaliyet yürütür. Genel olarak 7 ayrı çalışma alanı vardır (insani yardım, insan hakları, insani diplomasi, acil yardım, arama kurtarma, gönüllü faaliyetleri, bilinçlendirme).

İnsani yardım bağlamında; dünya üzerinde savaş, iç çatışma, doğal afet, hastalık, yoksulluk, kuraklık gibi sebeplerle mağdur olmuş milyonlarca insan hayat mücadelesi veriyor. Muhtaç ve mazlum durumdaki herkesin insani ihtiyaçlarını karşılamayı hedefleyen vakfımız; gıda, sağlık, barınma, eğitim gibi temel konularda bölgelere hizmet götürüyor. Muhtaç bölgelerin yardıma ihtiyaç duymayacak bir seviyeye gelmesi için kalkınma stratejileri geliştiriyor.

İnsan hakları bağlamında; insan haklarını ve onurunu koruyan uluslararası sözleşmelerdeki metinlere rağmen dünya üzerindeki hak ve hürriyet ihlalleri artarak devam ediyor; zalimler adilce yargılanmıyor. Sosyal adaletin dünya coğrafyasını kapsamaması gerekirken ekonomik bakımdan güçlü ülkelerin insanlığı sömürsü bitmek bilmiyor. İHH olarak hiçbir ayırım gözetmeksizin insanların zulüm görmeden özgür ve adalet üzere bir yaşama kavuşmasını her insanın ve vakfın sorumluluğu olarak görüyor, dünya üzerindeki her insanın yardıma ihtiyaç duymayan onurlu bir yaşamı hak ettiğine; bunun da ancak adalet ve insan haklarının korunmasıyla mümkün olabileceğine inanıyor.

İnsani diplomasi bağlamında; Dünya üzerinde insan hak ve hürriyetlerinin ihlal edildiği bölgelerin başında Ortadoğu coğrafyası geliyor. Milyonlarca insanın en doğal hakkı olan yaşama hakkına kastedilmesi yanı sıra yüz binlerce insan da haksız ve hukuksuz bir şekilde hapisanelerde özgürce yaşam hakkından mahrum ediliyor. İnsani yardım ve insan hakları çalışmalarının yanında İHH; kriz, savaş ve doğal afet yaşanan bölgelerde sivillerin korunması, kayıpların bulunması, esirlerin kurtarılması, krizlerin sonlandırılması için gerekli adımların atılmasına olanak sağlayarak, devletlerarası diplomasinin yeterli olmadığı durumlarda aktif rol alarak insani diplomasi çalışmaları yürütüyor.

Acil yardım bağlamında; Savaş, iç çatışma, deprem, sel, tsunami, yangın, heyelan, kuraklık, salgın hastalık, yoksulluk, kıtlık... Dünya üzerinde bu gibi sebeplerle mağdur olmuş milyonlarca insan hayat mücadelesi veriyor. Durmak bilmeyen savaşlardan dolayı her gün binlerce aile yok oluyor. Tüm bunlara rağmen hayat mücadelesi veren mağdur veya mazlum insanlara ulaşmak, acil yardım çalışmalarının en büyük amacı.

Arama kurtarma bağlamında; Üzerinde yaşadığımız topraklar depremlere yabancı değil. 17 Ağustos 1999'da meydana gelen Yalova Depremi'nde binlerce vatandaşımız enkaz altında kaldı. Son 30 yılda sadece doğal afetlerden dolayı dünya genelinde 2,3 milyon insan hayatını kaybetti. İHH acil yardım ve arama kurtarma ekipleri, bugüne kadar dünyanın birçok yerinde meydana gelen olağanüstü durumlar için Türkiye'den yola çıktı. Bu ekiplerin önceliği her zaman olayı ve bölgeyi hızlı bir şekilde inceleyip merkeze rapor sunmak oldu. Anlık raporlara göre projeler hazırlandı, mağdurların ihtiyaçlarını karşılamak için çalışmalar yapıldı.

Gönüllü faaliyetleri bağlamında; Gönüllüler vakfın çalışma alanlarından herhangi birinde görev alıp faaliyetlere destek verebiliyor. Kaynak oluşturmadan acil yardıma, sağlık hizmetlerinden eğitim faaliyetlerine, meslek gruplarıyla proje üretme ve uygulamadan tanıtım çalışmalarına kadar birçok konuda gönüllülerin emeği bulunuyor. Asya'daki yetimhanelerden Afrika'daki su kuyularına; Gambiya'daki bir camiden Nijer'deki bir göz hastanesine, dünyanın pek çok yerindeki kalıcı eserlerin hemen hepsi gönüllü dostların katkısıyla hayat buluyor.

Bilinçlendirme bağlamında; İnsan haklarını ve onurunu koruyan uluslararası sözleşmelerdeki metinlere rağmen dünya üzerindeki hak ve hürriyet ihlalleri artarak devam ediyor; zalimler adilce yargılanmıyor. Sosyal adaletin dünya coğrafyasını kapsamaması gerekirken ekonomik bakımdan güçlü ülkelerin insanlığı sömürsü bitmek bilmiyor. İnsan hakları çalışmalarında mazlum insanları yaşadıkları zulümden kurtaracak projeler geliştiriyor. Çatışma ve savaş bölgelerinde yaşanan ihlallerle alakalı dünya kamuoyunu bilgilendiriyor; uluslararası hukuk mercilerini harekete geçirmek için girişimlerde bulunuyor. Tüm bunlarla birlikte dünya üzerindeki problemlere çözümler üretmek, iyilik ve adaleti tüm dünyaya yaymak adına gerçekleştirdiği bilinçlendirme çalışmalarıyla yüz binlerce gönüllüye ulaşıyor. Birlikte konferanslar, seminerler, toplantılar düzenliyor; rapor, belgesel, dergi, kitap gibi basılı ve dijital yayınlar üretiyor.”

Tüm bu ön anlatım sonrasında, İHH'nın genel çalışma disiplini bağlamından söz edecek olursak; İHH meşhur Bosna-Sırp savaşından sonra ilk olarak Bosna'da kurulan uluslararası bir kuruluş. O zamandan bu zamana İHH 135 ülkede faaliyetlerine devam ediyor, ayrıca İHH birleşmiş milletler statüsünde 'uluslararası danışmanlık' statüsü olan bir kuruluş. Bu statü bağlamında anlaşmaya bağlı bütün ülkelerdeki giriş çıkışlar, faaliyetler birleşmiş milletlerin izinleri doğrultusunda gerçekleştirilmiş oluyor. İHH ağırlıklı olarak savaş ortamı olan ülkelere açıklıksuzluk, doğal afetlerden dolayı mağdur olmuş kuraklık nedeni ile veya yoksulluktan, ülkenin fakirliğinden dolayı zora düşmüş ülkelere yardım eder, yardımda öncelikli olarak bütün politikalarını buna göre belirler. Mesela savaş mağduru ülkeler daha önceliklidir çünkü orda genelde Müslümanların yaşadığı yerler ağırlıklı olarak teşkil ediyor. Buralarda yetimlere kol kanat germe, hastaneler açma, lojistik yardım depoları açma, geçici okullar, külliyeler -yani içinde camisi olan yetimhaneler-, yapma gibi bu tür faaliyetleri yürütüyor. Savaştan veya doğal afetlerden dolayı ihtiyaç duyan halkın gıda, barınma, giyim kuşam, ilaç ve sağlık ihtiyaçlarını karşılar. Ayrıca genel hizmet anlayışı vardır; bunun içinde eğitim ihtiyaçları da var ibadet ihtiyaçları da. Aynı şekilde tüm bunlar için ne gerekiyorsa örneğin bir ibadet için ne lazım? Cami ise onlara cami yaptırma. Bir eğitim için ne lazım? Okul ise okul yaptırma, çocukların okuması için kırtasiye araç ve gereçleri

tedarik etme. Sağlık için ne lazım? Ne gerekiyorsa onu yaptırma, personel tedarik etme, savaş olan bölgelerde hastane mi eksik? Geçici tedavi merkezleri açma veya kalıcı merkezler oluşturma, yetimhanelerde çocukların sağlıkları ile ilgili ne yapılması gerekiyorsa buralara sağlık üniteleri kurma. Kuraklık için ne lazım? Kuraklık olan yerde ne ihtiyaç varsa örneğin su mu eksik, su kuyusu açma şeklinde çalışmaları var. Ayrıca mesela Afrika'da 'katarak' dediğimiz olay çok yüksek miktarda bulmakta ve insanların %80'ni katarakla yakalanma riski taşımaktadır. Buralara hastaneler açılıyor, örneğin Nijer'de büyük bir hastaneleri var ve bu hastanede gönüllü doktorlar vasıtasıyla yılda 200 bin katarak ameliyatı yapılıyor. Yardımları açmak gerekirse mesela Suriye'de savaş ortamı var ve hastaneler vuruluyor, oralara geçici klinik merkezleri, savaş mağdurları için geçici barınma merkezleri oluşturuyorlar, örneğin; konteyner ve çadır kentler yapılıyor. Tüm bunlar güvenli bölgelere yapılıyor, buraya gelen sığınmacı ve mülteciler savaş mağduru Müslümanlar hem gıda hem sağlık hem eğitim hem ibadet hem barınma ihtiyaçlarını toplu olarak karşılamış oluyor. Hep Müslümanlara mı yardım ediliyor? Değil. Örneğin Nepal'de 2010 yılında büyük bir deprem olmuştu, oraya İHH kurtarma ekibini gönderdi hatta ilk giden ekiptiler. Orada sadece Müslüman kesim yoktu; Hristiyan, Hindu, Budistler'in olduğu yerlerde de deprem olmuştu ve oralarda da mağdur insanlar vardı. Onların sağlıklı bir şekilde göçük altında çıkarılmalarında yardımcı olundu, ayrıca oralara yetimhaneler kuruldu, çünkü çok fazla yetim çocuk vardı. Şuan Nepal'de 13 tane yetimhane var, bu yetimhaneler doğal afet sonucu anne ve babalarını kayıp etmiş çocukların yerleştirildiği yerler; buralarda eğitim, barınma, gıda ihtiyaçları karşılanıyor. Bu ihtiyaçlar, Türkiye'deki bağışçılar vasıtası ile karşılanıyor ve bu bağlamda Müslüman gayrimüslim ayrımı yapılmıyor. Bunun dışında İHH'nın yaptığı başka bir hizmet; yardım götürdüğü yerlerde genelde bulunan ülkenin yönetimleri ile Müslüman toplumlar arasında sıkıntılar oluşuyor. Mesela Moro'da, Patani'de, Myanmar'da, Doğu Türkistan'da buralarda mevcut yönetim, Müslüman grup ve toplumlardan rahatsız oluyor ve bunlara işkence etmeye çalışıyor, yaşam fonksiyonlarına zorluklar çıkarıyor ve ellerinden almaya katletmeye kadar gidiyor, işte bu sıkıntılara çözüm geliştiriyor. Örneklendirmek gerekirse, bir zamanlar Patani'de erkeleri katletmişler, kadınları sağ bırakmışlardı. Doğu Türkistan'da oruç tutmalarına engel olmuşlardı. Moro'da Müslümanlara yaşam hakkı

tanımıyorlardı, Myanmar’da da yine aynı şekilde. İHH öncelikle buradaki Müslüman halkların temel ihtiyaçlarını karşılıyor, daha sonrada mevcut yönetim ve Müslümanlar arasında diyalogu oluşturmaya çalışıyor. Türkiye Cumhuriyeti’nden de bu konuda aldığı izinle bir köprü vaziyeti görüp; onların özerk bir durumda yaşamaları, rahatça ibadet edebilmeleri, rahatça sosyal hayatlarını yaşayabilmeleri açısından mevcut yönetimlerle Müslümanlar arasında diyaloglar oluşturmaya çalışıyor. Bunu ilk olarak Moro’da yaptı. Moro Müslümanları ve Moro hükümeti arasında bir diyalog oluşturuldu ve bir protokol imzalandı, böylece İHH burada ara buluculuk yaptı. Bu ara buluculuk sayesinde şu an da Müslümanlar hem ibadet hem diğer yaşam koşulları açısından rahat bir ortam elde ettiler, aynı zamanda Suriye’de esir değişimlerinde de aracılık yapıyor. Bu tarz konularda İHH her daim öncülük yapar. Türkiye’de ne yapıyor denildiğinde; Türkiye’de 4 tane bakanlıkla protokol imzaladı (milli eğitim bakanlığı, gençlik ve spor bakanlığı, aile ve sosyal politikalar bakanlığı ve devlet bakanlıkları) ve okullarda, Kur’an kurslarında, yurtlarda ‘Her Sınıfın Bir Yetim Kardeşi Projesi’ni başlattı. Yani burada; dünyada yetim kalmış çocuklara sponsor buluyor, bu sponsorlar her ay 100 TL ödeme yapıyor ve bir yetim alıyor bir yıl süre ile. Böylece her ay ödeme yaparak bir yetimin ihtiyacını karşılamış oluyor. Dünyada İHH’nın bu sistemle baktığı yetim sayısı 200 bin civarında. Sponsor dahilinde diğer ulaştığı yetimlerle de, aşağı yukarı 300 bine yakın yetim var ama dünyada yetim sadece 300 bin ile sınırlı değil. Totalde 1 milyon civarında yetim bulunmakta ve bunların çoğunluğuna Avrupalı Misyonerler bakıyor. Bu oldukça ilginç bir şey, İHH’nın ve misyonerlerin ulaşamadıkları noktada, yetimlerin bir kısmı fuhuş, organ mafyası, insan mafyası gibi kaçakçıların ellerine düşüyor. İşte İHH bunların engellenmesi için gayret gösteriyor, Türkiye ve dünyada sponsor bulmak için mücadele ediyor ve bunun için de diğer bakanlıklar ile protokoller imzalıyor. Son olarak bir de yakın zamanlı bir projesinden bahsetmek gerekirse; Reyhanlı’da 1000 kişilik bir yetim şehri yaptılar ve bu ayın yani Mayıs’ın 18’inde devlet büyüklerinin de katılımı ile bu yetimhaneyi açtılar. Bu yetimhanenin farkı şu ki; çok lüks villa tipi evler yapıldı ve yetimlerin her ihtiyaçları düşünüldü ama oraya sadece zeki yetim çocuklar alınıyor yani gelecekte önder olabilecek, bir devleti yönetebilecek kapasitesi olan çocukların yetiştirilmesi amaçlanıyor ve bu 1000 kişi ağırlıklı olarak Suriyeli yetimlerden oluşuyor.

1.4. Avrupa’da STK’ların Tarihsel Gelişimi

Merkezi devletin sosyal görev üstlenmediği dönemlerde bireyleri ailevi, sosyal ve doğal krizler karşısında koruyan sivil toplum kuruluşları, refah sağlayıcı kurumlar olarak görev yapmaktaydı. Bunların yanı sıra, kent merkezlerinde de yönetici sınıfın değişik endişelerle yoksullara yönelik kurumsal bir koruma sistemi oluşturmaya çalıştıkları da gözleniyordu (Özdemir, 2007:383)

Gönüllü örgütlenmeler irdelendiği zaman sanayi devrimi öncesi bu kurumlar için gerekli zemin hazırlığının henüz sağlanamadığı görülür. Bu yüzden bu örgütlenmeler için oluşturulmak istenilen birliktelikler için gönüllü örgütlenmeden söz etmek zaman olarak çok erkendir. 12. ve 19. Yüzyıl arasında Avrupa’da gerçekleşen gelişmeler STK’ların bugünkü haline gelmesinde önemli rol üstlenmiş, bununla birlikte sürecin ana dinamizmini oluşturan ilerlemeler sanayi devrimi ve burjuvazinin ortaya çıkışıyla birlikte süre gelmiştir. Bugünkü STK’lar bu sürecin sonunda gelişimine devam etmiştir.

Sanayi öncesi toplumun tarıma dayalı olması, uzun çalışma saatleri, evin ve tarlanın işyeri oluşu cemaat yapısındaki örgütlenmeler aile hısımlılığının önemi, ilkel üretim tarzının oluşu, kişilerin henüz farklılaşamadığı, benzerliğe dayalı mekanik dayanışmanın hakim oluşu, farklı çıkar gruplarının olmayışı, homojen toplumsal yapının bulunuşu ve kişilerin ancak temel gereksinimlerini karşılama yönünde çaba gösterdiği bu toplumsal aşamada gönüllü formel örgütlenmeler bulunmaktadır. Ancak dini örgütlenme şeklindeki küçük örgütlenmeler bulunmaktadır. Toplumsal değişme sürecinin diğer bir aşaması olan sanayi toplumunda ise, gönüllü örgütlerin ortaya çıkmaya başladığı görülmektedir (Şimşek, 2000:330- 331).

Sivil toplum tarihinin batıdaki en büyük paydası kent tarihidir. Kentlerin modern anlamda özellikleri ve benzeşmelerine bakacak olursak; en eski tarihli şehirler feodalizmden sonraki Avrupa kentleridir. Sanayi devrimi bu bağlamda kentleri şekillendirmiş, inançlarına, değerlerine, görüşlerine, çıkarlarına, farklı farklı gruplanma eğilimlerine kucak açan, bir arada yaşanan yerleşim yerleri olarak değerlendirilmiştir. Bu farklılıklar sınıflar arasında ilerleme sağlayan bir gücü oluşturmuştur. Sivil toplum ise bu ayrımlara bağlı değişen ortaklık olarak kabul

görmeye başlamıştır. Bugün de hali hazırda STK'lar herkesi ortak bir paydada toplayabilme inancından güç almaktadır.

Bir yandan ise birey ve burjuva kavramı birlikte giderken, burjuvaların mevcut aristokraziye karşı verdiği mücadele, aristokrasiden hak kazanmaya başlamıştır. Kazanılan bu haklara bakacak olursak; mülkiyet ve serbest pazarda dolaşım hakkı bunlara dahildir. O nedenle üçüncü özellik de "sivil haklar". Yani bir başka deyişle öznel ya da subjektif hak, yani doğrudan ekonomiyle bağlantılı siyasal olmayan haklardır. Modern toplumdaki bahsetmek, pazar ve birey toplumundan bahsetmektir. Bireyin de öznel olarak ekonomik varlığını devam ettirmesi, hem devlete hem iktidara karşı haklara sahip olduğunun göstergesidir.

Devletin dahil olmadığı, şahsın kendi çıkarını yapabildiği, özgürlük alanları, kaynakları, hüner ve zenginlikleri, üretim ve alışveriş bağlamında faaliyet ve pazar sürecinin tam merkezi haline gelmiştir.

Bu dönemde sivil toplum kavramı, geleneksel toplumdaki modern topluma geçişi ve modern toplumu meydana getiren bireylerin haklarını özel mülkiyet ve serbest piyasa temelinde destekleyecek bir model olarak ve ekonomik güce sahip burjuva sınıfının toplumdaki yerini pekiştirecek ekonomik ve siyasal haklar elde etmesini sağlayacak şekilde tasarlanmıştır (Uğur, 2011:14-15).

18.yüzyılda ilgi gören liberal bakış, sivil toplumun yorumlanmasında önemli rol oynamış ve yeni bir devrimin başlangıcı olarak kabul görmüştür. 19.yüzyılda ise sınıf çatışmaları, anayasa ve demokratik devlet gibi kavramların gündeme gelmesiyle bir süredir unutulmuş olan totaliter yönetimlerin eleştirilmesi, Batı Avrupa'daki refah devleti anlayışına etki etmiş ve yeniden aktif bir tartışmanın fitilini ateşlemiştir.

Öyle ki Çelik, Ayas ve Koç (2009:27)'ye göre, "sivil toplum, liberal düşüncenin temel kavramlarından birisini oluşturmuştur. Liberalizm, inisiyatif bireye vermiş, devlete ise bireylerin girişimlerinin ve örgütlenmelerinin çoğulcu bir yapı içerisinde, serbestçe gerçekleşmesini güvence altına almasını sağlama şeklinde sınırlı bir rol biçmiştir. Temel parolası "bırakınız yapsınlar, bırakınız geçsinler" olan liberal anlayışın bireyler kendi yararlarını maksimize etmeye çalışırken bu arada

toplumsal faydayı da en azami düzeye çıkartacakları düşünülmüştür. Bu açıdan bakıldığında sivil toplum, ekonomik örgütlerini sürdürüldüğü, fakat aile yaşamının gerçekleştiği yer anlamında özel alanı dışarıda tutan bir içeriğe sahip olmuştur.”

18.yüzyıldan sonra sivil toplum devletin dışında bağımsız bir alan olarak kabul edilmiştir. Böylece yeni ve bağımsız örgütlenmelere temel olan sivil topluma, kamusal alanlarda, bir takım hak ve yükümlülükler sağlanmıştır. 1750’lerden sonra sivil toplum artık devlet kavramıyla yan yana anılmaktan çıkmış, devlete eşdeğer ayrı bir kavram olmaya başlamıştır. Bu durum Marx’a göre de sivil toplum 18.yüzyıl Avrupası’nda burjuvazi ile gelişti. Onun İçin, sivil toplum üretici güçlerin belli evrimsel gelişiminde ortaya çıkan ve bireyler arasındaki ekonomik ilişkilerin tümüdür (Öztürk ve Şahin, 2008, 11-12).

Sivil toplum devlete karşı temkinli ama saygılı bir kavramdır. Çünkü sivil toplum; zorunluluk gerektirmeyen, kendini kendi oluşturabilen, destekli, devletten ayrı ama özel alanlarıyla devlet ile arasında köprü kuran, sosyal yapılarıyla birlikte hem sınırlayıcı hem hukuki hem de süreçleri meşrulaştırıcı bir güce sahiptir. Ancak bu bağlamda devlet dışında yabancılaşmayı da kabul etmez.

Bununla birlikte, 19. yy’dan itibaren bazı siyasi ve toplumsal düşünürler önceki tanımlamalar arasındaki görüş ayrılığının ötesine geçmeye çalışmışlardır. Bu dönemden itibaren Tocqueville’in, Durkheim veya Weber’in ilham kaynağı olduğu modern sivil toplumun yeni bir yorumu ortaya çıkmaktadır. Bu yorum beş temel kurala dayanır:

-Sivil toplum, devlet, aile ve yerel yaşamdan bağımsız bir toplumsal alandadır.

-Bireyler, sivil toplumu oluşturan herhangi bir dernek, işyeri veya gruba katılmaya zorlanamazlar.

-Sivil toplum hukuk düzeninin dışında kalmaz.

-Sivil toplum, kolektif hedefler koyar ve vatandaşları temsil eder, örgütlü sivil toplum bireyler ve devlet arasında “aracı” ve “itici güç” olarak rol oynar. Bu

yönleriyle sivil toplum alanında etkinlik gösteren her örgütlenme STK olarak görülsede, modern toplumlarda, iktisadi amaç gütmeyen, kolektif yarar esasına göre çalışan; kamuoyunu aydınlatmak ve yönlendirmek için gönüllülük esasıyla hareket eden kuruluşlar STK olarak görülmektedir (Uğur, 2011:20- 21).

Sivil toplum, kendini temsil ederken birçok araca ev sahipliği yapar. Bu araçların en başında ise STK gibi kurumsallaşan yapıların varlığı gelir. STK'lar hayatımızın tüm alanlarında etkin olan, sınırı olmayan, geniş, ileriye dönük ve şu anki yaşantıya dair çok şey katan kuruluşlar olarak bizlerin karşısına çıkmaktadırlar. Sivil toplum kuruluşlarının temel prensibinde ne devlete karşı çıkmak, ne de devlete bir alternatif olmak yer alır. Çünkü devlet bütünüyle sivil toplumu politika ve programlarının içinde konumlandırmıştır. Devlet ile bağıntılı olarak karşımıza çıkan STK'ların oluşumu devlete hiçbir zaman yok dememiş ve zayıf olarak kabul etmemiştir.

Düşünsel temelleri yukarıda özetlenen sivil toplum kuruluşlarının ortaya çıkışı güneyde Hindistan'daki Gandhi hareketi içinde hükümete karşı halkın haklarını savunma amaçlı bazı kuruluşların kurulması ile Kuzeyde ise Birinci Dünya Savaşı'nın ardından savaşın yıktığı Avrupa için yardımlaşma kuruluşlarının oluşturulmasına dayanmaktadır. Amerika Birleşik Devletleri'nde ise devlet sivil toplum kuruluşları üzerine kurulmuştur. Bu durum Amerikan toplumunu oluşturan bireylerin demokrasinin oluşumu için uygun bir ortam oluşturmasından kaynaklanmaktadır (Emini, 2013:44).

Tarihsel boyut olarak genel manada elimize aldığımız STK'ların İkinci Dünya Savaşı sonrasında gündeme geldiğini gözlemlemekteyiz. Bu süreçten sonra mutlak otoritenin devlet oluşunu kabullenen kurum ve kuruluşlar, çeşitli bölgesel oluşumlar (BM ve AB gibi) sivil gelişimi desteklemiş, ulusal devletler üzerinde oluşan mekanizmalar sonucunda sivil toplumsal hareketler canlanmış, çevre, çocuk ve insan, kadın hakları gibi kavramlar demoktarik kurum ve politikalar arasına girmiştir.

Sivil toplumun canlanışında Sovyetler ve Doğu Avrupa'daki merkezi bürokratik devlet yapılarının başarısız olması ve çökmesi ile küresel gelişme ve

değişmeler önemli rol oynamıştır. Devletçi yapıların başarısızlığı ve çökmesi ile bireyin ve sosyal aktivitelerinin önemi artmış, çıkar temelli olmayan yeni tür sosyal hareketlerin ve sivil toplum kuruluşlarının oluşmasını sağlamıştır. Böylece aktif ve katılımcı bir sivil toplum anlayışı öne çıkmıştır (Yılmaz, 2003:320). Ancak “sivil toplum örgütü” konseptinin asıl popülerlik kazanmaya başlaması, BM şartının 71.maddesi ile STÖ'lere barışın tesisi sürecinde “danışmanlık” rolü (consultative role) verilmesiyle gerçekleşmiştir. Böylece STÖ'ler uluslararası aktörler olarak kabul görmeye başlamışlardır (Yılmaz, 2012:158).

1980'li yıllardan sonra STK'larının önemi, globalleşme, neo-liberalizm ve demokratikleşmelerin artmaya başlaması ile beraber kendini göstermeye başlamıştır. Özellikle iletişim teknolojilerinin gelişmesi STK'lara daha verimli bir şekilde örgütlenme imkanı sunmuş ve sosyal duyarlılıkların artmasında önemli rol oynamıştır. Akabinde 1980'lerden sonra gelişimine devam eden STK'lar sosyal politikaların ayrılmaz bir bütünü haline gelmişlerdir. Çeşitli kültürel ve çevresel faktörleri, yani bir başka deyişle yaşama dair sorunları tez zamanda çözen STK'lar daha çok takip edilmeye başlanmış ve ilgi odağı konumuna gelmiştir. Böylelikle süreçte birlikte devletlerin refah toplum anlayışı ideolojik ve ekonomik alanlarda küçülme sürecine girerek, etkin olması beklenilirken gerilemeler gözlemlenmiştir. Oysa ki devletten bu alanlarda daha faal olunması beklenmektedir. Gerilemesi gözlemlenen devletlerin toplumsal yapısında STK'lar ön plana gelmeye başlamıştır. Ulusal ve kamusal alanlarda faaliyetleri sınırlı olan STK'lar artık çok fazla alanlarda kendini göstermeye başlamış ve kar amacı gütmeksizin hedeflerine devam etmişlerdir.

Ne var ki Avrupa bütünleşmesinin ivme kazanması, Avrupa düzeyinde bir kamusal alanın gerekliliğini ortaya koydu. Böylelikle yeni bir düzenlemede sivil toplum kuruluşlarının uluslar üstü kurumlarla iletişime geçmesi ve bunu mümkün kılacak sağlıklı iletişim kanallarının oluşması gündeme geldi. Bu da ulus aşırı sivil toplum oluşumlarını teşvik etti (Arabacı, 2003:25). Geçilen bu süreçlerde Avrupa, STK'ları önem kazanmaya devam etmiş, üye sayılarında her geçen gün artış gözlemlenmiş ve değerli bilgi birikimleri sayesinde AB'nin politika sürecinde etken rol üstlenmişlerdir.

Kısaca sivil toplum girişimlerinin batıdaki gelişim tarihine bakıldığında birinci aşamada liberal değerlerin yerleştirilmesi, ikinci aşamada merkez-dışı ülkelerdeki yönetimlerin demokratikleşmesi amaçlarını taşırlarken yeni dönemde ise daha küresel boyuta ulaşan sorunlara eğilmeye başlamışlardır. (Ateş ve Uysal, 2006:72).

İKİNCİ BÖLÜM: GÖÇ NEDİR ?

2.1. Göç Kavramı ve Nedenleri – Türleri

Bireyin yaşadığı mekan ile arasındaki sosyal, ekonomik ve kültürel bağın aşınmasında büyük etkiye sahip olan göç, kavramsal bir çerçevenin çizilmesi, türlerinin ve oluşum nedenlerinin belirlenmesi, son noktada kısa, orta ve uzun vadedeki etki ve gereksinimlerinin anlaşılabilmesi için oldukça önemlidir. Çünkü bu kavramsal çerçeve gerek birey bağlamında gerekse bireyle karşı karşıya kalan toplum bağlamında iletişimi mümkün kılacak ve sorun çözümüne doğrudan katkı sağlayacak yegane temeldir.

2.1.1 Göç Kavramı

Göç, coğrafi mekan değiştirme sürecinin sosyal, ekonomik, kültürel ve siyasi boyutlarıyla toplum yapısını değiştiren nüfus hareketleridir (Özer 2004: 11). Göçler iç ve dış göçler şeklinde iki şekilde ele alınmaktadır. İç göç bir ülkenin kendi sınırları içerisinde belirli bir bölgeden bir başka bölgeye gerçekleştirilen göç hareketidir. Dış göçten ise bir ülkeden bir başka ülkeye yapılan göç anlaşılmaktadır.

Kuşkusuz canlılar arasında özel bir yeri bulunur insanın çünkü sadece insan ile doğduğu ve yaşadığı mekân arasında kuvvetli bir ilişki bulunmaktadır. İnsan olmadan nesnelere anlam atfedecek başka bir canlı bulunmamaktadır. Canlılar arasında özel bir konumu olan bireyin oluşum ve gelişim sürecinde, içinde bulunduğu sosyal ve fiziki çevrenin büyük önemi vardır. Kimileri tarafından sosyolojinin kurucularından kabul edilen, kimileri tarafından büyük tarih felsefecisi görülen İbn-i Haldun'un asabiyet teorisini çevresel koşullar üzerine bina edip açıklaması da mekânın toplumsal yapı ve ilişkiler üzerindeki etkisine bir belirteçtir. Mekânsal değişikliğe karşılık gelen göç (Güvenç, 1996: 21), bireyin psikolojik durumu başta olmak üzere topluma dair olan hemen her şeyi etkileyen bir olgudur.

Göç olgusu ekonomik bağlamda, yaşanan toplum için bir yandan göçle gelenler diğer yandan mükimler için yeni koşulları meydana getirmiştir. Bu koşullar hem ekonomiye dinamizm kazandırmakta hem de egemen bir sömürge ilişkisine

ortam hazırlamaktadır. Yapılarda ve toplumsal koşullarda aşınma ve değişime sebep olan göç, adeta bir arena gibi yeni sorunlar ve fırsat alanları ortaya çıkarmakta ve bu durum sınıfsal geçişkenliğe sebep olmaktadır. Elinde kaybedecek çokta bir şeyi kalmamış birey, kendini yeniden inşa etme ve yaşanılan toplumda yer bulma gayreti bağlamında risk alma düzeyini yüksek tutacaktır. Bu tutum ekonomik alanda çoğunlukla olumlu karşılık bulurken sosyal ve kültürel alanda birçok sorunu da beraberinde getirecektir. Göçmenlere verilen hakka tabi ilerlemeyi gören vatandaş tepkisi de aynı zamanda siyasal sorunlara sebebiyet verecektir.

Toplumsal ve siyasal kimlik oluşumunda ve aidiyet duygusunda en büyük etken yüzyıllardır mekanlar olmuştur. Aile, kabile, kavim, inanç gibi mikro düzey; etnisite, millet, vatan, devlet gibi makro düzey kimlik oluşumunda mekan asli bir unsur boyutundadır. Tüm bunların varlık sebebini devam ettirebilmesi noktasında bireylerin büyük bir rolü bulunmaktadır. Çünkü içinde yaşadıkları koşullara uyum sağlayıp sağlayamama durumu, tüm bu sayılan yapıların hayatta kalmaları ve devamlılık sağlamaları konusunda paralel çizgiye sahiptir. Toplumun en küçük yapı taşı aile ile başlayan sistemler, siyasal süreçler ve bir medeniyetin gelişimi, çözülüşü ve son noktada aşınıp çöküşünde mekanlarla yakalanamayan uyum sürecinin bir başka deyişle uyumsuzluk halinin doğrusal bir ilişkisi bulunmaktadır. Mekan ve insan uyumu aslında mekanın varlık çizgisini belirleyen bir harç görevindedir. Ayrıca teknolojik gelişmeler insan ile mekân arasındaki ilişkiyi, birincisinin lehine bozmaya başlamıştır. İlişkideki bu bozulma insan lehine bir durum ortaya çıkartıyor algılansa da orta ve uzun vadede, insan ve insana dair olana yönelik birçok olumsuzluğu beraberinde getirmiştir (Çelik, 2012: 298-299). Göçlerin büyük çaplı ve kapsayıcı olması, mekan ve insan birlikteliğinin bozulmasında derin ve hızlı bir etki yapmıştır. Bu kitlesel nitelikteki göçler kültürel aşınmaları da beraberinde getirmektedir.

Göçe bağlı dünyanın pek çok büyük kentinde hızlı nüfus artışı meydana gelmiştir. Büyük kentlerdeki bu nüfus artış hızı gerek ekonomik gerekse sosyal ve siyasal alanlarda büyük gerilimler ve kutuplaşma alanları ortaya çıkarmıştır. Kentsel yerleşim ayrışmalarına sebep olan gerilim ve kutuplaşma beraberinde ekonomik ve

kültürel unsurların siyasala evrimine zemin hazırlamış, bunu mümkün kılmıştır. Dünyanın pek çok yerinde göçe bağlı olarak büyük kentlerde hızlı bir nüfus artışı yaşanmıştır. Bu tarz bir siyasal evrilme sonucunda demokratik çizgilere sahip bir sistemde öncelikle bireyin sonra sosyal grup ve sınıfların üzerinde belirleyici bir siyasal tercih etkisi oluşmaktadır ve bu diğer taraftan şiddete meyilli radikalize yapı ve hareketlerin ortaya çıkışına ve gelişim göstermesine sebep olmaktadır.

Geleneksel yapı ve ilişkilerin aşınmasında kentlileşme süreci mühim bir vakıadır. Çünkü kır geleneksel ilişkilerin ve yapıların üzerinden yükselen bir dinamiken, kent tam tersi bir durumla bu geleneksel yapı ve ilişkiler ağını aşındıran ve dönüştüren bir oluşumdur. Bu durum kırdan kente göçenlerin hem kendi dinamiklerinden uzaklaşmasına sebebiyet verirken hem de kentin dinamiği olan, fiziki ve sosyal yapılara bir yabancılaşma durumunu ortaya çıkartır. Bu durum hem duygusal hem de aleni olarak sosyal hayatın içindeki bireyin açmazlarından biri haline gelmektedir. Bu duygunun yerleşmesinde kentli nüfusun da payı büyük orandadır çünkü kırdan gelene takınılan dışlayıcı bir tutum vardır. Bu tutum aidiyet hissinin oluşumu ve gelişimini sekteye uğratıp, yabancılaşmayı olağan bir durum haline getirmektedir. Kırdan gelen birey ve sosyal grubun bu tutuma ikircikli bir cevabıdır hemşericilik. Akrabalık, kabilecilik gibi geleneksel ilişki ağlarını kırdan kente taşır birey ve kentteki kurum ve kurallar, kırdan gelenler için bir değer atfetmiyor, anlam ifade etmiyordur çoğu zaman. Kentlinin takınımış olduğu dışlayıcı tavır sonrası, kendince bir söz söyleme gayretine girişen birey için artık kentte var olabilme, kalmaya devam etme ve güçlü olma hissi kentli ile barışık olmayan bir yaşam sürecini beraberinde getirir.

Kentlileşme sürecinde birey özgürleşir çünkü bireyselleşme bu durumu yüksek oranda besler. Fakat kentlileşme sürecindeki bu bireyselleşme, bireyi büyük oranda özgür kılarken paralel ölçütlerle kendi geçmişine ve hayata dair çok şeyden uzaklaştırmaktadır. Köksüzleştirme olarak nitelenebilecek bu durum sosyal hayatta varlık gösteren bireyin karşılaşacağı pek çok soruna zemin hazırlar niteliktedir.

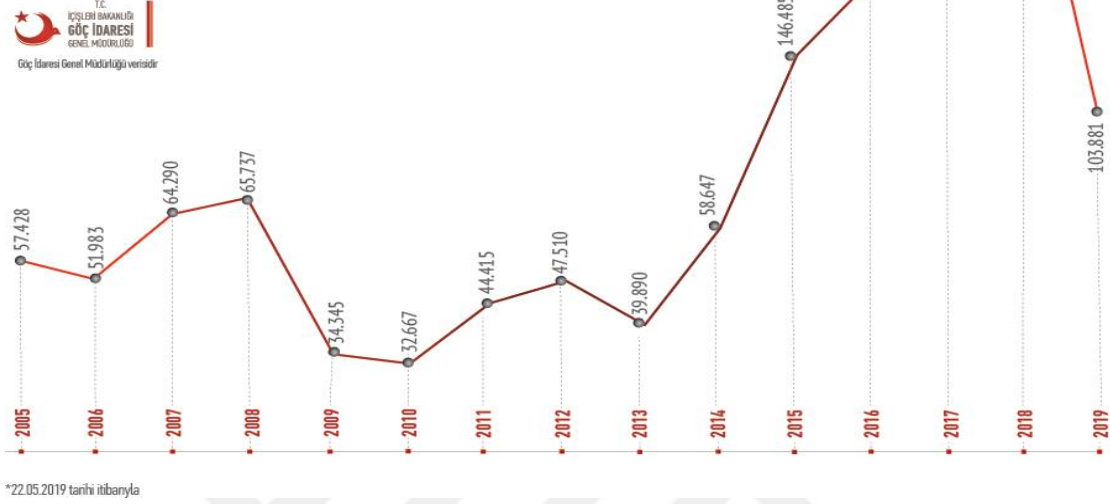

2.1.2. Göç Nedenleri

İnsanlar yaşadıkları mekânları çeşitli nedenlerle terk etmek durumunda kalmışlardır. İnsanın iradesi dışında gelişen doğa hadiseleri tarihsel süreç içerisinde göçün en önemli nedenlerini oluşturmuşken, sanayi devrimi sonrasında asli belirleyicisi insan olan ekonomik, siyasi ve sosyal nedenler göçün en önemli nedeni haline gelmiştir (Keleş, 1983: 6). Özellikle ulaşım ve iletişim araçlarındaki gelişmelere paralel olarak insanların daha iyi bir hayat sürme istekli göçlerde (Sencer, 1979: 28) büyük bir artış olmuştur. Özellikle güney yarımküreden kuzeye ve doğudan batıya doğru büyük çaplı göç hareketleri ortaya çıkmıştır.

Göç süreci ve gelişimini, göçü meydana getiren sebepler büyük oranda etkilemiştir. Siyasi neden içeren göçler, ekonomik nedenli göçlerden farklı süreçlerin işlerlik kazanmasına sebep olacağı gibi farklı siyasi, sosyal ve ekonomik sonuçların doğmasına da sebep olabilir. Siyasi neden içeren göçler istekli, bilinçli ve emin bir siyasallaşma duygusuna, siyasi eğilimlerdeki radikalleşmeye ve öte yandan güçlü diaspora oluşumuna neden olurken; toplumsal entegrasyonda dirençli bir grup psikolojisine de zemin hazırlamaktadır. Ekonomik neden içeren göçler, kimi zaman istekli kimi zaman zorunlu bir ait olma duygusuna, ekonomik eğilimlerde risk alma durumuna ve öte yandan güçlü bir yer bulma gayretine neden olurken; içinde yer bulmaya çalışılan toplumsal dinamikler tarafından dışlayıcı ve yabancılaştırıcı bir algıyla da karşı karşıya gelebilmektedir.

YILLARA GÖRE YAKALANAN DÜZENSİZ GÖÇMEN SAYISI

*22.05.2019 tarihi itibarıyla

Grafik 1 : Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmen Sayısı (GİGM istatistiklerle) (URL- 1)

2.1.3. Göç Türleri

Göçün gerçekleşme nedeninin bilinmesi, göçün etki boyutunun yorumlanmasına kapı aralayacaktır. Göç, bireylerin veya sosyal grupların kendi irade ve istekleriyle gerçekleşen özgür bir süreç olabileceği gibi kendi irade ve istekleri dışında oluşan gelişimlerin sonucunda ortaya çıkan zorlama bir süreç şeklinde de meydana gelebilir. Göçün bir ucu bireyselken diğer ucu kitlesel devinimlerdir.

Göç nedenlerine göre, göç türlerini biraz daha detaylandırmak gerekirse oluşum nedenine göre; bireyin veya sosyal grubun içinde bulunduğu alanı kendi istenci ile terk etmesi 'gönüllü göç' olarak nitelenir ve bu göçlere çekici güçler sebebiyet verir. Nedir bu çekici güçler diye bir soru yöneltirsek eğer hemşerilik algısı, bireysel özgürlük duygusu ve inancın kişisel boyutlarda yaşanılabilirliğinin artışı, daha iyi koşullarda bir eğitimle gelir seviyesini yükseltme talebi ve kariyer beklentisi, alışveriş, sağlık gibi daha kapsamlı hizmet alanları alabilmek cevaplardan bazılarıdır. Oluşum nedenine göre göçün diğer ucu bireyin ve sosyal grubun içinde bulunduğu alanı kendi istenci dışında terk etmesidir ve buda 'zorunlu göç' olarak

nitelenir ve bu göçlere itici güçler sebebiyet verir. Bahsi geçen itici güçlere örnek vermek gerekirse; sosyal hizmet yetersizlikleri, güvenlik ihtiyacı, temel ihtiyaçların karşılanmaması, savaş ve doğal afetler, işsizlik, dini, siyasi ve etnik baskılar, baraj ve yol yapımı gibi devlet planlarının etkisi bunlardan bazılarıdır.

Bir de süreç bağlamında göçler bulunmaktadır ki bunların ilki ‘mevsimlik göç’ tür. Mevsimlik göçler en genel tanımıyla birey veya sosyal grubun turizm, hayvancılık ve tarımsal faaliyetler nedeniyle yer değişikliğine gitmesidir. Bir diğer süreç bağlamında göç unsurumuz ‘sürekli göç’ tür. Sürekli göçler yukarıda detaylıca anlattığımız üzere siyasi, ekonomik, sosyal ve doğal nedenlerle zorunlu veya gönüllü olarak bir yerin sürekli terkidir.

Mesafesine göre göçler; iç göç ve dış göç olarak ayrılır. ‘İç göç’ kırdan kıra, kırdan kente, kentten kıra ve kentten kente doğru gerçekleşen ülke sınırları içindeki göçleridir. Sürekli ve geçici olabilirler, nedenleri yine yukarıda bahsi geçen turizm, tarım, gelişmiş sanayi, yoğun ticaret ağları, zengin maden yatakları ve kültür kentleridir. ‘Dış göç’ adından da anlaşılacağı üzere, ülke dışına gerçekleşen, sürekli veya geçici göçlerdir. En temel göç türleri bunlar olmakla beraber göç gerek uluslararası bağlamda gerekse yerel anlamda varlığı ve etkisi yadsınamaz boyutlara ulaşmış bir ortak payda alanı haline gelmiştir. Bireyin dışında bir iskan ünitesinden bir başkasına nakledilen eşyaların hepsine de göç denmektedir. Ayrıca kuş, balık ve bazı hayvan türlerinin mevsimsel yer değişiklikleri de göç alanında bahsi geçebilecek bir diğer yaşamsal rutindir ve göç adıyla anılır.

Sürece yayılan ve sürdürülebilirliği olan bir tür olarak iradi (gönüllü) göçün ekonomik, siyasal ve sosyal olan yansıması doğal afetler veya savaş, terör, sürgün gibi güvenlik kaygılarından (Çobanoğlu, 1996: 12) dolayı ortaya çıkan zorunlu göçün yansımasından farklı olmaktadır. Daha verimli bir yaşamsal faaliyet alanına ve iyi bir yaşama kavuşma arzusunun etkisiyle birey veya sosyal grubun bulunduğu yeri terk etmesi anlamına gelen iradi göçte söz konusu belirleyici ekonomik alan iken, birey veya sosyal grubun öncelikli ihtiyacının barınma ve sığınacak yer arayışı olan zorunlu göçlerde siyaset belirleyici unsurdur.

Bir yanda göçün iradi ya da zorunlu olması varken diğer yanda göçün sayısal yoğunluğu söz konusudur ki bu durum göçün etki boyutunun yorumlanmasında belirli bir unsurdur. Uzun süreçlere yayılan bireysel küçük çaplı göçlerle, kısa süreçler içerisinde meydana gelen büyük ve kitlesel göçlerin ortaya çıkardığı etki boyutları birbirinden farklı sonuçlar sunmaktadır. Özellikle siyasal iktidarların karşılıklı zorlandığı veya karşılayamadığı kitlesel göç dalgaları mekânsal, sosyal ve siyasal birçok karmaşık sorunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamaktadır (Li, Frieze, 2012: 5-8).

2.2. Göçmenler ve Terkedilen Yer Açısından Göç

Sosyal bir varlık alanına sahip olan bireyin fiziksel ve sosyal bir çok farklı gereksinimi bulunmaktadır ve bu gereksinimlerini karşılamak için ona, içinde bulunduğu doğal ve yapay çevre çeşitli imkanlar sunar. Çünkü bu doğal ve yapay çevresel koşullar insana dair bir çok şeyin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı gibi, insanın hayat bulmasına da imkan tanımaktadır. Bu imkanları bünyesinde barındırıp gerekli koşullarda, insana bunu kullanılabilir kılmakta ve ihtiyaçlar dahilinde büyük imkanlar sunmaktadır. Göçe insanın yaşadığı coğrafyadan ayrılıp bir başka mekana yerleşmesi demiştik. İşte bu yer değiştirme insanın sosyal durumu üzerinde etkili olduğu gibi, birey veya sosyal grubun ayrılmak durumunda kaldığı mekan bağlamında da etkilidir ve o mekanları birçok yönden olumlu ve olumsuz etkilemektedir.

Göç süreci bireyi dinamik bir hayat yaşamaya doğru evirir. Göçle gelen birey yeni bir yerleşim alanında mevcudiyetini sağlayabilmek adına, bir yandan adaptasyon süreci içerisine girerken diğer yandan bulunduğu yerleşim alanında kendisine alan bulmaya, yer açmaya, hayatta kalmaya ve elinde bulunan kısıtlı imkanı kaybetmeden, geliştirme çabası içerisine girer. Bir nevi başlangıcı küçük, ilerleyişi ise bazen olabildiğince büyük çaplı iktidar savaşıdır bu. Göçmenler, göçtükleri yerdeki toprak, şehir ve siyaset başta olmak üzere hemen her şeyi iktidar aracı veya engeli olarak görmektedir (Cengiz, 2010: 188). Göçmenlerdeki bu tutum mevcudiyetlerini sürdürmeye başladıkları yerleşke ve sosyal çevrede de doğal ve

yapay birçok değişime sebep olmakta ve büyük çaplı değişimlere altyapı hazırlamaktadır.

Kaybedecek çok az şeyi bulunurken, tutunursa eğer kazanacak çok şeyi olan göçmenlerin risk alma durumu, mevcudiyetlerini sağladıkları yerde ikamet eden yerleşik hayat insanlarına oranla çok daha yüksek seviyelerdedir ve bu durumun getirisi bir dayanışma söz konusudur. Şöyle ki; hayatta kalabilmek ve güçlü olabilmek adına, aynı gayretin temsilcisi benzer grup üyeleri bir araya gelerek ortak çabada bütüncül bir duruş sergilerler. Bu durumun yaygınlaşması göçmenlerde güçlü bir ‘yenileme potansiyeli’ne kapı aralar ve göçmenler açısından yeni fırsat alanlarının açılımı bu hafıza sonucunda oluşan sosyal bir gerçekliktir. Göçmenlerin bu olumlu sayılabilecek hayatta kalma gayretlerinin yanı sıra birde onları ve çevrelerini uzun vadede karmaşık birçok sorunla muhatap edecek bazı durumlarda söz konusudur. Bu durumların sebebi de yine göçmenlerin kendi içerilerinde bulundurdıkları ayırt edici özellikleridir. Çevresel koşullara adapte olmama durumu ile kamusal hizmetlerin asgari düzeyde dahi karşılanamaması durumu göçle gelenlerin gecekondü tipi yapılaşma (Tatlidil, 2002: 358), dolmuş tipi toplu ulaşım araçları gibi kendine özgü geçici çözümlere yönelmesini beraberinde getirmiştir.

Harita 1. 2018 Sonu İtibariyle Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin İllere Göre Dağılımı (GİGM istatistiklerle) (URL- 2)

Göçmenlerin kentlileşme sürecine dahil olmalarıyla birlikte karşı karşıya kaldıkları değişim ve geçiş süreci, onların kendi hafızalarında bulunan geleneksel çizgilerini sürdürmelerine ve aktarmalarına pek imkan tanımamıştır, dolayısıyla yineleme mümkünlüğünü yitirmiştir. Bu marjinal bir göçmen ölçeği meydana getirmiş ve göçmenler ara bir kültürde yer almak durumunda kalmıştır.

Kentlileşme sürecindeki göçmenler bir taraftan dönüşüm bayrağını elinde bulundururken diğer yandan o bayrağın asli unsuru mekanı dönüştürmüşlerdir. Bu dönüşüm iktidarda yer bulma ve iktidara gelme şeklinde cereyan etmiştir. Dönüşüm tek boyutlu olamayacağı için de süreç dahilinde göçmenler için çokta bir anlam ifade etmeyen bazı değerler bu süreçten olumsuz etkilenmişlerdir. Tarihi eserler, doğal güzellikler, kültürel değerler bunlardan bazılarıdır. Çünkü kitlesel göçler sosyal, ekonomik ve fiziki birçok sorunun ortaya çıkmasına sebep olurlar ve bu sorunların devamlılığı da insan hakları bağlamında çeşitli olumsuzluklara zemin hazırlar.

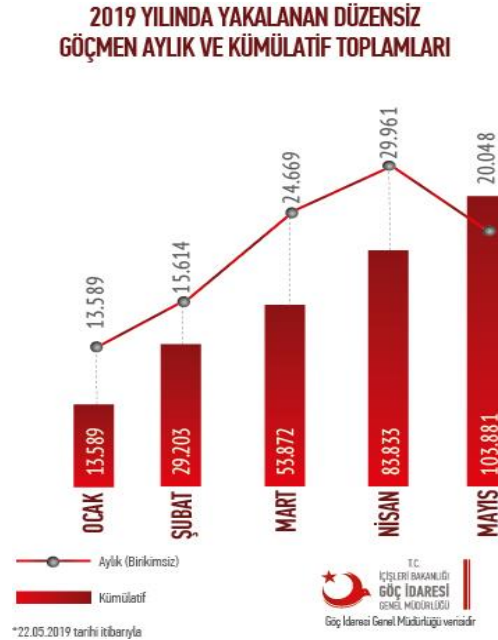
Bahsi geçirilmesi gereken son bir unsurda göç sonrası kırsal durumudur. Kırsal iticiliği ve kentin çekiciliği (Ficher, 1994: 155-156) yargısı çokça duyulan ve benimsenen bir yargı olmakla beraber, bu yargı üstünden yükselen göç süreci beraberinde terk edilen veya terk edilmek zorunda kalınan kırsal mekanda ikamet eden insan sayısının azalışını getirmiştir. Bu nüfus azalımı kırsal yerleşim yerlerinin amiyane tabirle viraneye dönmesine sebep olurken, öte yandan kırdaki sosyal yapı ve ilişkiler ağının da değişim ve dönüşümüne sebep olmuştur. Yaşanan değişiklikler elbette sadece kırdan kente göçmeler sonucu ortaya çıkan nüfus azalması sonucu olmamış, bu göçler sonunda kırsal irtibatı kesilmeyen kentlileşme sürecindekilerin, yaşadıkları değişim ve dönüşümü kırsal aktarmaları sonucu da ilerleme kat etmiştir. Öte yandan iletişim araçlarının ve ulaşım imkanlarının artıp yaygınlaşması da bu değişime katkı sağlayan bir diğer unsurdur.

2.3. Gelinek Yer Açısından Göç

Hızlı göç hareketleri, kentlerdeki yerleşim alanlarında genişlemeye neden olmuştur. Yeni yerleşim yerine duyulan ihtiyaç, bu ihtiyaca kamu otoritesinin karşılık verememesi ve bunun sonucunda plansız yeni yerleşim yeri açılması yeni

birçok durum ve sorunun ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır (Kıray, 1998: 92). Öte yandan kentleşme sürecine dahil olan fakat bir türlü kentleşemeyen göç unsuru çarpık kentleşmeye sebebiyet vermiş ve bu durum sadece fiziksel bir sıkıntıdan öte kentin kimyasına aykırı ve bozucu nitelikte bir yapı sıkıntısı doğurmuştur. Kaçak yapılaşma ve alt yapı sorunu bu sıkıntıların en basit örneklerindedir.

Artan nüfus hızı kentlerde ve kentli insanda siyasal, sosyal ve ekonomik alanda paylaşma sıkıntısı doğurmuştur. Bu paylaşma sıkıntısının arka planında göçle gelenlerin rekabet ortamı, hayatta kalma gayreti ve risk alma girişimleri bulunmaktadır. Buna karşılık kentli insanın kaybetme korkusu üzerinden yükselen etnik milliyetçi duygusu, paylaşma sıkıntısının bir uzamı haline gelmektedir. Paylaşmak istemeyen ve kaybetme algısı yüklenen birey toplumsal kutuplaşmaya doğru ilerlerken, gerilimi besler ve tüm bu sıkıntılar sonucunda siyasallaşma sürecine girilmiş olur. Bu tarz bir siyasallaşma durumunun yaşanması, kentli birey için bir başkaldırı iken, göç eden için bir tehlike, içinde bulunulan ülke için ise demokratik yapının oluşum ve gelişimine karşı bir patika bir engeldir.

Grafik 2. 2019 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmen Aylık ve Kümülatif Topamları (GİGM istatistiklerle) (URL- 3)

Göç sonrası kentlerde meydana gelen yapı ve düzen dönüşümü, aynı zamanda farklı alanlardaki istikrarsızlıklara da sebebiyet vermektedir. İstikrarsızlıkta yaşanılacak her türlü sorun muhakkak ki ülke bazında birçok kırılmaya ve bir toplumun ana besin kaynağı olan kültürün yinelenmesine, geleneğin aktarımına ve gelenekselin yenilenememesine sebep olacaktır. Üretilmeyen bir kültür, yapı ve toplum açısından büyük sorun teşkil etmekle beraber, devamında yapıdaki kural ve normların ve hatta işleyişin olumsuz yönde etkilenmesine de neden olacaktır. Domino etkisi gibi kırılma göç edenle başlayıp, göçü benimsemeyen kentli ile devam edecek, sosyal alan çatışması, geleneğin yaygınlaşmasının önüne geçecek ve takınılan tavrın getirisi olan kural tanımazlık yapı işleyişini sekteye uğratacaktır. Tüm bunlar totalde değer yargılarından uzaklaşan bireyin devlet kurumlarına olan güveninin sarsılmasına ve kural tanımaz bir tutum sergilemesine sebep olacaktır ki geniş bağlamda baktığımız zaman buda suç oranlarının artışı demektir.

Göçler, ülke ekonomisi yanında kentteki ekonomik yaşamı, etkisi boyutuna bağlı bir şekilde etkilemiştir (Massey, vd., 2014: 42). Göç, işsizlik artışına, kamusal harcamaların artmasına, harcama kalemlerinin sıralamasının değişmesine, vergi artışına, kayıt dışılığın artmasına, çalışanların ücretlerinde düşüşe, gayrimenkul fiyatları ile kiralarda artışa ve haksız rekabet koşullarının ortaya çıkmasına neden olmaktadır. Ancak, göçün ekonomiye yeni ve dinamik bir iş gücü kaynağı sağladığı (Ersoy, 1985: 8-9) ve aynı zamanda kazanma gayret ve hevesi yüksek bir toplumsal kesimin, bu meziyetini açık edecek ekonomik alana taşınmasına aracılık ettiği, dolayısıyla da var olan ekonomiye önemli ölçüde bir katkı sağladığı gerçeği göz ardı edilmemelidir.

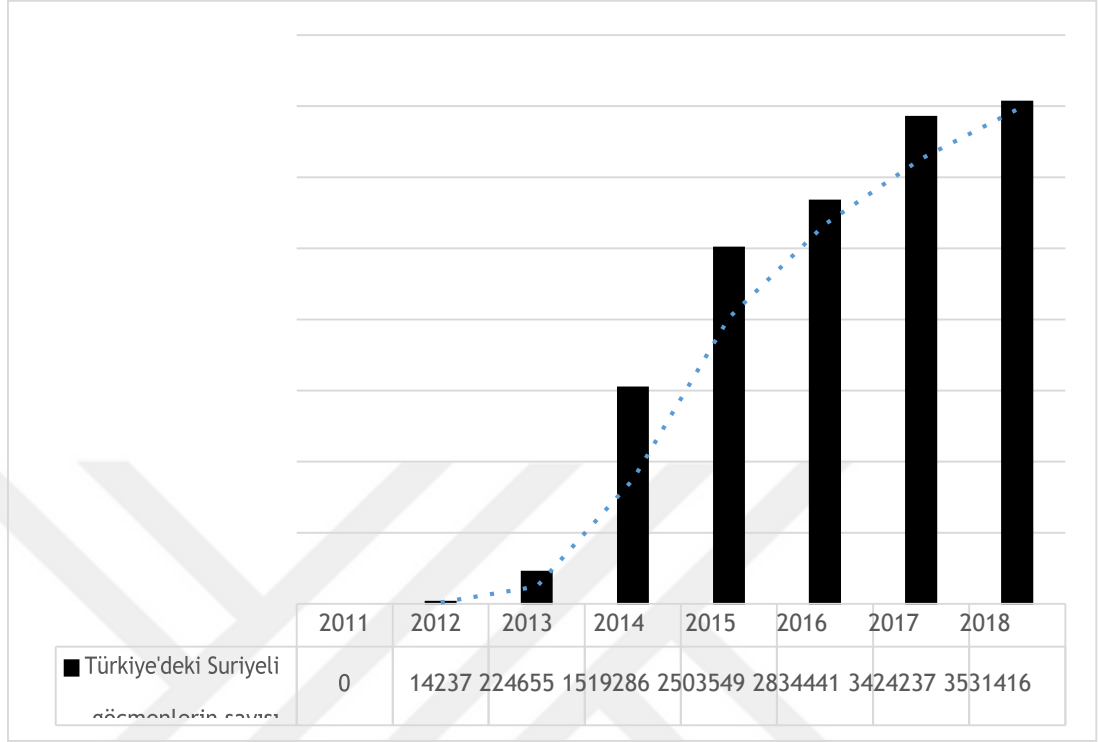
Göçle beraber demografik yapıda değişiklikler olmaya başlamıştır ve bu değişimler yeni sosyal çevre ve ilişkiler ağını meydana getirmiştir. Göç edenin kentli insana yabancılaşması ve aidiyet geliştirememesi yeni bir cemaatimsi yapılanma ortaya çıkarmış, kent ve kır arasında kalmış bireylerdeki bu gerilim durumu, cemaatimsi yapılanmayı sığınak haline getirmiştir. Çünkü göçle gelenlerin kentte kır pratiklerine yakın bir hayat sürme talebi toplumsal alanda çeşitli gerilimlere sebebiyet vermiş, dolayısıyla bir entegrasyon gecikmesi meydana getirmiştir. Bu

gecikme sosyal ve ekonomik maliyeti artırırken, bir çok yeni sorununda oluşumuna neden olmaktadır.

Asimilasyon politikaları, zaten kent hayatına yabancı hisseden göçmenlerin hafızalarının eritilerek kendisi olmaktan çıkartılmasına ve değer yargılarının değersizleştirilmesine yol açmıştır. Bu durum toplumsal dışlanmayı beraberinde getirmiş ve sonucu göçmende bir dışlanma duygusu olmuştur. Öteki olarak görülen göçmen zamanla ötekileşmiş ve bu ötekinin içinde kendine varlık alanı inşasına girişmiştir.

Suriye gündemine değinirsek; 2010'da Suriye'de patlak veren iç savaş birçok ülkeyi etkilemiştir fakat bunlardan başlıcalarına hiç kuşkusuz Türkiye girmektedir. İç savaş sonucu meydana gelen kitlesel göç, göz ardı edilen birçok gerçeği de Türkiye gündemine oturtmuştur. Göç ve göçmenlik bağlamında Suriye göçü birçok ülkeye olduğu gibi Türkiye'ye de göçün somut etkilerini göstermekte ve mühim veriler sunmaktadır. Göçle gelenler denetimli ve denetimsiz olmak üzere ayrılmış, denetimli kısım planlı konaklama merkezlerinde geçici suretle yerini alırken; denetimsiz kısım ülkenin birçok bölgesine yayılmıştır. Bu durum maddi manevi ülkece büyük sorumlulukları beraberinde getirmiş, halkın ve merkezi idarenin yükünü artırmıştır. Maliyet hesabında çoğunlukla denetimli kısım için yapılan harcamalar hesaba katılırken denetimsiz kısım bu hesaba dahil edilememiştir. Suriye göçüyle alakalı verilen karar sorgusunda, yükü çektiğini beyan eden halk demokratik sorgulamaya girişmiş ve mukim ile devlet arasında farklı gerginlik alanları ortaya çıkmaya başlamıştır.

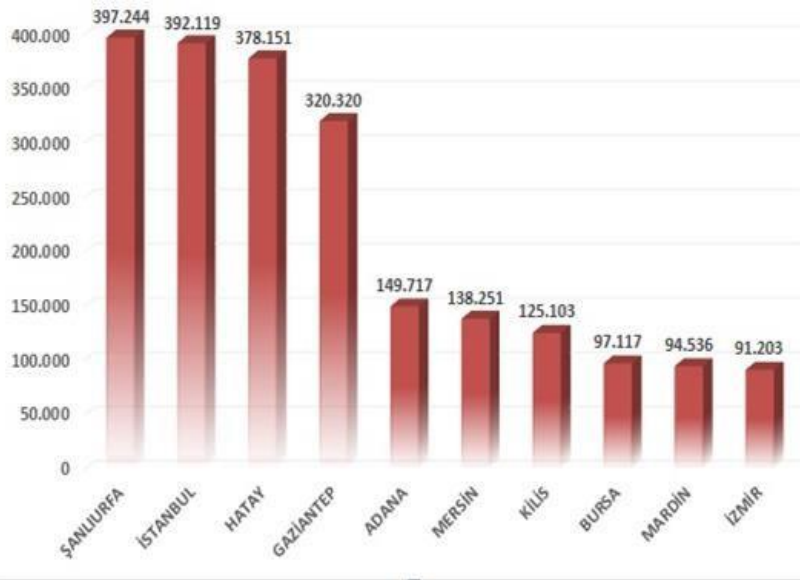

Grafik 3. Yıllara Göre Türkiye’de Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin Artışı (GİGM istatistiklerler) (URL- 4)

Tüm bunlar Türkiye gündeminde göçün sosyal hayat, yapı ve kurumlar, dolayısıyla ilişkiler üzerindeki etkisinin incelenmesi ve gözden geçirilmesini bir ihtiyaç ve gereklilik kılmıştır. Öte yandan göçmenlerin çoğunluğu kadın ve çocuklardan oluşmaktadır ve bu durumda ayrı problem alanları oluşturmuştur. Göç ile yerleşilen bölgelerdeki komşuluk ve evlilik ilişkileri gerilimli bir hal içerisinde varlık alanı oluştururken, sosyal yaşamda Suriyeli kadınlarla evlilik oranlarının artmasıyla birlikte yeni sorunların ortaya çıkmasına sebep olmuş ve bu tarz evliliklere bağlı boşanma sayılarında da artış gözlenmiştir.

Harita 2. Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin İlk 10 İle Yoğunlaşma Düzeyi (2018, GİGM İstatistikleri) (URL- 5)

Grafik 4. Türkiye'deki Suriyeli Göçmenlerin İlk 10 İle Yoğunlaşma Düzeyi (2016), (GİGM İstatistikleri) (URL- 6)

2.4. Göçün Etki Boyutu

İçinde yaşadığı çevreye ve doğaya uyumlu insan sağlıklı insan olarak nitelenmektedir. İnsanların edindikleri tutum, davranış, alışkanlık, inanç ve düşünce gibi unsurların oluşumunda içinde buldukları çevrenin büyük önemi vardır. Göçmen içinde bulunduğu sosyal çevreden uzaklaşır ve bu durum onun, o çevre ile bağını zedeler. Doğal olarak manevi dünyası çöküntüye uğrar ve bu farklı sorunların

meydana gelmesine sebebiyet verir. Çünkü çevresel ortamından kopan birey, yerleştiği yerleşke açısından bir değişime uğrayarak, adaptasyon sürecini gergin, stresli ve travmatik bir etkiyle atlatabilir. Bu durum birey psikolojisine ağır etkilerde bulunur.

Toplumlar ve ülkeler arasında bir etkileşimin meydana gelmesinde ve bunun sonucunda ortaya çıkan gelişimin, ilerleyişinde kuşkusuz göçün önemli bir yeri bulunmaktadır. Bireyin ve sosyal grubun içinde bulunduğu çevreden ayrılp başka bir mekana yerleşmesi kültürel geçişkenliğe neden olmakta ve gerek siyasal, gerek sosyal, gerekse ekonomik etkileşim hız kazanmaktadır. Göçe kadar etkileşimin başka unsurlarına bakarsak, tarih sürecinde ticaret ve savaş, geçişkenliğin en önemli unsurlarıdır. 1900'lü yıllardan bu yana gelişmekte olan iletişim araçları, bir diğer önemli geçişkenlik unsuru olarak yerini alır. İletişim araçları daha çok Batı tekelinde kullanılırken, geçişkenliğin diğer önemli unsuru olan göç ise; maddi ve manevi olarak medeniyet gelişimine yoğun katkı da bulunmuştur.

Bu toplumsal geçişkenlik unsurları sadece olumlu etkilerde yer almamış aynı zamanda farklı ülkelerin ve toplumsal koşulların içinde bulunduğu sorunları da yaygınlaştırmış ve bu yayılma sorunların derinleşmesine sebebiyet vermiştir. Göçle birlikte kültürel farklılıklar sosyal alana, ekonomik farklılıklar ise siyasal alana taşınarak karşılıklı gruplar içerisinde iktidar savaşlarına neden olmuştur. Bu mücadele siyasal alan rekabetine ve kutuplaşan bir radikalleşmeye kaynaklık etmiştir.

Toplumda uzun bir sürece yayılmış olan evrimsel değişimden, hızlı devrimsel değişimlere geçişte göçün önemli bir etkisi bulunmaktadır. Bu yönüyle yenileyici bir özellik taşıyan göç, bir yönüyle insanlık birikimi olan geleneğin ve geleneksel olanın ortadan kalkmasını ve işlevsizleşmesini de sağlamıştır (Ekici & Tuncel, 2015: 11-19).

2.5. Uluslararası Göç Kavramı ve Tanımlar

Uluslararası göç ile ilgili yapılan çalışmalarda göçle ilgili temel bazı kavramlar bazen birbiriyle karıştırılmakta ve birbirinin yerine kullanılabilir.

Hatta kavramlara yüklenen anlam kurum ve disipline göre değişebilmekte, ülkeler arasında anlayış ve uygulama pratikleri açısından farklılıklar bulunabilmektedir (Sandal, Hançerkıran ve Tıraş, 2016, s. 465).

Mevzumuz uluslararası göçler olunca, konuyla alakalı araştırmalarda çoğunlukla kavram kargaşası yaşanmakta ve bu alana dair kavramların sınırları net bir şekilde çizilememektedir. Türkiye bağlamında da zaman zaman araştırmayı yapan kurum ve kuruluşun öncelediği bazı noktalara göre kavramlar farklı anlamlarda ifade buluyor. Bu kavram kargaşasının sebebi iki temel paradigma ile belirtilirse; ilki sınırları net çizme gayretinin olmayışı, başka bir deyişle gelişi güzel kullanımlardan kaynaklı olmasıdır, diğeri ise Şenses Özcan'ın da belirttiği üzere (2015, s. 26) bir göçmen statüsünün diğerine kolayca dönüşebilmesidir. Örnek vermek gerekirse, devlet kuralları bunun ilk akla gelen yansımasıdır. Şöyle ki; tanımı ve kullanılış biçimi daha önceden göz önünde olmayan bir göç kavramının, yaşanan hızlı göçle birlikte literatüre girişi veya değişen kurullarla beraber daha önce düzensiz göçmen sayılan birey veya sosyal grubun göçmen haline gelişi. Daha ileri boyutta, birazda uluslararası göç kavramlarına giriş özeti olarak, mevcut durumu düzensiz göçmen olan birinin, devlete mülteci başvurusunda bulunması yine buna örnektir. Başvuru sonuç sürecine kadar kişi sığınmacı olarak nitelenirken, sonuç olumlu olursa artık mülteci olarak kabul görür. Sonucun olumsuz olması durumunda ise en baştaki gibi düzensiz göçmen olarak nitelendirilmeye devam eder.

Araştırmada konuyla ilgili zorunlu göç, gönüllü göç, mevsimsel göç, kitlesel göç... gibi sınıflandırmalara ara ara değinilmiştir, şimdi ise uluslararası bağlamda kullanılan göç kavramları detaylandırılacak ama yine çalışmamızın önemi doğrultusunda göz önünde bulundurulması gerekenler öncelenecektir. Diğer yandan uluslararası göçmenlik deyince kavram ve sınıflandırmalar olabildiğince yoğun ve fazladır. Bahsi geçecek kavramlar totalde birbirine benzer görünse de her biri ufak nüanslarla farklı anlam tamlamalarını kucaklar niteliktedir. Çalışmamız doğrultusunda düzensiz göç, misafir, sığınmacı, mülteci, göç, göçmen, iltica kavramlarına değinilecektir.

Uluslararası göçle ilgili açıklayacağımız ilk kavram ilticadır. İltica (asylum) kavramı; bir uluslararası koruma standardıdır. Bu standart 1951 tarihli Mültecilerin Hukuki Durumuna Dair Cenevre Sözleşmesi'ne bağlı dünya genelinde çeşitli sebeplerle ülkesini terk etmek durumunda kalan birey veya sosyal grubun uluslararası sözleşmeler üzerinden faydalandığı bir korumadır. İltica hakkından yararlanmak isteyen kişiler konumlarına göre sığınmacı ve mülteci olmak üzere iki kısma ayrılır (Güneş, 2013, s. 9).

Mültecilik 14 Aralık 1950 tarihli ve 429 (V) kararla Birleşmiş Milletler Genel Kurulunca kabul edilmiş ve bu statüden yararlanacak birey ve sosyal grubun taşınması gereken standartları net bir şekilde belirtilmiş hukuki bir metindir. Bu metin 28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre'de imzalanmıştır ve 43. Maddeye uygun bir şekilde 22 Nisan 1954 yılında yürürlükte yerini bulmuştur. Mültecilerin hukuki durumuna dair bu sözleşmede mülteci (refugee);

“...ırkı, dini, tabiiyeti, belli bir toplumsal gruba mensubiyeti veya siyasi düşünceleri yüzünden, zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korktuğu için vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunan ve bu ülkenin korumasından yararlanamayan, ya da söz konusu korku nedeniyle, yararlanmak istemeyen yahut tabiiyeti yoksa ve bu tür olaylar sonucu önceden yaşadığı ikamet ülkesinin dışında bulunan, oraya dönemeyen veya söz konusu korku nedeniyle dönmek istemeyen...” (URL- 7)

kişi olarak tarif edilmektedir. Kaypak ve Bimay'ın anlatımıyla bireyin veya sosyal grubun mülteci olarak değerlendirilebilmesi için beş temel şartı karşılıyor olması gerekir:

- 1) “İrk, din, tabiiyet ve siyasi düşünceleriyle belli bir toplumsal gruba mensup olma
- 2) Zulme uğrayacağından haklı sebeplerle korkma
- 3) Vatandaşı olduğu ülkenin dışında bulunma
- 4) Ülkesinin korumasından yararlanamama veya korku nedeniyle yararlanmak istememe
- 5) Vatansız olma ve yaşadığı ikamet ülkesine dönememe veya söz konusu

koru nedeniyle dönmek istememe” (Kaypak ve Bimay, 2016, s. 90).

28 Temmuz 1951 tarihinde Cenevre’de imzalanan ve hukuki bağlamda mülteci statüsünün gerekliliklerini belirten bu sözleşmeye Türkiye de taraf olan ülkelerden biridir ve imzaladığı bu sözleşme ile hukuki metinde yer alan mülteci statüsünü karşılayan bireyleri mülteci olarak kabul edeceğini beyan etmiştir fakat belli bir sınırlama getirmiştir. Bu sınırlamaya göre, “Avrupa ülkelerinde meydana gelen olaylardan dolayı Avrupa’dan Türkiye’ye gelen” ifadesini eklemiştir. Bu sınırlama beraberinde şunu getirmiştir ki; başka ülkelerden Türkiye’ye gelen göçmenler sosyolojik ve antropolojik açıdan mülteci statüsünde olsalar dahi, ülke bazında mülteci statüsüne sahip olamayacaklar, farklı bir statü başvurusunda bulunacaklardır. Bu durum güncel olarak günümüz koşullarında da hala devamlılık göstermektedir.

Mülteciliğin ilk basamağı sığınmacılıktır. Sığınmacılar (asylum seekers); Irkı, dini, milliyeti veya belirli bir toplumsal gruba dâhil olduğu için baskıya uğrayan ve kendi ülkesinde can güvenliği bulunmayan, kendi ülkesini terk eden ve bu sebeplerle ülkesine dönemediği için mültecilik başvurusunda bulunan ve sonucunu bekleyen kişiler olarak tarif edilmektedir (IOM, 2009). Sığınmacı, ulusal ve uluslararası ilgili hukuk çerçevesinde mültecilik başvurusu yapan ve bunun sonucu bekleyen kişiler olduğundan (IOM, 2009, s. 49) sığınmacılar temel haklardan yararlanma hakkına sahip ve başvuru sonuçları açıklanana kadar mültecilik statüsüne aday olan kişilerdir.

Türkiye’de 1994 tarihinde çıkan “Türkiye’ye iltica eden veya başka bir ülkeye iltica etmek üzere Türkiye’den ikamet izni talep eden münferit yabancılar ile topluca sığınma amacıyla sınırlarımıza gelen yabancılara ve olabilecek nüfus hareketlerine uygulanacak usul ve esaslar hakkında yönetmelikte sığınmacı şu şekilde tanımlanmaktadır. Bu yönetmeliğe göre sığınmacı;

“...ırkı, dini, milliyeti, belirli bir toplumsal gruba üyeliği veya siyasi düşünceleri nedeniyle takibata uğrayacağından haklı olarak korktuğu için vatandaşı olduğu ülke dışında bulunan ve vatandaşı olduğu ülkenin himayesinden istifade edemeyen veya korkudan dolayı istifade etmek istemeyen ya da uyruğu yoksa ve önceden ikamet ettiği ülke dışında bulunuyorsa oraya dönmeyen veya korkusundan dolayı dönmek istemeyen yabancı”(URL- 8)

olarak tanımlanmaktadır. Uluslararası göçle ilgili diğer bir kavram “misafirdir” (Sığınma Başvurusu Sahibi). Uluslararası göç anlamda misafir, daimi yerleşme amacı taşımayan kişilerin bir ülkeden başka bir ülkeye göç etmesidir (Sandal, Hançerkıran ve Tıraş, 2016, s. 466). Türkiye gündemine misafir kavramı Suriye’den Türkiye’ye gerçekleşen kitlesel göç ile girmiştir. 2011 yılının sonlarına doğru Suriye’de patlak veren iç çatışmanın sonucunda 29 Nisan 2011 tarihinden itibaren Hatay Yayladağı ilçesinde bulunan Cilvegözü Sınır Kapısı’na doğru yoğun bir hareketlenme olmuştur. Bu hareketlenme Türkiye gündemine ilk toplu nüfus hareketi olarak geçmiştir. Bu yoğun hareketlenme zamanla azalmaktan ziyade, iç çatışmanın hızlı bir seyir kazanmasıyla doğru orantılı biçimde artarak hız kazanmıştır. Uluslararası göç ve göçmenlik bağlamında daha önce böyle geniş bir kitle ile muhatap olmayan Türkiye’de, Suriye’den göç edenlerin hukuki statüsü daimi bir tartışma konusu haline gelmiştir. Savaşın seyri uzun vadede tahmin edilemediği için, iç çatışmaların kısa süreceği ve gelen tüm göçmen Suriyelilerin geri döneceği varsayılmış bundan ötürü Türkiye’de bulunan Suriyeli göçmenler misafir olarak nitelendirilmiştir. Bitmek bilmeyen iç savaş Suriyelilerin misafir statüsünü aşarak, ülkede uzun vade ikamet etmelerine ve hatta kendilerine yeni ticaret alanları açarak, varlıklarını yardımlardan ziyade ticaretle sürdürmeye girişmelerine sebebiyet vermiştir.

Tüm bunlar uluslararası göç bağlamında Suriyeli göçmenlerin yeniden tanımlanması arayışını beraberinde getirdi ve bu arayış sonucunda 2013 yılında “geçici koruma kanunu” çıkarıldı ve Suriyeli göçmenler bu kanun kapsamına alındı. Geçici koruma rejimi, Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununun [YUKK] “Geçici Koruma” başlıklı 91 inci maddesinde şu şekilde tanımlanmıştır:

“(1) Ülkesinden ayrılmaya zorlanmış, ayrıldığı ülkeye geri dönemeyen, acil ve geçici koruma bulmak amacıyla kitlesel olarak sınırlarımıza gelen veya sınırlarımızı geçen yabancılara geçici koruma sağlanabilir.

(2) Bu kişilerin Türkiye’ye kabulü, Türkiye’de kalışı, hak ve yükümlülükleri, Türkiye’den çıkışlarında yapılacak işlemler, kitlesel hareketlere karşı alınacak tedbirlerle, ulusal ve uluslararası kurum ve kuruluşlar arasındaki işbirliği ve koordinasyon, merkez ve taşrada görev alacak kurum ve kuruluşların

görev ve yetkilerinin belirlenmesi, Bakanlar Kurulu tarafından çıkarılacak yönetmelikle düzenlenir.”

YUKK 11 Nisan 2014 tarihinde yürürlüğe girmiş, yasal dayanak kazanmış ve temel paradigmaları şu şekilde belirtilmiştir. “Açık sınır politikası ile ülke topraklarına kabul, geri göndermeme ilkesi, gelen kişilerin temel ve acil ihtiyaçlarının karşılanması.” Sonuç itibariyle Türkiye’ye göç eden göçmen hukuki pozisyon olarak, ilk etapta düzensiz göçmen, sığınmacı veya geçici koruma kapsamındadır ve bu pozisyonlar arası geçişler esnek yapıdadır.

GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDAKİ SURİYELİLERİN İLLERE GÖRE DAĞILIMI

ÜLKEMİZDE GEÇİCİ KORUMA KAPSAMINDA BULUNAN SURİYELİLERİN DAĞILIMI 23.05.2019(ALFABETİK)									
İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ	İL SIRA	İLLER	KAYIT EDİLEN	NÜFUS	İL NÜFUSU İLE KARŞILAŞTIRMA YÜZDESİ
	TOPLAM	3.608.049	82.003.882	4,40%		TOPLAM	3.608.049	82.003.882	4,40%
1	ADANA	237.825	2.220.125	10,71%	42	KAHRAMANMARAŞ	87.610	1.144.851	7,65%
2	ADYAMAN	24.560	624.513	3,93%	43	KARABÜK	816	248.014	0,33%
3	AFYON	6.776	725.568	0,93%	44	KARAMAN	767	251.913	0,30%
4	AĞRI	1.034	539.657	0,19%	45	KARS	174	288.878	0,06%
5	AKSARAY	2.896	412.172	0,70%	46	KASTAMONU	1.833	383.373	0,48%
6	AMASYA	710	337.508	0,21%	47	KAYSERİ	77.850	1.389.680	5,60%
7	ANKARA	91.636	5.503.985	1,66%	48	KIRIKKALE	1.509	286.602	0,53%
8	ANTALYA	1.727	2.426.356	0,07%	49	KIRKLARELİ	2.723	360.860	0,75%
9	ARDAHAN	134	98.907	0,14%	50	KİRŞEHİR	1.349	241.868	0,56%
10	ARTVIN	35	174.010	0,02%	51	KİLİS	114.781	142.541	80,52%
11	AYDIN	7.747	1.097.746	0,71%	52	KOCAELİ	56.687	1.906.391	2,97%
12	BALIKESİR	4.444	1.226.575	0,36%	53	KONYA	106.377	2.205.609	4,82%
13	BARTIN	139	198.999	0,07%	54	KÜTAHYA	813	577.941	0,14%
14	BATMAN	22.397	599.103	3,74%	55	MALATYA	29.714	797.036	3,73%
15	BAYBURT	23	82.274	0,03%	56	MANİSA	14.009	1.429.643	0,98%
16	BİLECİK	597	223.448	0,27%	57	MARDİN	87.066	829.195	10,50%
17	BİNGÖL	1.009	281.205	0,36%	58	MERSİN	200.996	1.814.468	11,08%
18	BİTLİS	984	349.396	0,28%	59	MUĞLA	14.560	967.487	1,50%
19	BOLU	2.440	311.810	0,78%	60	MUŞ	1.403	407.992	0,34%
20	BURDUR	8.406	269.926	3,11%	61	NEVŞEHİR	9.582	298.339	3,21%
21	BURSA	170.945	2.994.521	5,71%	62	NİĞDE	4.507	364.707	1,24%
22	ÇANAKKALE	5.822	540.662	1,08%	63	ORDU	664	771.932	0,09%
23	ÇANKIRI	549	216.362	0,25%	64	OSMANİYE	48.515	534.415	9,08%
24	ÇORUM	2.577	536.483	0,48%	65	RİZE	907	348.608	0,26%
25	DENİZLİ	12.351	1.027.782	1,20%	66	SAKARYA	15.947	1.010.700	1,58%
26	DİYARBAKIR	33.592	1.732.396	1,94%	67	SAMSUN	5.725	1.335.716	0,43%
27	DÜZCE	1.778	387.844	0,46%	68	SİİRT	4.020	331.670	1,21%
28	EDİRNE	957	411.528	0,23%	69	SİNOP	128	219.733	0,06%
29	ELAZIĞ	13.616	595.638	2,29%	70	SİVAS	3.987	646.608	0,62%
30	ERZİNCAN	104	236.034	0,04%	71	ŞANLIURFA	439.756	2.035.809	21,60%
31	ERZURUM	1.125	767.848	0,15%	72	ŞİRİNAK	15.017	524.190	2,86%
32	ESKİŞEHİR	4.657	871.187	0,53%	73	TEKİRDAĞ	14.037	1.029.927	1,36%
33	GAZİANTEP	435.087	2.028.563	21,45%	74	TOKAT	1.004	612.646	0,16%
34	GİRESUN	149	453.912	0,03%	75	TRABZON	3.141	807.903	0,39%
35	GÜMÜŞHANE	96	162.748	0,06%	76	TUNCELİ	61	88.198	0,07%
36	HAKKARİ	5.323	286.470	1,86%	77	UŞAK	2.316	367.514	0,63%
37	HATAY	426.617	1.609.856	26,50%	78	VAN	2.139	1.123.784	0,19%
38	İĞDIR	91	197.456	0,05%	79	YALOVA	3.724	262.234	1,42%
39	İSPARTA	6.632	441.412	1,50%	80	YOZGAT	4.309	424.981	1,01%
40	İSTANBUL	546.182	15.067.724	3,62%	81	ZONGULDAK	565	599.698	0,09%
41	İZMİR	143.192	4.320.519	3,31%					

Tablo 1. Geçici Koruma Kapsamındaki Suriyelilerin İllere Göre Dağılımı (2019), (GİGM İstatistikler)

(URL- 9)

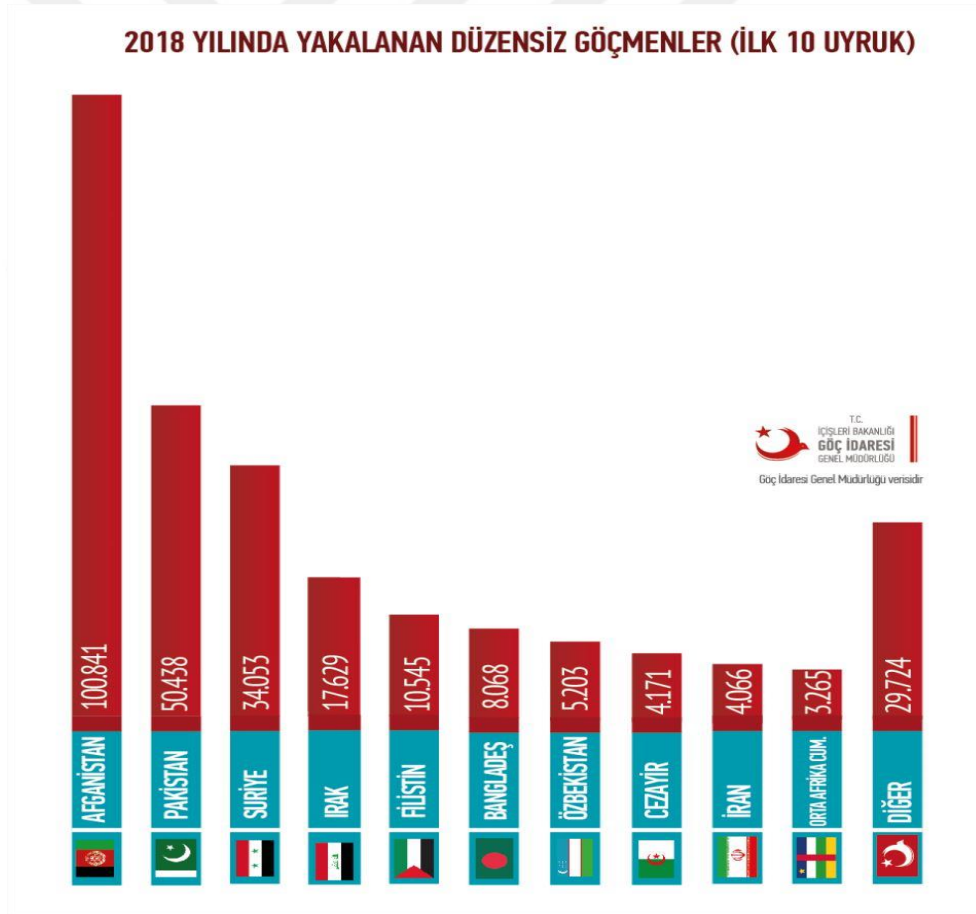
Misafir göç modelini biraz daha detaylandırmak gerekirse. Misafir göç modelinin en yaygın örneklerinden biri işgücü ihtiyacı olan ülkelerde bu kaynaktan yoksun olmasından dolayı geçici olarak diğer ülkelerden göç yoluyla emek ihtiyacının karşılandığı göç biçimidir. Almanya, İsviçre ve Belçika gibi ülkelerin işgücü ihtiyacını karşılamak üzere diğer ülkelerden “misafir işçi” talebi bu kapsamda değerlendirilebilir (Giddens ve Sutton, 2016, s. 717-8).

Misafir göçün diğer adıyla geçici göçün karşısında yer alan göç biçimi daimi göçtür. King'e (2002, s. 93) göre geçici göç ile daimi göç arasındaki temel fark göçmenin ülkesine geri dönüş yapıp yapmayacağı ile ilgilidir. Bu ayrım kolay bir ayrım gibi görünmesine karşın, misafir göç ile daimi göçün aralarındaki fark zaman içerisinde bulanıklaşır. Bunun sebebi zaman içerisinde geri döneceğini söyleyen göçmen bireylerin bu niyeti gerçekleştirilmeyip, göçmen olarak bulunduğu ülkede daimi kalmaya devam etmesidir. Geçici göç süreleri değişkenlik gösterir, bu değişkenlerden bazıları şu şekildedir; haftalık, aylık, yıllık, 5 yıllık, 10 yıllık ya da 20 yıllık.

Diğer bir göç türümüz düzensiz göçtür. Düzensiz göç ilk anlamıyla hukuki metinlerde yasadışı olarak tarif bulmasına karşın arka planında daha farklı terennüm eden görünüşlerinden ötürü bir çok araştırmada insani gerekçelerden ötürü kullanılan bir kavram olmuştur. Düzensiz göçün bir başka tanımlanışı ise, cazibe merkezi olarak görünen ülkelere göçmen geçişleri ve bu ülkelerin geçiş iptalleri için uyguladığı politikalara rağmen kaçak girişlerin devam etmesi ve süresi dolan göçmenlerin ülkeyi terk etmemesidir. Başka bir ifade ile düzensiz göç, göç veren ve alan ülkenin yasaları dışında gerçekleşen nüfus hareketleridir (Giddens ve Sutton, 2016, s. 717-8).

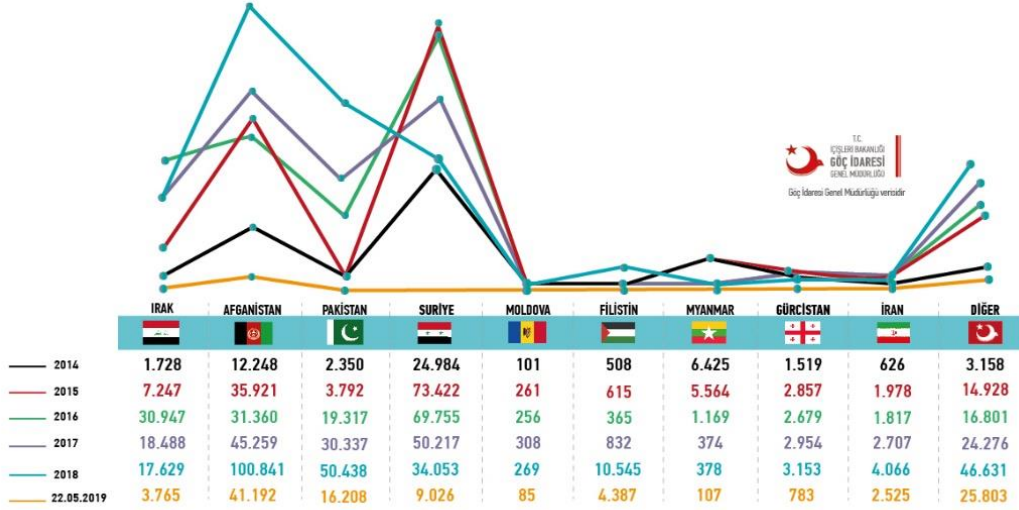
Düzensiz göç olgusunda son 20 yılda oldukça bir artış gözlenmiştir. Bir görüş bu artışı göçün kontrol altına alınma çabasının ve baskılamanın bir ürünü olduğunu savunurken diğer bir görüş doğal bir sürecin yansıması olarak değerlendirmektedir (King, 2002, s. 93).

Düzensiz göç üçe ayrılmaktadır. İlki herhangi bir illegal suç örgütüne üye dahil olmayan bireyin gerçekleştirmiş olduğu düzensiz göç biçimidir. İkincisi insan kaçakçılığı ve ticareti üzerinden gerçekleşen ve organize suç örgütleri tarafından işlerlik gösteren yasadışı düzensiz göçlerdir. Son düzensiz göç unsurumuzu anlatmak için öncelikle düzenli göç şekline biraz değinmek gerekirse; göç etmek isteyen bireyin, göç etmeyi planladığı ülkenin hukuki kriterlerine uyarak gerçekleştirmeye çalıştığı göç türüne düzenli göç denir. Son noktada düzenli göçün gerçekleşmesi için, bireyin başvurusunun onaylanması gerekir, onay sonucuna göre birey geçici veya daimi vatandaş olma hakkına erişecektir. Geçici olarak verilen izinler aşılabı bireyin ülkesine dönülmediği ya da ikamet ettiği ülkeyi terk etmediği durumda düzensiz göçmen pozisyonuna düşmektedir (Somuncu, 2006, s. 8).

Grafik 5. 2018 Yılında Yakalanan Düzensiz Göçmenler (2019), (GİGM İstatistikler)(URL- 10)

YILLARA GÖRE YAKALANAN DÜZENSİZ GÖÇMENLERİN UYRUK DAĞILIMI

Grafik 6. Yıllara Göre Yakalanan Düzensiz Göçmenlerin Uyruk Dağılımı (2019), (GİGM İstatistikler) (URL- 11)

Uluslararası göç tanımını, göçün türleri üzerinden yaparsak; uluslararası göç, göçmenin niteliği, yerleşim yeri tercihi ve göç amacı olarak çeşitli sınıflara ayrılabilir. Göçmenin niteliği bakımından uluslararası göçü; vasıflı göç ve vasıfsız göç olarak ayırmak mümkündür. Vasıflı göç; beyin göçü olarak tanımlanan göç türüdür ve göç eden birey, üstün yeteneklere sahiptir. Bu göç türü bazen bireyin kişisel isteği ve talebi ile gerçekleşirken bazen de teşvik ile yapılan çağrılar sonucu gerçekleşir. Vasıfsız göç; göç etmek isteyen göçmenin herhangi bir vasfa sahip olmadığı ve çoğunlukla da göç edilmek istenen ülke tarafından hoş görülmeyen göç türüdür. Eğitim düzeyi düşük kişilerin çoğunlukta olduğu bu göç türünde ülkeler, geçiş sürecinde göçmenlere zorlu şartlar dayatmaktadır. Abadan-Unat göçmenleri, nitelikleri açısından şu şekilde açıklamaktadır:

“bir kısım devletler, kapsamlı yatırımlar sonucu kazandıkları nitelikli işgücünün başka ülkelere yerleşmesini “beyin göçü” olarak nitelemektedirler. Buna karşılık, kabul eden ülkelerin işverenleri bu nitelikli göçmenlere kucak açmaktadır. Nitelsiz göçmen için ise durum tersinedir; göçmen veren ülkelerin hükümetleri bu

gidiş döviz sağlayacağından ve işsizliğin yarattığı baskıyı hafifleteceğinden onları özendirir” (Abadan-Unat, 2002, s. 299).

Göçmenin amacı bakımından uluslararası göç; siyasi temelli göçmenler ve ekonomik temelli göçmenler olarak ikiye ayırmak mümkündür. Siyasi temelli göçlerde; birey iç çatışma, savaş, can güvenliği tehlikesi gibi unsurlarla ülkesinden ayrılmayı talep edip, göç etmek istediği ülkeye mülteci veya sığınmacı olarak başvuruda bulunmasıdır. Ekonomik temelli göçlerde; göç nedeni genellikle sosyal refah durumlarından kaynaklıdır. Ülkesinde işsizliğin, hastalığın, düşük gelişmişlik seviyesinin bulunduğu göçmenler, daha iyi yaşam koşulları için gelişmiş başka ülkelere göç etmeyi talep etmektedir.

Göçmenin yerleşim yeri bakımından uluslararası göç; yerleşik göç ve transit göç olarak ayrılmaktadır. Yerleşik göçler; bireyin göç etmeyi talep ettiği ülkede uzun süreli yani daimi kalma isteğinde bulunduğu göçlerdir. Transit göçler; tasarladığı ülkeye göç edemeyen bireyin, bu tasarıya ulaşabilmek adına öncelikle göç ederek kaldığı ülke göçleridir. Türkiye Suriye göçü bakımından, büyük bir kesim için transit göç niyetiyle kalınmış bir ülkedir.

Son olarak uluslararası göçler sahip oldukları yoğunluk açısından da bir sınıflandırmaya tabi tutulabilirler. Somuncu'ya (2006, s. 4) göre göçün nedenleri güçlendikçe göç yoğunlaşmakta ve etki alanı genişlemektedir. Nüfus hareketliliğine sebep olan sosyal, politik ve ekonomik nedenler İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra güçlenip çeşitlenmiştir. Birçok ülkede iç çatışmalar yaşanmış, bu çatışmalardan etkilenen toplumda yoksulluklar artmış ve ülkeler arası ekonomik farklılıklar çoğalmıştır. Sosyal refah düzeyi açlığı çeken birçok insan, bu nedenlerden ötürü başka ülkelere göç etmeye başlamış ve göç olgusu bu durumlardan sonra oluşmaya başlamıştır. O zamandan günümüze, birçok farklı göç türü bulunmakta ve derinlemesine yapılan gözlemlerle, gittikçe de yenileri ortaya çıkmaktadır. Abadan Unat'a göre “insanlık yeni umutlar inşa ettikçe ve uzaya yolculuk hayal olmaktan çıkıp, yakın gelecekte gerçekleşme durumu düşünülürse, bitmeyen göçün yeni türleri ortaya çıkacaktır. Bunların içinde en yakın olanı, sürdürülebilir kalkınma modeline

uymayıp, doğa kaynaklarını hunharca gasp eden ÷lkelerdeki a n÷fusların yeni topraklar aramaya kalkışmaları olacaktır” (Abadan Unat, 2015, s. 274).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: YÖNTEM

Uluslararası göçle ilgili birçok çalışma ya makro düzeyde göçe neden olan küresel yapısal dinamiklere veya mülteci hareketlerine odaklanmakta ya da bireyleri harekete geçmeyi motive eden mikro faktörlere odaklanmaktadır (Faist, 2010, s. 60). Başka bir ifade ile göçle ilgili birçok çalışmanın konusunu ya göç ya da göçmen oluşturmaktadır. Göç çalışmaları yapısal ve üst yapısal etkenlerin analizini merkeze alırken göçmen çalışmaları bireyin eylemlilik halinin göç süreci ve sonrasındaki etkilerine odaklanmaktadır. Ancak günümüz toplumsal ilişkiler ve küreselleşmeye bağlı olarak göç ve göçmen ilişkisi oldukça karmaşıktır ve bir ayırım yapmak zordur (Çağlayan, 2006).

Bu yüksek lisans tez çalışmasında ne göçün makro ölçekli toplumsal hareketliliğine ve bu hareketin meydana getirdiği neden ve sonuçlara, ne de mikro ölçekte göçün birey tekelindeki maddi manevi etki ve dönüşüm kriterlerine odaklanılmıştır. Bunlara değinmekle beraber aynı zamanda mezo düzeyde Konya bağlamındaki göçmenlerle ilgilenen STK'ların ve ilgilendikleri göçmen gruplarının hem kendi pratiklerini hem de STK'ların çalışma pratiklerini nasıl dönüştürdüğü üstüne de yoğunlaşmıştır.

Bu anlamda çalışma öncelikle detaylı bir göç ve göçmen unsurlarını açıklama gayretine giriştikten sonra, çeşitli kavramsal karışıklıklar bir perde aralayıp, STK çalışma şekillerine odaklanmış ve bu çalışmaların yapısal ve fonksiyonel farklılaşma sürecini gözler önüne serme çabasına girişmiştir.

Bu çabayı gerçekleştirmek üzere, belirtilmiş başlık altında araştırma modeline, evren ve örneklem bilgisine, veri toplama araçlarına ve toplanmayan verilerin sebeplerine, bazı istatistiki görsel desteklere ve tüm bunların analizinin nasıl yapılacağına yer verilmektedir.

3.1. Araştırmanın Modeli

Yorumlayıcı yaklaşım “insanların kendi toplumsal dünyalarını nasıl oluşturduğu ve sürdürdüğüne dair anlayış ve yorumlara varmak üzere insanların

doğal ortamlarında toplumsal olarak anlamlı eylemin doğrudan ayrıntılı gözlem yoluyla sistematik analizidir” (Neuman, 2016, s. 131). Nitel araştırma yöntemleri Punch’a (2016, s. 132) özelinde karmaşık, değişken ve tartışmalı bir alandır. Bu bağlamda nitel yöntemin kullanıldığı bu çalışmada standart ve tekli bir bakış açısı yerine çoklu bir bakış açısının kullanılması tercih edilmiştir. Nitel araştırma yöntemi birçok araştırmacı için ortak payda olsa da, her araştırma kendi içinde biricik ve öznedir. Neuman’a göre; “nitel araştırmacılar ‘olaylar ve bağlamlar’ın dilini konuşur. Toplumsal yaşamın doğal akışında ortaya çıkan olayların ayrıntılı incelemelerini yürütmeye vurgu yaparlar. Belli toplumsal-tarihsel bağlamlara duyarlı olan özgün yorumlar sunmaya çalışırlar” (Neuman, 2016, s. 224). Aynı şekilde bu çalışmada uluslararası göçmenler öncesi STK çalışma biçimleri, yapısal ve fonksiyonel konumları üstüne kafa yorulmuş, göçmenlerden sonra işleyişteki dönüşüm ve değişimler dikkate alınarak bir inceleme yürütülmeye gayret gösterilmiştir.

Miles ve Huberman’a (1994 akt. Punch, 2016) göre nitel yöntemi kullanan araştırmacı “yoğun bir dikkat, empatik kavrayış, tartışılan mesele hakkındaki önceden sahip olunan kavrayışların ertelenmesini veya ‘paranteze alınma’sını gerektiren bir işlemlerle yerel aktörlerin kavrayışlarına, ‘içerden bakış’a dayanan verileri yakalamaya çalışır.” Bu bakış açısına göre STK çalışanlarının verilerle sabit olmayan deneyimlerine bile itina ile yaklaşılmış, araştırmanın yeterli gerçekliğe sahip olması için yoğun çaba harcanmıştır. Bu araştırma aynı zamanda etnografik araştırma biçiminin temel bazı unsurlarını da bünyesinde bulundurmaktadır. Etnografik araştırmanın amacı grup üyeleriyle ilişki kurmak, grubun özelliklerini belirleyen yapıları ve bu yapıları meydana getiren davranış ve deneyimlerini açıklamaktır. Etnografik araştırmalarda grup veya bireyin davranışlarını gözlemleyerek ve görüşme yapılarak tasvir edilmeye çalışılır (Büyüköztürk vd., 2017).

3.2. Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini Konya’da ikamet eden uluslararası göçmenler ve bu göçmenlerle yakından ilgilenen saha çalışanları, STK temsilcileri, STK yöneticileri ve saha uzmanları oluşturmaktadır.

Çalışmanın örnekleme, Konya’da ikamet eden uluslararası göçmenler ve bu göçmenlerle yakından ilgilenen, temas kuran saha uzmanları (STK temsilcisi, STK çalışanı, eğitim koordinatörü vb.) içerisinde seçilmiştir. Araştırmanın ana temasını uluslararası göçler sonrası gelen göçmenlerin STK’lar üzerindeki yapısal ve fonksiyonel değişim ve dönüşümü oluştursa da, uluslararası göçler başladığından bu yana onlarla yakından ilgilenen saha çalışanları ve uzmanlarının gayret ve görüşleri yadsınamaz büyüklükte olmuştur. Dolayısıyla konu ile ilgili kayıtlı belgelerden ziyade onların tecrübeleri, araştırma sürecinin sağlıklı işleyişinde büyük katkı sağlamıştır. Sürekli sahada olan çalışan ve uzmanlarla yapılan görüşmelerde göç eden göçmenlerin ne tür özelliklere sahip olduğu, neden barınma ve konaklama açısından bazı bölgelerde yoğunlaştığı, daha çok Suriye’nin hangi yerleşim yerlerinden göçün gerçekleştiği... gibi konularda bilgi birikimlerinin ve yorumlama kabiliyetlerinin yüksek oranda olduğu görülmüştür. Örneklem kapsamına giren katılımcılardan saha çalışan ve uzmanları yöntemine daha uygun olduğu düşünülen (Glesne, 2013, s. 59) amaçsal örneklem tekniği kullanılarak seçilmiştir. Amaçsal örneklem tekniği ile araştırmanın konusu hakkında bilgi ve deneyimleri olan ve bu konuda tecrübelerini paylaşacak kişilerin seçilmesine özen gösterilmiştir.

3.3. Veri Toplama Araçları ve Teknikleri

Tarih boyunca devam etmiş olan göç olgusu 21. Yüzyılda hız kazanmış fakat göç nedenlerinde farklılıklar meydana gelerek form değişikliğine doğru evrilmiştir. Uluslararası göçleri dikkate aldığımızda günümüzde en yaygın ve en bilindik göç olgusunu Suriye göçü oluşturur. Gerek Türkiye bağlamında gerekse diğer ülkelere gerçekleşen kitlesel Suriye göçü, nüfusunun belli bölgelere yoğunlaşması sonucunda dikkat çekmeye ve ülkelerin göçmen gündemine oturmaya başlamıştır. Göçler kavramsal çerçevede bahsedildiği üzere ekonomik kaynaklı bir ilerleme gösterirse,

bu tarz göçler genel itibariyle istihdam fazlalığı bulunan bölge, kent ve ülkelere doğru gerçekleşmektedir. Göçler yine kavramsal çerçevede bahsedildiği üzere zorunlu birey veya sosyal grup terki olarak cereyan ederse, bu tarz göç durumlarında göçmen, yakın çevrede bulunan komşu ülkelere geçişi tercih etmektedir.

Konunun detaylandırması niteliğinde 2010 yılının sonu 2011 yılının başları gibi Suriye’de patlak veren protestoların iç çatışmaya dönüşmesi ile başlayan kitlesel göç hareketi Türkiye başta olmak üzere birçok komşu ülkeye doğru gerçekleşmiştir. Türkiye’ye göç edenlerin yaklaşık %8’lik kısmı barınma merkezlerinde kendine yer bulurken, kalan kısım şehir merkezlerindeki farklı bölgelerde yoğunlaşmışlardır. Muhakkak ki uluslararası göçler baz alındığında, her göç kendi içerisinde biricik ve öznedir. Fakat göç olgusu ve göçmenlik durumu birbirine çok benzer birçok paradigmayı içerisinde barındırır ve bu paradigmlar ortak noktalar meydana getirir. İşte hem farklılaşmalar hem de benzerlikler üzerine kafa yorup, yapısal ve fonksiyonel değişim ve dönüşüme sebep olan unsurları ayırt edebilmek için göçle ilgili literatür taramaları yapıldı ve göç üzerine yapılmış akademik araştırmalar detaylıca incelendi.

Bu yüksek lisans tezinde, çalışılan konuya uygunluğu açısından nitel araştırma metodu kullanıldı. Glesne’ye (2013, s. 64) göre, “derinlemesine ve bütüncül bir anlayış kazanmak üzere nitel araştırmada üç tekniğin baskın olduğunu görürüz: gözlem, görüşme ve doküman toplama.” Araştırmamızda saha araştırmasını derinlemesine gerçekleştirebilmek, toplanan veriler ve yapılan görüşmeler sonrasında bütüncül bir bakış açısı kazanabilmek, araştırmanın yeterliliğini sağlayabilmek adına, bahsi geçen üç teknikte olabildiğince kullanılmaya çalışıldı ve araştırmanın çeşitli yerlerinde ve sonuç kısmında bulgular ihtiyaç dahilinde kullanıldı. Yarı yapılandırılmış görüşme tekniği 17 ayrı saha çalışan ve uzmanı ile gerçekleştirildi ve bu görüşmelerde yöneltilen soruların araştırma konusuna maksimum düzeyde hizmet ettiğinden emin olunmaya çabalandı. Bahsi geçen üç teknikten biri olan ‘görüşme’ tekniği kullanılırken, araştırmanın sağlamlığı ve veri güvenilirliği açısından, görüşmecilerin izni doğrultusunda ses kayıtları alındı, kayda izin verilmeyen durumlarda, görüşmeler hızlı not alınarak temize çekildi ve kayıtlar bu şekilde

gerçekleşti ve son olarak bulgular medya taraması ile netleştirilmeye çalışıldı. Bu bağlamda nitel yöntemin gözlem, görüşme ve doküman toplama tekniklerinden yararlanılması araştırma sürecinde zengin bir veri kaynağının oluşmasını beraberinde getirdi (Glesne, 2013, s. 64).

3.4. Görüşme Grupları

Araştırmanın büyük çoğunluğundaki veri kaynağı ve örneklem grubu; Konya’da ikamet eden ve göçmenlerle yakından ilgilenen, onlarla her daim dirsek temasında bulunan saha çalışanları ve saha uzmanları olmuştur. Bütün göç süreci boyunca sahada bulunan ve göçmenlerin bilgisine yüksek oranlarda vakıf olan; onların sosyal durumları, ihtiyaç halleri, yoğunlaştıkları bölgelerin durumları ve göç dalga sayılarını neredeyse tam olarak ifade edebilecek nitelikte olan saha çalışan ve saha uzmanları, STK çalışanları, STK temsilcileri, görüşme grubumuzun mihenk taşlarıdır. Konya bağlamında araştırma amacımıza uygun olarak 4 STK (Dosteli, Ribat, Ravza, El-bir) baz alınmış; değişimler 2000-2019 yılları daha çok değerlendirilerek ve elde edilebilecek verilerin yoğunluğu baz alınarak araştırılmaya ve soruşturulmaya çalışılmıştır. Bunun için bu dört STK’nın binaları ve çalışma disiplinleri yakından incelenmek üzere ara ara katılımcı gözlemcilik yapılarak göçmenlerle ilgili çalışma şekilleri gözlenmiştir. Genel manada STK işleyişi ve Konya düzlemindeki denetlenmeleri açısından ilk etapta Konya Sivil Toplum Kuruluşları Platformu Başkanı M. G. ile bir görüşme gerçekleştirilmiş ve STK’lar hakkında genel bilgi elde edilmiştir. Çalışmayı gerçekleştirdiğimiz 4 temel STK arasında yer almamasına rağmen, M. G.’nin yönlendirmesiyle ayrıca bir başka STK görevlisi İHH Dernek Müdürü V. M. ile yine STK işleyişi hakkında bir görüşme gerçekleştirilmiştir. En son noktada, bir çok STK’da hem kurucu hem gönüllü hem de çalışan olarak uzun yıllar yer almış A. S. ile genel bir gözlem niteliğinde görüşme gerçekleştirilip araştırma zenginleştirilmiştir.

3.5. Verilerin Toplanması

Araştırmamızda kullanılan veri toplama şekli gözlem, görüşme ve doküman toplama gayretiyle başlamış, verilerin yerel medya aracılığıyla desteklenmesi ve

istatistiki taramalarla araştırmanın zenginleştirilmesi biçiminde varlık bulmuştur. Veri toplamaya ilişkin başlangıç süreci 2016 yılının bahar döneminde başlayarak, araştırma tesliminin son gününe kadar devam etmiştir. Kullanılan veri toplama tekniklerinden görüşmeler kısmı eğitim kurumları, STK binaları, evler ve iş yerleri, gençlik merkezleri gibi yerlerde gerçekleştirilmiştir. Veri toplama ve analiz durumunda STK'ların kişisel çalışmalarının da büyük katkısı olmuştur.

Her araştırmada olduğu gibi bu araştırmada da bazı zorluklarla karşılaşıldı. Problemlerin hat safhada olduğu günümüz dünyasında en temel sorun olan 'güven' algısı bu araştırmanın zorluklarından biriydi. Görüşme yapılan saha çalışanları ve saha uzmanlarının bile temkinli olduğu gözlemlendi. Güven sorununun engel olduğu durumlarda, kaygı azaltımı için ve bilgilerin sağaltılmadan aktarımı öncelendiği için bu tarz durumlarla karşı karşıya kalındığında, izin belgesi ve referans kişiler aracılığıyla sorun özölmeye çalışıldı. Araştırmamız sürecinde karşılaşılan diğer bir zorluk ise konunun dinamikliği bağlamında veri dokümanlarının ve belgelerinin sürekli değişmesi, güncellenmesi ve kayıtlarla ilgili eksikliklerin bulunmasıdır.

3.6. Verilerin Analizi

Saha araştırması esnasında alınan notlar belli bir düzende tekrar toplandı ve başlıklandı. Görüşme tekniği ile yapılan araştırma metinleri analiz edilerek, bölüm bölüm kısımlara ayrıldı ve detaylı yorumları yapıldı. Nitel veri analizi bağlamında görüşmelerde alınan ses kayıtlarının deşifreleri yapılıp, metin dosyası halinde bilgisayar ortamına aktarıldı. Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, DERBİS veri tabanından ve daha önce göçmenlerle ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bilgilerle ayrıca bir veri analizi başlığı altında yorumlanmak üzere çeşitli istatistikler alındı.

Bu araştırmada uluslararası göçler sonrası STK'ların göçmenler hakkındaki tecrübeleri, göçler öncesi yapısal ve fonksiyonel işleyiş şekilleri ve göçler sonrası gelinen durum, göçe sebep olan nedenler ve güncel bir mesele olarak Suriye göçü üzerinde yoğunlaşmaya çalışılmıştır ve elde edilen verilerle bir söz söyleme

gayretine girişilmiştir. Tüm bu araştırmanın Konya ayağı olarak 4 temel STK belirlenmiş ve araştırma bu STK'lar bağlamında derinleştirilmiştir.

Araştırma sürecinde kullanılan yöntemlere ek, görüşme yapılan 4 temel STK'da birden fazla kişi ile irtibata geçilmiş ve yorum farklılıkları en aza indirgenmeye çalışılmıştır. Varsayım ve sınırlılıkları ayrı tutarsak, yöntem bağlamında sonuç olarak çok geniş ve kapsamlı bir araştırma yapıp genel geçer veriler ortaya sunmaktansa, araştırma evrenimizi daha küçük tutup, daha gerçekçi perspektifler sunmaya çalışılmıştır.

Göçmenler sonrası STK değişim ve dönüşümleri üzerine, tüm veri değerlendirilmelerinden sonra, bir kapı aralandı ve hangi parametrelerle değişkenliğin sağlandığı üzerine değerlendirme yapıldı.

3.7. Varsayımlar (Sayıtlar)

Bu araştırmada şu varsayımlar ele alınmıştır; Araştırmaya başlarken araştırmada konusu geçecek olan her türlü kolon kavram açıklanacak; göç, sığınmacı, mülteci farklılıkları belirtilerek bir sivil toplum kuruluşu sistemiği çeşitli kaynaklar yardımıyla sunulacaktır. Araştırmada örneklem kabul edilen STK'ların kuruluş şekilleri, işleyişleri, amaçları ve ne ile ilgilendikleri detaylandırılacaktır. Araştırmada örneklem kabul edilen STK'ların her birinde tez süresi boyunca ara ara gönüllü görevli olunacak ve böylece araştırma katılımcı gözlem boyutu ile zenginleştirilecektir. Katılımcı gözlem sırasında STK'ların geçmiş ve bugün kaynakları doğrultusunda veri sağlanmaya çalışılacak böylece araştırma yorumsal boyutun biraz daha ötesinde somut verilerle zenginleştirilecektir.

3.8. Sınırlılıklar

Bu araştırmada şu sınırlılıklar söz konusudur; Araştırma Konya genelinde bulunan 4 adet STK'nın incelenmesi ile sınırlıdır. Araştırmaya konu olan STK'lar gönüllülük esasına dayalı insani yardım kuruluşları olduğu için veri saklama ve depo etme seviyeleri örgütlü düzeyde ve düzenli bir sistematikte olmayabilir. Buda verilerin gözlem tekniği ve yorumsal düzeyde kalmasına sebep olabilir. Araştırmada

ele alınan veri toplama, örneklemin güvenilirlik ve geçerlik boyutlarıyla sınırlıdır. Sosyal bilimler alanında yapılan çalışmaların deneysel sınırlılığı, bu çalışma için de geçerlidir.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : GÖRÜŞMELER VE BULGULAR

4.1. Görüşülen STK'lar Hakkında Bilgi

4.1.1. Ravza Eğitim Vakfı

Ravza Vakfı 1996 yılında düşkün ve fakir ailelere yardım etmek maksadıyla kurulmuştur. 1997 yılında Ravza Eğitim Vakfı adını almış ve faaliyetlerine sosyal eğitim ve yardımlaşma alanında hizmet vererek devam etmiştir. 2002 yılından sonra, günde yüzlerce aileye hizmet veren Ravza Eğitim Vakfı bünyesindeki İhsan Sucu Aşevi kurulmuştur. 2005 yılında öğrencilerin ikamet edip eğitim görebileceği yurt hizmeti Konya'ya kazandırılmıştır. 2014 yılından bu yana Moro, Bangladeş, Patani, Arakan, Sudan başta olmak üzere pek çok mazlum coğrafyada kurban, su kuyusu vb. yardım çalışmalarını sürdürmektedir.

4.1.2. Ribat Eğitim Vakfı

1980'li yıllarda, 20. yüzyılın son döneminde insanın manevi boşluğunun doldurulması için yola çıkılmıştı. Bu düşünceyle Ribat'ın temeli atıldı. Temel insan üzerine inşa edilen bir mektepti. 1992 yılına gelindiğinde Ribat fikirleri ile öncülük ettiği ve gönüllerine girdiği kurumların bir vakıf çatısı altında güçlerinin toplanması amacı için merkezinde insan ve eğitim olan bir anlayışla Ribat Eğitim Vakfı olarak 1992 yılında vakıflar kütüğüne ismini kaydettirdi. Vakıfta hizmet anlayışı insanımızın dünyevi ve uhrevi anlayışlarına cevap vermede ve çalışmalarını misyonuna sahip çıkarak yapmaya devam ederken davanın sevdalısı yürekler bir başka sahaya el atmış oldular.

Ribat Aşevi 1995'de insanın maddi ihtiyaçlarına da cevap vermek amacıyla hizmet sahasına indi. Yardıma muhtaç ailelerin her türlü ihtiyaçlarını karşılamak, ayrıca yatalak hastalarımızın da evlerine giderek her türlü ihtiyaçlarını temin etmek ve onlara her türlü desteği vermek amacıyla kurulmuştur.

Veren el ile alan el arasında köprü olmuş, gücünün ve nefesinin yettiği yerlere her türlü yardım hizmetini götürmeye devam etmektedir. Yurtdışı çalışmalarda Ribat İnsani Yardım Derneğimiz gidebildiği her yerde insana hizmete devam etmektedir. Ribat İnsani Yardım Derneği, Kamerun, Burkina Faso, Gazze, Sudan, Moro gibi

ümmetin kan ve gözyaşının eksik olmadığı yerlere merhamet eli uzatmak, sofrasına azık, yüreklerine bir inşirah duası olma adına hizmetlerini yürütmektedir. (URL- 12)

4.1.3. Dost Eli Derneği

1996 yılında yardımlaşma bilinciyle bir araya gelen gönüllüler; toplumda var olan, ihtiyaç sahibi, bakıma muhtaç, yoksul, yalnız, umudunu yitirmiş ve yoksullukla gelen ağır yükün altında çare arayan birçok insanın duyulmayan sesine duyarsız kalınmayıp bir iyilik hareketi başlatılmıştır. Gönüllülük esasıyla başlayan bu harekete ilerleyen süreç içerisinde destek verenlerin sayısının artması ve daha fazla ihtiyaç sahibine ulaşma gayreti ile yapılan çalışmalara resmi bir statü kazandırıldı.

Dost Eli Derneği; yeryüzünde adaletin ve iyiliğin hâkim olması için evrensel kardeşlik bilinciyle her zaman üzerine düşeni yapacak nerede olursa olsun muhtaç ve mazlum tüm insanlara ihtiyaç duydukları insani yardımı ulaştırarak onurlu bir yaşam sürmeleri için yanlarında olmaya devam edecektir.

4.1.4. El-Bir Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği

ELBİR Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği; ayrım yapmaksızın ülkesinde uğradığı zulüm ve sıkıntılar dolayısıyla göç etmek zorunda kalmış, tabii afetler nedeniyle mağdur olmuş, yaralanmış, evsiz, yurtsuz kalmış, sakatlanmış tüm insanlara insani yardım ulaştırmak ve özellikle bölgemize göç etmek durumunda kalan insanların daha rahat ve huzurlu bir ortamda yaşamalarını sağlamak amacıyla 2014 yılında Konya'da kurulmuştur.

Konya' dan dünyaya bir iyilik hareketi olarak kurulan derneğimiz kısa zamanda hemşerilerimizin teveccühünü kazanarak onların yardım ve destekleri ile on binlerce insana barınma, gıda, sağlık ve eğitim alanlarında hizmetlerine devam etmektedir.

4.2. Araştırma Bulgularının Değerlendirilmesi

Uluslararası göçler sonrası Konya'daki STK'ların yapısal ve fonksiyonel dönüşümünü araştırarak, bilime katkı sunmak adına yapılan nitel araştırma çerçevesinde; vakıf, dernek ve gönüllü kişilerden oluşmak üzere toplam 16 kişi ile görüşme yapılmıştır. Katılımcılar arasında 0-35 yaş genç, 35-50 yaş orta yaşlı, 50+

yaş ise yaşlı olmak üzere olmak üzere üç ayrı kategori belirlenmiştir. Ayrıca her kategori erkek/kadın olmak üzere iki ayrı gruba ayrılmıştır. Buradaki asıl amaç söz konusu olan kategoriler ışığında STK'ların genel yapısını çözümlmek ve ne tür dönüşümler olduğunu ortaya çıkarmaktır. Bu bilgiler ışığında katılımcıların görev süreleri ve rolleri de tabloya aktarılarak nitel araştırma için geniş bilgilere yer verilmiştir. Araştırmaya öncelikle demografik özellikler sayesinde elde edilen veriler ile analiz edilmeye başlanmıştır.

KİŞİ	KATEGORİ	CİNSİYET	GÖREV SÜRESİ	ROL
H.N.	YAŞLI/1	E	20 YIL	YÖNETİM KURULU BAŞKANI
M.D.	YAŞLI/2	E	24 YIL	YÖNETİM KURULU ÜYESİ
M.M.	GENÇ/1	E	5 YIL	TERCÜMAN
M.N.	ORTA YAŞLI/1	E	16 YIL	AŞEVİ MÜDÜRÜ
M.T.	ORTA YAŞLI/2	E	13 YIL	BİLGİ İŞLEM
E.S.	ORTA YAŞLI/3	E	16 YIL	MUHASEBE
R.D.	GENÇ/1	K	6 AY	HALKLA İLİŞKİLER
M.G.	YAŞLI/1	K	12 YIL	AİLE VE EĞİTİM BİRİMİ
U.Y.Y.	GENÇ/2	E	2.5 YIL	DANIŞMAN, TERCÜMAN
N.B.	YAŞLI/3	E	8 YIL	HALKLA İLİŞKİLER
A.S.	YAŞLI/4	E	30 YIL	AŞEVİ MÜDÜRÜ
H.E.	GENÇ/3	E	4 AY	ÖN BÜRO SORUMLUSU

S.C.	YAŞLI/5	E	4 YIL	KURUCU BAŞKAN
H.K.	ORTA YAŞLI/1	K	3 YIL	GÖNÜLLÜ
A.S.	ORTA YAŞLI/4	E	26 YIL	GÖNÜLLÜ
M.G.	YAŞLI/6	E	-	STK BAŞKANI

Tablo 2: Katılımcıların Sosyo Demografik Özellikleri

4.2.1. Amaçlarda Değişim

Yaşlı Kategorisi/Erkek

Katılımcılardan Yaşlı/1 yardımlardaki amaç değişimine binaen kültürel bir çaba geliştirildiğini söylemiş, başka kültürden gelen göçmenlerin içinde bulunulan topluma uyumunu sağlayabilmek adına pratik hayatın ince detaylarının aktarımına gayret gösterildiğini ifade etmektedir. Özellikle çocuklarda uyumun artırılabilmesi için, daha yoğun bir çaba gösterildiğini belirtmektedir.

“...Bizim de kendi bünyemizde dil, adet ve gelenek göreneklerle uyum sağlaması konusunda çocuklarla yardımlaşmamız söz konusu. Bayan öğretmenlerimiz var onlara Türkiye'nin adet ve geleneklerini, çamaşır, temizlik, tuvalet buna benzer çalışmalara devam ediyorlar. Öğretiyorlar...” (H.N., Yaşlı/1, Yönetim Kurulu Başkanı, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/3 din, dil, ırk ayırt etmeksizin, yardıma muhtaç herkese yardım etmeyi temel prensip edindiklerini ve bu amaç doğrultusunda hareket ettiklerini söylemektedir. Bu söylemine rakamlarla katkı sağlamaktadır.

“Her tarafa açık, bizim kapımızdan girene aşevimizden girene biz insan mı aç mı diye bakarız. Eğer insansa açsa mutlaka yardım yaparız, benim bilgisayarımda şu an Hristiyan bile var. Şu an da en fazla Suriyeli var. Aktif kayıtlarımızın içerisindeki %80'i Suriyeli, %20'si de hem diğer ülkeler hem de Türkiye o şekilde Irak var, Afganistan var, çok var... Sudan, Somali ağ geniş kapı herkese açık olunca.” (N.B., Yaşlı/3, Halkla İlişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/4 Afrika göçüne kadar, göçmen sayısının az olduğunu ifade etmektedir. Bu durum karşılaşılan yoğun göçe hazırlıksız yakalanmaya sebep

olmuştur fakat diğer yandan devletle ortak iş tutma zorunluluğunu beraberinde getirerek, bir başarı elde edilmesini sağlamıştır. Klasik yardım anlayışlarının değiştiğini ifade etmektedir, bunun sebebi olarak ta gelinen kültürdeki barınma ve yiyecek ihtiyaçlarının farklı oluşu örnek olarak gösterilmektedir.

“...Daha öncesinde göçmen Konya’da çok azdı. İlk dönem Afrikalı göçmenler gelmişti. Afrikalı göçmenler geldiğinde bu kuruluşlar daha böyle bir şeye hazır değildi. Bir gelen insanlar dil bilmiyordu. İki gelen insanların ihtiyaçlarının ne olduğu konusunda bilgi sahibi değildik. Bu konuda o zamanlar valilikle falan ortak proje geliştirerek bir paylaşım yapıldı. Sayı az olduğu için onda başarılı da olundu. Bizim klasik yardım anlayışımızı biraz değiştirdi. Çünkü bu insanlar farklı yiyecekler yiyorlar farklı şeyler tüketiyorlar bir de mesela mekan olarak aradıkları konforlar geldikleri ülkeye göre çok farklılık arz edebiliyor. Atıyorum Konya’da bir ev halısız olmazken, onlar halısız bir evde, halı varken rahatsız olabiliyorlar...” (A.S., Yaşlı/4, Gönüllü, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/5 sırasıyla göçmen yoğunluğundan söz etmektedir. Yoğunluk bakımından ilk sırada Suriyeli göçmenlerden, ikinci sırada Afganlı göçmenlerden, üçüncü sırada Iraklı göçmenlerden ve son olarak dördüncü sırada Somalili göçmenlerden söz etmektedir. Aynı zamanda pek çok STK’dan farklı olarak, göçmenlerle ilgilenmek için temel prensiplerden ziyade aciliyete baktıklarını ifade etmektedir. Söz konusu yardımcı olmaksızın, çeşitli prosedürleri beklemenin onlar için mümkün olmadığını söylemektedir.

“Şimdi tabii Konya’ımızda ağırlıklı Suriyeli, Iraklı, Afganlı tabii Somalili var Filipinli var Ugandalı var Etiyopyalı var ama ağırlık Suriye ikinci sıraya Afgan’ı koyalım üçüncü sıraya Irak’ı koyalım dördüncü sıraya Somali’yi koyalım tüm Konya’ımızda yaklaşık 160 ülkeden insan var, bu insanların %90’ının mutlaka yolları burayla kesişmiştir. Bizim burası bir bütün olarak. Şimdi bazı dernekler belli noktalarda ihtisaslaşmıştır, bir alt yapısı bir hedefi vardır. Ama bizim burası yabancılara yönelik bilinir, onların adeta 24 saat tanıştığı, derdini paylaştığı, ihtiyacını arz ettiği, bir burası bu kurum. Burada mesai kavramı yok yani bizim telefonlarımız açık gerekirse gece 12’de yardıma gidilir. Ben günlerce sabahlara kadar koştuğumu bilirim diğer kurumlar tamamen resmi evrakları üzerinden hareket ederler. Mesela X derneği kimliğin yoksa sana yardım vermez, bizim burası bir Hızır ve 112 acil görevini yapıyor. Yani şimdi Ocak’ın 15’inde - 18° de aile gelmiş, onun kimlik alma süreci bazen günler bazen aylar sürer... ben bu insana nasıl kimliğini sorayım...” (S.C., Yaşlı/5, Kurucu Başkan, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/1 farklı kültür yapılarından kaynaklı problemlerle ilgilenmek için bir düzenin şart olduğunu söylemektedir. Bunun için çeşitli öneriler sunmaktadır, örneğin belli bir yaşın üzerindeki gençlerin orduda kullanılabileceklerini aynı şekilde okula gidemeyen çocukların eğitimine yoğunlaşılması gerektiğini ifade etmektedir. Göçmenlerin ilk geldiği zamanlarda, yerli halk tarafından yardımcı olunduklarını fakat başıboşluğun getirdiği olumsuz etkilerden ötürü, zamanla yerli halkın onlara yardımcı olmaktan geri durduklarını söylemektedir.

Orta Yaşlı Kategorisi/Erkek

“...Değişik kültür algıları var ve bu değişiklikten çıkan sorunlar var. Bunların başıboşluğunu düzenlemek lazım. Okula gidemeyen çocuklar var, 17-18 yaş sonrası boş gençler var. Bunlar değerlendirilebilir. Ordu değerlendirebilir. Boş gezip yanlış işler yapıyorlar. Bu yanlış işlerde vatandaşı bunaltıp üzüyor. İlk geldiklerinde vatandaşlar yardımcı oldular ama sonra geri çekilme söz konusu oldu. Bunun sebebi başıboşluk...”
(M.N.,Orta Yaşlı/1, Aşevi Müdürü, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/2 göçmenler öncesi STK içi çalışmaların düzenli bir şekilde devam ettiğini fakat Yoğun göç sonrası devlet kurumları ile ortak bir yol tutma durumunda kaldıklarını ifade etmektedir. Bunun sebebinin hukuki kuralların ve mevzuatın gerektirdiklerini yapma hassasiyetleri olduğu gözlenmektedir. Bu hassasiyet sonucu hem devlet kurumlarının hem de kendilerinin devamlı bir bilgi alışverişi içerisinde olduklarını belirtmektedir. Göçmenlerin kültüre adaptelerini hızlandırmak ve psikolojik olarak ta yardımda bulunabilmek adına, çeşitli faaliyetler yapıldığından, bu faaliyetlerde okul çağında olan göçmenler için milli eğitim ile ortak projeler geliştirdiklerinden söz etmektedir.

“...Ben kendi derneğimiz adına konuşmam gerekirse hep bir koordineli çalışma içerisindeydik fakat göçmenlerden sonra ister istemez sürekli devlet kurumları ile beraber çalışıyoruz. Çünkü hele hele Suriyeliler konusunda birçok karar sürekli değişiyor. Birçok yaptıkları faaliyet değişiyor. Atıyorum önce emniyeti sonra AFAD’a döndü onlar sürekli bir arayış içindeler, sürekli bir yenileme içerisindedir. O yüzden zaman zaman onlar bizi bilgilendirir biz onlara soru sorduğumuz zamanlar olur. Sadece ailelere yardım değil onların eğitimleri, çocukların psikolojileri, normal eğitimleri olsun zaman zaman onları pikniğe götürmek, zaman zaman toplu faaliyetler

yapmak, sinema gibi faaliyetler gerçekleştiririz. Bu yüzden milli eğitimle de çok çalıştık hala çalışıyoruz. Kırtasiye sezonu geliyor, ilçelerdeki okulların ihtiyaçlarını belirleyip, buraya getirip buradan hem kırtasiye hem okul kıyafetleri hem ayakkabı temini sağlıyoruz. Onları Konya'da bir gezdirme, bilim merkezi, sinema, yemek yedirme gibi faaliyetleri milli eğitimle beraber yapıyoruz. Bir proje hazırlanıyor imzalanıyor o şekilde bir işleyiş gerçekleştiriliyor.” (M.T., Orta Yaşlı/2, Bilgi İşlem, Erkek)

4.2.2. Yönetim Şekli ve Personel Yapısında Değişim

Yaşlı Kategorisi/Erkek

Katılımcılardan Yaşlı/1 göçün ve göçmenlerin fazlalaşmasının sebebi olarak İslam coğrafyasındaki karışıklıkları göstermektedir. Artan göç sonrası gerek çalışan gerekse personellerin buldukları özellikler bakımından, kapasite artırımına gittiklerini ve tüm bunları yaparken bireysel hareket edip, herhangi bir yerel idareci veya devlet unsurundan yardım almadıklarını ifade etmektedir.

“...Ülke dışındaki yani İslam coğrafyasındaki karışıklıklardan dolayı bize müracaatlar fazlaştı. İşte Sudanlı, Afrikalı, Somalili mülteciler çok yoğun vardı. Ama çoğu farklı sebeplerden ötürü Kanada'ya Amerika'ya gittiler. Şu anda herhalde Afrika'dan var mı bilmiyorum ama var sanırım. Son zamanlarda Afganistan'dan çok büyük göç alıyor Türkiye.... E tabi biz de kapasitemizi artırdık. Yani hem çalışan kapasitesi hem çalışanların performans durumlarını artırdık. Büyüdük yani biraz daha büyüdük sonra itibariyle. Biz baştan beri ne devletten ne de yerel idarecilerden yardım almıyoruz...” (H.N., Yaşlı/1, Yönetim Kurulu Başkanı, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/1 artan göçmen sayısının onları olumsuz etkilemediğini, yardım yanlısı oldukları için hem eleman sayılarında hem de yardım için gerekli materyallerde bir artışa gittiklerini ifade etmektedir. Bir başka yardım etme şekli olarak, göçmen birini bünyelerinde çalıştırdıklarını, hem onu bir meslek sahibi ettiklerini hem de göçmenlerle iletişimi kolaylaştırması bakımından yardımın bir koluna dahil olmasını sağladıklarını söylemektedir. Göçmenler sonrası artan eleman ve yardım miktarını sayılarla ifade etmektedir.

“...Biz yardım yanlısıyız yani bizim sigortalı elemanlarımızda araç ve gereçlerimizde şekli bir artış var. Mesela örnek verecek olursak bir arkadaşımız bilgisayar mühendisi ama hem burada çalışıyor kendisi de tercümanlık yapıyor. Bizim bilgi işlemi başında. Kendisi Şamlıdır. Ama bizim burada yaşıyor. Böyle bir ihtiyaç

doğduğundan dolayı bizde bu şekilde var. Biz yerel halka yardımda 5 kişi ile çalışırken göçmenlerde sonra 15 kişi ile çalışıyoruz. Şu an 2000-2200 kişilik yemek veriliyor. 2008-2009 da 2500 kişilik yemek veriyorduk.” (H.N., Yaşlı/1, Yönetim Kurulu Başkanı, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/2 göçmenler öncesi STK işleyişinin gönüllü bireyler tarafından gerçekleştiğini fakat artan göç sonrası kurumsallaşmanın geldiğini ve bunun bir kolu olarak sigortalı çalışanların STK bünyesine dahil olduğunu söylemektedir.

“...İlaç yardımı, ev, mefruşat yardımı yapılıyor, gittikçe kurumsallaşıyoruz. Biz önceleri gönüllü kardeşlerimizin yardımıyla götürüyorduk, şuanda hem gönüllü hem de sigortalı 3 işçimiz var.” (M.D., Yaşlı/2, Yönetim Kurulu Üyesi, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı 3 göçmenler sonrası artan personel sayısına değinmektedir. STK’ların artık bünyelerinde hem gönüllü hem de sigortalı çalışan barındırdıklarını ifade etmektedir.

“Personel bazında da değerlendirecek olursak, zamanında bu kadar geniş bir personelimiz yoktu. Bugün yalnızca buradaki hizmetler için 14 civarında resmi personel artı 4 civarında da gönüllü personel olarak çalışıyoruz biz, ben mesela gönüllü çalışıyorum yukarıda 2 aşçımız var mesela 1’i gönüllü 1’i normal çalışıyor.” (N.B., Yaşlı/3, Halkla ilişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/5 artan göç sonrası personel dönüşümünün bir çoğunun göçmenlerden giderildiğini, bünyelerinde pek çok göçmen işçi olduğunu, bunların sadece tercüman olarak değil, başka pozisyonlarda da görev aldıklarını ifade etmektedir. Göçmenlerin özellikle çocuk ve annelerine eğitim bakımından yardımcı olunduğunu ve bünyelerinde göçmen işçi çalıştırmalarının, onlara yapılan bir başka yardım biçimi olduğunu söylemektedir. Böylelikle hem iş ihtiyaçları karşılanmış oluyor hem de dolaylı olarak yardımda bulunuluyor.

“...Biz de şu an 15 tane personel var, bunun yedisi Suriyeli personel. Bunlardan birisi tercüman olarak beş tanesi dağıtımda bir tanesi de mutfakta çalışıyor. Bundan bahsetmedim, bizim bir de yetim çalışmamız var biz on tane yetim çocuğa eğitim veriyoruz, onları servisle getiriyoruz, eğitimlerini alıyorlar tekrar servis geri götürüyor. Haftada bir annelerini alıyoruz biz eğitime, yani sadece çocukları eğitmiyoruz anneleri

de eğitiyoruz. Zaten eğitim malum sadece çocuk değil aileyi de işin içine koymak gerekir. Orda da 10 tane Suriyeli kardeşim çalışıyor. O kurstakilerde yardım ettiğimiz insanlar ama onların işe ihtiyacı var biz bu şekilde hem onların iş ihtiyacını karşılıyoruz hem de yardımımızı dolaylı olarak yapmış olduk. Önceden doğrudan yaptığımız bu kişiye bir iş veriyor artı yeni yardımlarımızı da yapıyoruz.” (S.C., Yaşlı/5, Kurucu Başkan, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/5 pek çok niteliğe sahip olduğunu fakat bir gereklilik olarak göçmenlerle ilgilendiğini söylemektedir. Göçmenler sonrası birçok devlet kurumu ile irtibatlı, yardım biçimlerine destek olduğunu ifade etmektedir.

“Ben öğretmenim, fiili olarak dokuzuncu sene resmi olarak beşinci sene. Çünkü bu derneğin bir 4 yıl öncesi var. Sahada bu görev yapılırken dernek kurulması gerekti ve bu seferde resmi olarak kuruluşundan bu yana buranın başkanıyım. Yaklaşık 7, 8 yıldır bu göçmenlerin sorunlarıyla AFAD'ta, Valilikte, İl Sosyal Sağlık Müdürlüğü'nde, kadrom imam hatipte ama görevlendirmeye buralardayım yani bu işin başından beri işin içindeyiz.” (S.C., Yaşlı/5, Kurucu Başkan, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/6 birçok STK'nın bünyelerinde yer aldığını ve hepsinin çatı kuruluşu olduklarını ifade etmektedir. STK'ların kendi işlevlerini ellerinden almadan, onlara yardım için organizasyon ve düzenlemelerle ilgilendiklerini söylemektedir.

“...Bizim çatımız içerisinde 13 tane yoksulluk ve yardımla ilgili çalışma yapan kuruluşumuz var. (İHH, Ribat, Dost Eli, Ravza...) Eğitimle ilgili var, çocukla ilgili var, sosyal haklarla ilgili var, işçi işveren haklarıyla ilgili var. Yani biz 6 sahada faaliyet gösteren kurumların çatı teşkilatıyız... Biz organizasyonla ilgilieniriz. Eğer biz dahil olursak o kuruluşlar o zaman işlevlerini nasıl görecekler ama biz tepe noktada organizasyon yapıyoruz.” (M.G., Yaşlı/6, STK Başkanı, Erkek)

Yaşlı Kategorisi/Kadın

Katılımcılardan Yaşlı/1 Emniyet ve Göç İdaresinin koyduğu kuralları çiğnemediği bir yardım politikası izlediklerini söylemektedir. Kaydı olmayan göçmenlere yardımcı olmadıklarını ifade etmektedir.

“...Biz kimliği çıkmamış kişileri yardım dairemize almıyoruz. Göç İdaresi onlara 20-21 günde geçici kimlik kartı veriyor. Bizim de işlemlerimiz aşağı yukarı bu süreçte

yapılacağı için göç idaresinden gelen belgelerle iş yapıyoruz. Emniyetin ve Göç İdaresi'nin kimliği olmayan göçmenlerin ve mültecilerin kaydını almayı hassasiyetine saygı gösteriyor ve uyguluyoruz.” (M.G., Yaşlı/1, Aile ve Eğitim Birimi, Kadın)

Katılımcılardan Yaşlı/1 devlet izni doğrultusunda, göçmen işçi çalıştırdıklarını söylemektedir. Göçmen işçilerin, diğer çalışanlarla aynı sistematik durumlara tabii olmadığını ifade etmektedir.

“Devlet çalışma izni verdi. Biz de bir tane Suriyeli çalıştırıyoruz ama onların sistematikleri daha farklı. Bizdeki diğer çalışanlar gibi bordro, ona tabi değiller. Kurumumuzda çalışabiliyorlar. Şu an ki çalışmanı da çok seviyoruz. Aynı zamanda yoğun olan günlerde günübirlik istihdam ettiğimiz, Suriyeli ve Afganlar olabiliyor, özellikle lojistik birimlerinde.” (M.G.,Yaşlı/1, Aile ve Eğitim Birimi, Kadın)

Orta Yaşlı Kategorisi/Erkek

Katılımcılardan Yaşlı/1 göçmenlere yardım biçimlerinde Türkmenlerden tercüme noktasında yardım aldıklarını söylemektedir. Aynı zamanda Suriyeli ve Türkmen olmak üzere toplam 7 göçmen işçi çalıştırdıklarını ifade etmektedir.

“Dışarıdan gelenlerin %85'i Arapça-Farsça biliyor. Bünyemizde Arapça bilen yok ama Türkmenler var, onlar hem Arapça hem Türkçe biliyorlar. Göçmenlerden Farsça bilenler var, onlardan yararlanılıyor. Dil konusunda ağırlıklı olarak Türkmenler bizi kurtarıyor. Türkmenlerden ve Suriyelilerden çalışan aldık. 5 Suriyeli (Halep) 3 Türkmen çalışmamız var. Son 3 yıldır bizim bünyemizde çalışıyorlar.” (M.N.,Orta Yaşlı/1, Aşevi Müdürü, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/2 STK bünyesinden yardım alan Suriyeli ve Türkmenistanlı kadınların, ara ara gelip kendilerine yardım ettiklerini söylemektedir.

“...Bizden yardım alan Suriyeli bayanlar özellikle Türkmenistanlılar onlardan Türkçe ve Arapçayı çok iyi bilenler oluyor içlerinde bunlar zaman zaman gelip aşağıda özellikle müracaat kısmında arkadaşlarımıza yardımcı oluyorlar. Birçoğu tabi bizden yardım alan arkadaşlar.” (M.T.,Orta Yaşlı/2, Bilgi İşlem, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/2 göçmenler noktasında Göç İdaresi ile irtibatlı bir şekilde ilerlediklerini ve bu irtibatın bir gerekliliği olarak rapor alıp, vermelerin olduğunu ifade etmektedir. Ara ara emniyetin yaptığı

habersiz ziyaretlerden ötürü, ekstra kimliği olmayan göçmenlere yardımdan geri durduklarını söylemektedir.

“...Kimlikleri önceleri emniyet veriyordu ama son 5,6 aydır tamamen Göç idaresi veriyor. Onlarla sürekli koordine halindeyiz, zaman zaman burada biz emniyete rapor göndeririz. Bizdeki göçmenlerin isimleriyle beraber kimlik numaraları ile beraber adresi ve telefonları kayıtlarını biz zaman zaman onlara mail olarak atarız. Periyodik attığımız yerler var biz önceden AFAD'a atıyorduk. Şimdi gerçi AFAD dediğimiz yer göç dairesine bağlı. Ama sürpriz bir şekilde bazen emniyetten gelip te onlarla bilgi paylaştığımız olur. O yüzden kimliği olmayana biz yardımcı olmuyoruz.” (M.T., Orta Yaşlı/2, Bilgi İşlem, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/2 Suriyeli göçmenlerin Bakanlar Kurulu kararı ile resmi kabul edildiğini fakat Afganların kaçak olmaları sebebiyle, onlara yardım yapamadıklarını söylemektedir. Göçmenlerden iki belge istediklerini, bu belgelerden herhangi birinin olmayışı sonucu emniyet ve Göç İdaresinin de isteği ile yardım yapılmadığını ifade etmektedir.

“...Suriyeliler Bakanlar Kurulu kararıyla bir şekilde resmi kabul ediliyor, onların statüsü farklı. Daha önce Somalili göçmenler birleşik milletlerin aracılığıyla geliyorlardı belli bir dönem burada misafir kalıp, farklı ülkelere yönlendiriyordu birleşik milletler ama Afganlar öyle değil, tamamen kaçak şu an, kaçak olunca yardım yapmıyoruz kesinlikle. Emniyetle koordineli çalışıyoruz. Emniyetten veya göç idaresinden kimlik kartı olmayan bu kişilere biz yardımcı olmuyoruz çünkü bizim kayıt aşamasında istediğimiz iki evrak vardır, ikametgah belgesi veya kimlik belgesi bu ikisi yoksa asla yardımcı olmayız. Yani ikamet gene bir şekilde halloluyor ama kimliği olmayan bir göçmene biz asla yardımcı olmuyoruz bizden emniyetin de istediği bu göç idaresinin de istediği bu...” (M.T., Orta Yaşlı/2, Bilgi İşlem, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/3 Pek çok niteliği üzerinde barındırmasına karşın STK bünyesinde uzun yıllardır çalıştığını ve bu çalışmalardan elde ettiği verileri bir başka STK'lara da eğitim yoluyla aktardığını söylemektedir. Gıda bankacılığı noktasında eğitim verecek kadar işlevsel teknikler bulduğu gözlenmektedir.

...Selçuk Üniversitesi işletme mezunuyum. Dost Eli Derneği'nde muhasebeci olarak çalışmaktayım. Mesleğim muhasebe. Yaklaşık 16 yıldır Dost Eli Derneği'nde Ve Dost Eli Derneği eşliğinde sivil toplum kuruluşlarında faaliyet göstermekteyim. Şu ana kadar

gıda bankacılığında ilk kurulan dernek olma statüsünde olan Dost Eli Derneği olarak Türkiye çapında da yaklaşık 46 civarında derneğe gıda bankacılığı işinde, gıda bankacılığı mevzuatında dernekçilik faaliyeti yürütmesi hususunda bilgilendirme ve dernek kurulumu işlemlerinde bulundum. Ve yardımcı oldum inşallah.” (E.S.,Orta Yaşı/3, Muhasebe, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/3 göçmenlerden önce STK’ların sayıca az olduğunu fakat göçmenler sonrası Avrupa Birliği’nin ve Avrupa’nın sağladığı fon ve hibelerle sayılarının artış gösterdiğini ifade etmektedir. Bir başka artış sebebi olarak insani ve dini duyguları sebep göstermektedir.

“...Sivil toplum kuruluşları yıllar öncesinde özellikle çok az bir kurumla işe başladı ama günümüze geldiği zaman çok fazla bir sivil toplum kuruluşları oluştu özellikle göçmenlerin gelmesiyle. Avrupa Birliği’nin ve Avrupa’nın da özellikle Suriyeli göçmenlere karşı çeşitli hibe programları, çeşitli destek olayları olunca, bana göre birazda bu sivil toplum kuruluşlarında bir artış oldu. Yerli ve yabancı kuruluşlar da artış oldu, ha bu bir etken midir evet birincisi bu. İkincisi de tabi ki insani duygularla birçok vatandaş ben de bir sivil toplum kuruluşu olarak yabancılara yardım etmeliyim, dinimizin emri gereği ile birçok kişi de bu işe gerek istekli olarak gerek istemeye istemeye böyle bir kurumun içerisinde bulunmaya başladılar...” (E.S.,Orta Yaşı/3, Muhasebe, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/3 içinde bulunulan STK’dan yardım alan Türkmen ailelerin, tercüme noktasında kendilerine gönüllü yardımda bulduklarını ifade etmektedir.

“...Türkmen ailelerden Arapça bilenler oluyor mesela, onlarda geliyorlar aşağıda abi biz yardım edelim diyorlar, hadi yardım edin diyoruz onlar kendi dillerinde konuşabildikleri için bizimle de Türkçe konuşuyorlar bağlantı sağlıyorlar zaman zaman.” (E.S.,Orta Yaşı/3, Muhasebe, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/4 birden bire artmaya başlayan göçmenler sonrası dönemin pek çok vakıf ve dernek için büyük tecrübe olduğunu söylemektedir. Yoğun göç sonrası artan problemleri çözmek adına STK’lar sığınmacıları bünyelerinde çalıştırmaya başlamış ve böylelikle hem dil hem de gerekli olan yardım şeklinin anlaşılması konusunu bir çözüme ulaştırma çalışmışlardır. Daha sonra artan Suriye

göçü profesyonelleşmeyi gerekli kılmış ve bunun sonucu olarak STK'lar büyüme yolunu tutmuşlardır.

“...Öyle bir süreçten geçildi, hemen arkasından daha çok Afrika kökenliler geliyordu. O dönem aslında bir şey oldu. Birçok vakıf ve derneğin tecrübe dönemi oldu. Bir kısmı bu sorunu çözmek için o gelen sığınmacıları kendi kurumlarında çalıştırarak, bir kısmını onlarla birlikte onların kendi ülkesinden gelenlere karşı gelenlere hizmet sunmasında ne istediklerini bildikleri için daha rahat davrandılar. Sonrasında Suriyeliler geldi. Suriyelilerin yoğun bir şekilde gelmiş olması, bir Arapça konusunda dil noktasında STK'ları sıkıntıya soktu. İki profesyonelleşmeyi artık gerektirdi. Yani bunun 15 yıl öncesine kadar gönüllü elemanlarla yürütülen faaliyetler gönüllü olarak yürütülemez boyuta geldi. Hem kurumsal boyutu hem hedef kitle boyutu çok büyüdü ve bu büyüme sonrasında kurumlar kendilerini bu büyümeye ayak uydurmak zorunda kaldılar.”
(A.S.,Orta Yaşlı/4, Gönüllü, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/4 göçmenler sonrası dil bilen eleman sayısı ve maaşlı profesyonel eleman sayılarının arttığını söylemektedir. Bunun sonucunda kayıt altına alma başlamış ve yeni bir idari kadro oluşmuştur.

“...Ve bir dil bilen iki hatta o sığınmacılardan olan çalışanları aldılar.... Maaşlı profesyonel eleman sayısı arttı dil bilen eleman sayısı arttı. Artı kayıt altına alındılar. Yani eskiden, bazen yardım edenler ettiğinin bile bilinmesini istemedi para ya da ürün bırakır giderdi, bunu da yine kayıt dışı dağıtabilirdiniz. Ama şimdi artık öyle bir şey söz konusu değil. Çünkü verdiğiniz insanları da kayıt altına almak zorundasınız, aldığımız insanları da kayıt altına almak zorundasınız. Bu kayıt altına alma beraberinde yeni bir idari kadronun oluşmasına neden oldu ve bu idari kadro yeni bir sivil toplum kurumsallaşmasını beraberinde getirdi...” (A.S.,Orta Yaşlı/4, Gönüllü, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/4 göçmenler öncesi yardım şekillerini yöneticilerin belirlediğini fakat göçmenler sonrası yardım şekilleri göç eden ülke insanının talep ve ihtiyacı doğrultusunda şekillendiğini söylemektedir. Bunların sonucu olarak profesyonelleşme ve kurumsallaşmanın artıp yeni istihdam alanlarının ortaya çıktığını ifade etmektedir.

“...Eskiden yönetimin ya da yöneticilerin tercihi şeyi belirlerken, STK politikalarını belirlerken şimdi hedef kitlenin çoğalması ve hedef kitlenin farklılaşması, hedef kitlenin taleplerine doğru STK'nın değişmesini, evrilmesini sağladı. Yani prensipler yine

korundu fakat yardımın içeriği değişti, profesyonelleşme arttı, kurumsal anlamda ve beraberinde istihdam alanı açıldı. STK'lar artık birçok insan için bir istihdam alanı olarak ortaya çıktı.” (A.S.,Orta Yaşlı/4, Gönüllü, Erkek)

Katılımcılardan Genç/2'nin aldığı eğitimlerle bir STK bünyesinde çalışmasının, göçmenler sonrası STK'ların eleman noktasında uzman ve profesyonel bir kadroya doğru ilerlediğini gözler önüne sermektedir.

Genç Kategorisi/Erkek

“Kendim Almanya doğma büyümeyim. Orada liseyi tamamladıktan sonra burada Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde başladım ve mezun oldum. 2016 yılında da Necmettin Erbakan Üniversitesi Dini danışmanlık ve dini rehberlik Yüksek lisans alanına başladım. Gecen sene mezun oldum, şu anda Doktora hazırlanıyorum. Kendim 2 buçuk yıldır Ribat bünyesinde çalışmaktayım. Ondan önce Diyanet Vakfı'nda Konya il eğitim koordinatörüydim. Diyanet Vakfı'nın yurtdışından getirdiği talebelerle ben ilgileniyordum. Şimdi Ribat Eğitim Vakfı'nda Aşevinde daha doğrusu danışman tercüman müracaat ve ev kontrolörü olarak çalışıyorum... Tercümanlık görevini zaten ben üstleniyorum kendim dört tane dil biliyorum bu arada. Almanca İngilizce Arapça bir de Felemenkçe.” (U.Y.Y.,Genç/2, Danışman, Erkek)

Katılımcılardan Genç/2 göçmenler sonrası artan personel sayısına değinmektedir. Kültürel farklılıklardan ötürü gıda paketi yöntemine geçildiğini ve bu paket sayısının gün geçtikçe arttığını ifade etmektedir.

“...Göçmenlerden sonra epey bir personel sayımız artmak zorunda kaldı. Eskiden kuru gıda bu kadar yaygın değildi. Bu kadar kapsamlı değildi. Aynı yardım yani bu gıda paketi dediğimiz yardımı çoğaltmamız gerekti. Ve artış gösterdi. %100 bir artış oldu hatta geçen seneye göre bu sene tekrar %30 artış oldu. Ki bu sene tekrar bir %100'e katlamayı düşünüyoruz bunu.” (U.Y.Y.,Genç/2, Danışman, Erkek)

4.2.3. Yardım Biçimlerinde Değişim

Yaşlı Kategorisi/Erkek

Katılımcılardan Yaşlı/1 yardımların belli başlı kurallarla işlediğini ifade etmektedir. Örneğin; göçmenlere yardımların üç aylık periyotlarla verilerek uzun vadede devlete bağımlı olmalarının da önüne geçtiklerine ama aynı zamanda temel ihtiyaçlarını karşılayabilecek seviyede ilerleyebilecekleri kadar yardımda

bulduklarını ifade etmektedir. Artan göçmen sayısı sonrası müracaatların fazlaştığını bu sebepten ötürü de yardımların daimi kontrollü bir şekilde verilmesi gerektiğini söylemektedir.

“Bizim şöyle bir prensibimiz var mesela mültecilerle 3 aylık periyotlarla yardımcı oluyoruz. Onun dışında yani hani can suyu dediğimiz şekillerle yardımcı oluyoruz. Onlar ayaküstünde durduktan sonrada başka insanlara yöneliyoruz. Müracaat çok şu anda hepsinin hakkından gelmemiz mümkün değil, böyle bir yöntemle çalışıyoruz.” (H.N., Yaşlı/1, Yönetim Kurulu Başkanı, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/2 yapılan yardımlarla birlikte ailelere sahip çıkmakta olan STK'lara değinmiş ve özellikle bu yardımların ne yönde olduğu konusunda ifadelerde bulunmuştur. Sahadaki keşiflerin yeterli düzeylerde yapılması yaşayan göçmenlerin evlerinde temel ihtiyaçlarını gidermektedir.

“Yani biz öncelikle yeni gelen ailelere sahip çıkıyoruz. Onlara evlerini temin etmede bilhassa ev eşyalarını temin etmede köprü oluyoruz. Onlara sıcak yemek temin etmede yardımcı oluyoruz. Araştırıyoruz, daha çok ihtiyacı olanlara ulaşmaya çalışıyoruz. Gidip evlerini görüyoruz, bakıyoruz neye ihtiyaçları var, halıdır, buzdolabıdır, çamaşır makinesi gibi ihtiyaçlarını temin etmeye çalışıyoruz.” (M.D., Yaşlı/2, Yönetim Kurulu Üyesi, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/2 Afganlıların hayvancılık ve tarım gibi alanlarda çok etkin olduğunu belirtirken diğer göçmenlerinde çeşitli sanayilerde iş imkanlarına sahip olmalarına değinmiştir. STK'lar gerek büyük fabrikatörlerle yapılan görüşmeler gerek diğer alanlarda yapılan görüşmeler neticesinde çeşitli iş imkanları oluşturulmakta ve ihtiyaçlarını karşılama konusunda desteklerini esirgememektedirler.

“STK genellikle araştırıp soruyor ona göre ihtiyaçları temin ediliyor. İş buluyor, sanayide fabrikatörlerle görüşüyorlar, ayakkabıcılar sanayisi misal, oradan iş buluyorlar. Afganlar tarımda, hayvancılıkta iş buluyorlar. Afganlılar ahır ve tarımda, o işlerde çalışmada çok başarılı...” (M.D., Yaşlı/2, Yönetim Kurulu Üyesi, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/3 belediyelerle birlikte ortak bilgi paylaşımını yürüttükleri bir platformdan bahsetmiş, bu bilgilerin işlenmesi hakkındaki detayları

paylaşmıştır. Daha sonra ise ulaşılan bu bilgiler değerlendirmeye alınarak rapor tutulmaktadır. Bu raporlar neticesinde göçmenlere yapılan yardımlar, yürütülen işler ve gelecek planlaması hakkında temel bilgiler sağlanmaktadır.

“...Raporu buraya yazarız arkasında da bilgileri var (Rapor örneği alındı). Ondan sonra ben bilgisayardan da bazı bilgilere ulaşıyorum. Belediye'nin de dahil ortak şeyleri çıkar, ortak sayfamız var. Buradan da aynı şekilde ona göre değerlendirme yaparım ne yapalım, ne edelim diye, ona göre değerlendiririz.” (N.B.,Yaşlı/3, Halkla İlişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/3 bir aylık yemek yapabilecek kuru gıdaların temini konusunda oldukça yardımcı olurken, bu yardım kolilerinin de teferruatından söz etmektedir. Bahsi geçen bu gıda yardımı içinde bir aylık yemek yapabilecek erzak mevcuttur. Yani bir aylık yemek yapabilecekleri imkanların bu şekilde tanımlanmasından bahsetmektedir. Yardımların aynı zamanda giysi ile de oldukça bağıntılı devam etmesi göz dolduran sebepler arasında yer almaktadır. Çeşitli işbirlikçilerinin olduğu STK'lar ihtiyaç sahibi kişileri tespit ederek ellerinden gelen en iyi şekilde temel yardımları sağlamaya özen göstermektedir.

“...Bu kuru gıdayı biz evinde yemek yapabilecek olan kişilere veriyoruz. Onlara biz yemek vermeyiz, gelirler burada ayda bir sefer, bir aylık yemek yapabilecek kuru gıdasını alır giderler. Fakat vermiş olduğumuz bu kuru gıda çok teferruatlı. Yani aylık şu anda 7 kg et, kemikli et, koyun eti, yumurtasıyla, sucuğuyla, tatlının her cinsiyle, balından, pekmezine kadar, tahninine kadar her şey var içinde. Bakliyatıyla, yağıyla, şekeriyle yani bir mutfağın 1 aylık yiyeceği her türlü her şeyi var... Artı bu kişilere ilk evleri kontrol edildikten sonra, yukarıda bizim reyonlarımız var. Giysi reyonumuz, o giysi reyonumuzda giydiriyoruz bu insanları, soyunma odalarımız var, aynı mağazadaki alışveriş yapılmış gibi şunu alacağım diyor onun hemen bilgisayardan çıkışı yapılıyor ve veriliyor. Yukarısı dolu yani yukarıda mağaza var... Artı okullarda Milli Eğitimle birlikte geçen sene iş birliği yaptık. İhtiyaç sahibi çocukları tespit ettiler. 6000'e yakın ayakkabı dağıtıldı geçen sene...” (N.B.,Yaşlı/3, Halkla İlişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/3 rakamlardan bahsederken aynı zamanda birçok insanın yemek ihtiyacını karşıladıklarını gözlemlemekteyiz.

“...Adak kurbanı olsun akika olsun şükür kurbanı olsun kesim hanemiz var kasabımız var devamlı kesim yaparız, o etlerimiz oradan geliyor. Bu etler yaklaşık ortalama günlük 6000 kişinin kursağına giriyor. Bu 6000 kişinin açılımını da şu şekilde vereyim; yaz günü hariç, yaz gününü de dahil edersek çok daha fazla çünkü kurslarımız açıldı. Mesela bugün 2000 kişilik yemeğimiz pişti onu saymıyorum. Normal ortalama günlük 1300 kişilik yemeğimiz pişer bizim. Artı 350 aile bu aileler Suriyeliler kalabalık olduğu için 7 ile çarparak cevap verirsem bu da 2300-2400 kişiye intikal eder bir o kadar da et verdiğimiz aile var. 300 civarında. Bunları günlük olarak değerlendiriyoruz. Çünkü bir ailenin bir aylık yiyeceğini aynı gün veriyoruz. Artı günlük 650 ekmek dağıtıyoruz. Her gün sabah saat 09:30'da burada ekmek dağıtımı olur. Bu da 6000 kişiye intikal eder. Rakamlar azalıp artabilir...” (N.B., Yaşlı/3, Halkla İlişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/3 STK'ların işleyiş sistemi hakkında temel bilgileri verirken gözlemlediğimiz şeyler arasında, kimlik bilgisi ile giriş yapılması halinde yardım alıp almadığının net sonucu bilinmektedir. Bununla bağıntılı olarak keşiflerin yapılması sanal dünya üzerindeki gerçekle örtüşme çabası içine girmiştir. Böylelikle kişilerin hak ve durumları göz önünde bulundurularak adil bir yardım anlayışı benimsenmiştir.

“...Birazda sistemden bahsedeyim; burada kişinin yabancı uyruklu veya Türk, kimlik bilgisini alırız. Kişinin aile üyelerinin de kimlik bilgilerini alırız. Bilgisayardaki sistemimize kimlik bilgisi ile giriş yapar, başka yerden yardım alıyor mu onu tespit ederiz. O tespitten sonra yardım almıyorsa adres tespiti yaparız. Bu işlem yine bilgisayardan olur... Bu belge bize geldikten sonra ben bunu heyetimize intikal ettirtirim kayıtları alınır ve heyet ev ziyaretine gider. Ev ziyaretinde evdeki durumunu rapor tutar. Evdeki durumuna göre ki bizim heyetimizdekiler eski olduğu için yaklaşık 20 yıldır bu işi yapan insanlar olduğu için, ihtiyaç sahipliği kısmını bilirler perdesinden yerdeki halısından, mutfağının dizaynından, dolabındaki gıda birikiminden ihtiyaç noktasını anlarlar. O ihtiyaca göre bir rapor tutar ve getirirler biz de o rapora göre yardım yapmaya başlarız...” (N.B., Yaşlı/3, Halkla İlişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/3 STK'ların vermiş olduğu bu yardımları düzenli bir şekilde takip ettiğinden bahsetmektedir. Çünkü verilen bu yardımların neticesinde alışkanlık haline gelmesi tüm diğer yardıma muhtaç ailelerin alacağı yardımların önüne geçiyor olabilmektedir. Zekatı ve fitrelerini getiren insanların haklarını

gözetmek için kontrollü bir şekilde ele alınan yardımlar STK'lara güveni tazeleme yolunda emin adımlarla ilerlemektedir. Bu kontroller neticesinde çeşitli kararlar alınarak yardım süreleri belirleniyor ve süreci takip ederek sonuca ulaşılacak hedefleniyor.

“...Gıda alanları ise kesinlikle 10 ayı geçirtmeyiz. Bunun sebebi yardım almayı alışkanlık haline getirmemeleri için yani asalak gibi sırtımızda taşımamız için. Çünkü burası hayırla dönen bir yer. Zekatların ve fitrelerin yerini buldurmamız gerekir. İnsanlar bize güvenerek onu getiriyor bizim de o güveni sarsmamak için böyle bir sistem uygulamamız gerekir. İnsan bazen düşer, normalde durumu iyidir bize müracaat eder, biz onun ziyaretinden sonra deriz ki; tamam 6 ay yardım edelim sende kendini düzluğe çıkar. Veya dışardan yeni gelen gençler vardır, mesela yurtdışından, tamam biz bir süre size yardım edelim 3-5 ay ama siz de kendinize göre imkanlarınızı zorlayın bir şeyler yapmaya çalışın deriz...” (N.B.,Yaşlı/3, Halkla İlişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/3 toplantı odasının çeşitli amaçlara hizmet ettiği hatta ve hatta nikah salonu olarak da kullanıldığını ifade etmektedir. Bu başlık altında izdivaçlarına katkıda bulunması hedeflenen ailelere sosyal ortamlarda yaşama imkanları genişletilmektedir.

“...Aynı zamanda 120 kişilik ve 210 kişilik olmak üzere, 2 ayrı toplantı odamız vardır. Buralarda ramazanda iftar yemeği verilir. İhtiyaç dahilinde nişan, nikah töreni yapılır. KONTV çekimlerini de burada yapar.” (N.B.,Yaşlı/3, Halkla İlişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/3 eski ile yeninin arasında büyük bir dönüşüm olduğundan söz etmektedir. Eskiden dizayn ve hijyenin olmadığı, kısıtlı imkanlarla yapılmaya gayret gösterilen bir ortam olduğundan bahsetmektedir. Ancak şu an teferruatlı olarak verilen gıda yardımlarıyla her göçmen istediği gibi imkanlara sahip olma yolundadır. STK bünyelerinde bulunan marketlere gelen göçmen kesimi bu marketlerde alışveriş yaparak sosyal dengeyi sağlamaktadır. Bu düzen ise tamamıyla kontrol altında olan bir sistemdir.

“...Eskiden bizim burada yemek pişiyordu, araçlara bakraçlarla koyuluyordu bir kova alan bir tas alan yemek alıp gidiyordu. Bir dizayn ve hijyen yoktu bu şekilde

çalışılıyordu. Çünkü eskinin imkanı buydu... Şimdi biz kişilere çok teferruatlı olarak bir aylık gıdasını veriyoruz. Evinde kendisi ne severse onu pişiriyor ama bulgur pilavı yer ama pirinç pilavı yer ama makarna yer ne severse kendi pişirir. Kuru gıda ve market sistemine bunun için döndük. Bir de insanlar yukarıdaki marketimizden ayda bir kez burada kuru gıda yardımı aldıkları için, normal insanların marketteki alışveriş yaptığı havayı burada teneffüs ediyor, daha kolay uyum sağlıyorlar. Onları marketimize çıkarıyoruz. Orada bakıp ihtiyaçlarını kendilerini alıyorlar. Bu ihtiyaçların gramajı bize ait, çeşidi kendilerine ait. Yani 3 kişilik aileye 10 kişilik gıda vermiyoruz. Eski ile yeni arasında büyük bir dönüşüm bu oldu...”
(N.B., Yaşlı/3, Halkla İlişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/3 günlük tüketimlerin sürekli olduğu durumlardan söz etmekte ve buna bağlı olarak beklemiş veya çürümüş gıdalara yer verilmediğini ifade etmektedir.

“...Ufak tefek farklı durumlar söz konusu olabiliyor. Mesela telefon açıp halden domates gönderimi yaparlar, bir araç göndeririz 20 kasa domates verirler biz bu domatesleri ertesi gün ekmek dağıtımında veririz. Bu tarz sebzeler çürüyen madde olduğu için depoda tutmaz en kısa sürede dağıtırız...” (N.B., Yaşlı/3, Halkla ilişkiler, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/4 çeşitli ülkelere ve bölgelere yardım vesilesiyle gidilen ziyaretlerin artık televizyon ortamından da seyredilebileceğini ifade etmektedir. Bu durumlar ise bizlere kurumlardaki şeffaflık anlayışının günümüzde daha önemli bir rol oynadığını göstermektedir.

“10 yıldır Sudan’a koyun kesmeye gidiyorum. Şu anda Taşkent, Bozkır, Hadim gibi yerlere komple gıda dağıtımına giderim. En son Urfa’ya gittik Arakan’a gittik ve KONTV ile anlaştık. Bundan sonra oradan hizmetlerimizi seyredebilirsiniz.” (A.S., Yaşlı/4, Aşevi Müdürü, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/4 ihtiyaç sahibi olan herkesin ihtiyaçlarını karşılamak için gayretle mücadele edildiğinden söz etmektedir. Bununla birlikte ayırım yapılmadan gelen her mazluma yardım etme kapılarının açık olduğunu söylemlerinden görmekteyiz.

“Mazlum’un dini olmaz, mazluma dini sorulmaz. Bütün ülkelerden gelenlere verilir. Ağırıklı olarak Suriye ve Afganistan var. Öncelikle kendi çevremiz fakat kendi

çevremizden ihtiyaç sahibi az. 2800 kişilik yemek veriyoruz ihtiyaç sahiplerine ve bu ihtiyaç sahiplerinin hepsi Türk. Diğerlerine kuru gıda veririz kendi yemeklerini kendileri yapar.” (A.S., Yaşlı/4, Aşevi Müdürü, Erkek)

Katılımcılardan Yaşlı/5 elektrik giderleri gibi daha bir çok giderin karşılanmasında verilen çabadan söz ederken, devlet ve bunun gibi kurumların yardım konusunda elinden gelen herşeyi yaptıklarına dikkat çekmektedir. Bu çalışmalar yapılan yardımların neticesinde kimsenin üzerinden kimseyi geçindirme derdiyle değil, mazluma çare olabilme derdiyle yapılan çalışmalardır.

“...Aylık nereden bakarsan bak yetim olanların 30.000'e yakın elektrik su faturaları var, ilaç alamayanların ilaçlarının karşılanması, eğitimde kırtasiyeden tut rehberliğinden tut o insanların o çocukların uyumundan tut kayıt probleminden tut ve onların mikro devletidir. Hiçbir karşılık beklemez, bu insanlara hizmet eder. Bunlara hizmet götürmezsen problem olur ve o problemler bu ülkenin, Türkiye'nin zararına. Biz onun için devletimize küsmedik, milletimize küsmedik, kurumlarımızda küsmedik, biz yapabileceğimizi yapalım dedik. Devletteki kurumlardan ciddi destek aldıklarımız, paylaştıklarımız var... Biz insanlara yardım ederken bunları asalak bir tip olsunlar diye değil hayatın gerçekleriyle yüzleşsinler ve israf etmesinler iktisatlı olsunlar diye de tedbir aldık. Mesela getirilen elektriği yatırıyoruz ya, 80 TL'yi geçmeyecek diyoruz. Ben hasta da olsa babamda olsa milletin parasını onlara dağıtıyorum vebal bunlar.” (S.C., Yaşlı/5, Kurucu Başkan, Erkek)

Yaşlı Kategorisi/Kadın

Katılımcılardan Yaşlı/1 şu an ki STK'ların sadece gıda değil aynı zamanda psikolojik yardımlar yaptığını ve aile içlerindeki bağların daha da güçlenilmesi için desteklerin verildiğinden söz etmektedir.

“...Aileler noktasında sadece barınma gıda eşya değil, psikolojik yardımında gerekli olduğunu gördük. Onlarla bir kardeşlik bağının kurulması noktasında çalışmalar yapıp ev ziyaretlerine gidip aile birimini oluşturduk. Bu sahada ben de hizmet vermeye çalışıyorum.” (M.G., Yaşlı/1, Aile ve Eğitim Birimi, Kadın)

Katılımcılardan Yaşlı/1 sınırlı nakdi yardımların olduğundan ve bu yardımların ise sınırlılıklarından söz etmektedir. Bu yüzden genel anlamda gıda destekli yardımların yapıldığından bahseden Yaşlı/1 eğer ki ihtiyaç varsa eşya yardımlarında da bulduklarını söylemektedir.

“Mültecilerde nakdi yardımımız yok. Bizim nakdi yardımımız sınırlı ve bunun belirli kriterleri var. Suriyeliler Avrupa fonlarıyla kişi başı 4 kişi geçtiklerinden dolayı 120 TL yardım alıyorlar. Bu yüzden biz gıda yardımı yapıyoruz. Elimizde varsa eşya yardımında bulunuyoruz...” (M.G.,Yaşlı/1, Aile ve Eğitim Birimi, Kadın)

Katılımcılardan Yaşlı/1 Afgan ve Suriyelilerde çok fazla çorap giyme alışkanlığının olmadığından ve halısız evlerin varlığından bahsetmektedir. Bu durumun dış gözleminde ise STK'ların bu kültürlerin bilincinde olarak yaklaşım yaptıklarını gözlemlemekteyiz. Görünen her yüzün mazlumluktan kaynaklanmadığı, bazı kültürel yaşantıların da mazlum ifadeler barındırdığını çıkarsamaktayız. Böylece her ihtiyaç sahibi görünen kişilerin yardımlardan gereksizce faydalanmadığı sistemli bir yardım biçimine değinilmektedir.

“...Afganlarda ve Suriyelilerde çok fazla çorap giyme alışkanlıkları yok. Çünkü öyle bir kültürleri yok. Bizim gibi haftalık pazar alışverişi kültürleri de yok. O öğün veya o akşam yiyebilecekleri kadar gıdayı bulabiliyorsunuz evlerinde. Bu da işten anlamayan insanların farklı ve yanlış yorum geliştirmelerine sebep olabiliyor. Aynı zamanda Suriyeliler de hazır paket yemek yemeye alışıklar çoğunlukla. Örneğin siz burada evine gidip dolapta herhangi bir şey bulamayınca, ihtiyaç sahibi olduğunu düşünebilirsiniz, oysa ki imkan bulanlar hazır paket tüketimine yöneliyor ve siz yanılıyorsunuz. Gözlemlerde bu ince ayrıntılara dikkat etmek gerekir. Halısız ev kültürünü de bilmeyen kişiler biz bu eve yardım götürelim der. Onları tanımak kültürlerini bilmek gerekir...” (M.G.,Yaşlı/1, Aile ve Eğitim Birimi, Kadın)

Orta Yaşlı Kategorisi/Erkek

Katılımcılardan Orta Yaşlı/1 bu süreçte ağırlıklı olarak Suriye ve Afganistan göçmenlerinin olduğundan bahsetmektedir.

“Ağırlıklı olarak Suriye, Afganistan göçmeni var. Somali vardı, Iraklı vardı misafirdi onlar Avrupa'ya gidiyorlar. Yerli halk çok az.” (M.N.,Orta Yaşlı/1, Aşevi Müdürü, Erkek)

Katılımcıdan Orta Yaşlı/1 genel anlamda yardımların yapıldığı ve halkında bu yardımlara destek verdiğiinden söz etmektedir.

“Biz burada 2000 kişilik yemek yapıyoruz. Mutfak yardımı yapıyoruz. Bayramlarda kıyafet, et dağıtımı, elbise dağıtımı, ayakkabı gibi eşya yardımı yapıyoruz. Vatandaş

kullanılabilir eşya getiriyor, onlar dağıtıyor. Sağlık konusunda da yardımlarımız var. Şu an Sudanlı alzheimer hastamız var.” (M.N.,Orta Yaşlı/1, Aşevi Müdürü, Erkek)

Katılımcıdan Orta Yaşlı/1 her ihtiyaca yetişmek için sarf edilen bir çabanın olduğundan ama yer yer yetersiz kalınan alanlardan söz etmektedir. Genel anlamda sanayicilerin desteklerini esirgemediklerine dikkat çekmektedir.

“...Bu insanlar burada ama ırkı etniği mühim değil, bu bizim görevimiz lakin yetişemediğimiz yerler var. Devletin bu konuda desteğine ihtiyacımız var. ...Elektrik, su, doğalgaz kendi cebimizden çıkıyor. Bizim arkamızda genel itibarıyla sanayiciler var. 365 gün işleyen bir yer burası. Yardımlarsa genelde bayramlarda yapılıyor.” (M.N.,Orta Yaşlı/1, Aşevi Müdürü, Erkek)

Katılımcıdan Orta Yaşlı/2 gıda ve giyim yardımlarının yanı sıra yakacak yardımlarının da bölge kaymakamlıkları aracılığıyla sağlandığını belirtmektedir.

“...Gıdasına, giyimine işte yakacak, zaman zaman yakacaklarını genelde biz vermeyiz ama onlara biz aracı oluruz. Selçuklu Kaymakamlığı verir bu yakacakları...” (M.T.,Orta Yaşlı/2, Bilgi İşlem, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/4 yapılan yardımların değişiminden sonra kayıtların daha çok tutulduğundan söz etmekte ve bunlar için BM'nin sığınmacılara olan nakit yardımından bahsetmektedir. Şu an ki sistemlerin profesyonelleşmiş olmasına değinilmektedir.

“Yardım şekli değişti, aynı ve nakdi yardımları işte birleşmiş milletler bu tarz sığınmacılara nakit yarımı falan yaptığı için daha çok aynı yardımlar yemek yardımları gibi yardımları eşya yardımları gibi yardımlar çoğaldı ve bunun içinde bir kayıtların tutulması ihtiyacı hasil oldu. Konya gibi bir şehirde yardımları gizleyebilecek hani şey gereği bu inanç ya da moral motivasyon gereği, çokta bu araştırılmazdı ama şimdi yardımını yardım isteyen sayısı çok fazla göçmenlerin bunların yabancı ülkelerden diğer ülkelerden geldikleri için kayıt problemleri var birkaç yerden birden yardım alıp yardımların israf olması konusu söz konusu öyle olunca profesyonelleşme ve kayıt altına alma başladı şeyde STK'larda...” (A.S., Orta Yaşlı/4, Gönüllü, Erkek)

Katılımcılardan Orta Yaşlı/4 artık göçmenlerin kültürlerine göre kurulan üretim alanlarından söz ediyor ve bu üretim alanında göçmenlerin çalıştıklarından bahsetmektedir.

“...Düşünün göçmenlerin tükettiği ekmeklerden üretilip bakkallarda marketlerde satılmaya başlandı. O tür bir ekmek yiyorlar veya bu STK'larda bu tarz şeylerin üretimine yönlendirdiler. Yani ekmek eskiden şehir Konya ekmeği türü bir şeyler verirken şimdi mültecilere verdikleri için onlarda ekmekleri ona göre üretmeye veya o bölgenin insanlarına yaptırmaya başladılar...” (A.S., Orta Yaşlı/4, Gönüllü, Erkek)

Orta Yaşlı Kategorisi/Kadın

Katılımcılardan Orta Yaşlı/1 yapılan tüm yardımlarla birlikte eğitimin de bu alan içinde önemli rolü olduğundan bahsediyor ve göçmenlerin Türkçe öğrenmeleri konusunda eğitim gördükleri ifade ediliyor.

“Genellikle gıda yardımı, kömür yardımı, kıyafet yardımı. Yetim aile ise nakit yardım da yapılıyor, kira parası ev sahibine veriliyor. Ayrıca geçen yıl başlattığımız bir projemiz var. Yetim ailelerin 4-12 yaş çocuklarına eğitim veriliyor. Okul öncesi çocuklar hafta içi, okul çağındaki çocuklar da hafta sonu Türkçe dersi başta olmak üzere eğitim görüyor.” (H.K., Orta Yaşlı/1, Gönüllü, Kadın)

Genç Kategorisi/Erkek

Katılımcılardan Genç/1 ulaşım imkanlarının zor oluşunun sıkıntılarından söz ediyor. Bu yüzden maddi yardımların olduğundan bahsetmektedir.

“Maddi yardım olabilir. En çok ihtiyaçları bazen gıda çünkü bazen evlere uzak ya da gitme-gelme imkanı yok onun için yani en çok ihtiyaç şekli böyle olur.” (M.M., Genç/1, Göçmen, Tercüman, Mühendis, Erkek)

Katılımcılardan Genç/2 aynı ve nakdi yardım konusunda öğrenci ve dul bayanlara ağırlıkta olarak yapılan bağışlardan söz etmektedir.

“Genelde aynı bağış yani aynı yardım yapıyoruz. Nakdi yardım ya öğrencilere olur ya da dul bayanlara yapıyoruz yani evde erkeği olanlara yardım yapmıyoruz ama dul bayanlara evde çalışan erkeği olmayanlara onlara yine nakdi yardım yapıyoruz.” (U.Y.Y., Genç/2, Danışman, Erkek)

Katılımcılardan Genç/2 yemek sayılarının azalmadığından söz ederken aynı zamanda yemekler konusundaki kültür farklılıklarına değinmiştir. Sıcak yemekler verildiği zaman kültür farklılıklarının oluşturmuş olduğu nedenlerden kaynaklı sorunlar oluşabiliyor ve bu yüzden kuru gıda yardımının ağırlıkta olmasından söz etmektedir.

“Yemek sayımız azalmadı açıkçası yani yemek sayımız eskiden neyse günümüzde de aynı. Sadece biz aynı başışın kontenjanını değiştirmek zorunda kaldık. Sayılarımızda çok fazla değişiklik olmadı sadece yabancı ve Türk arasındaki oran değişti. Ama sıcak yemeğimiz sadece Türk vatandaşlarımıza gidiyor. Yabancı Vatandaşlara sıcak yemek vermiyoruz. Niye sıcak yemek vermiyoruz? Çünkü kültür farklılıkları var. Baharatını beğenir beğenmez onları biz bir gıda kolisi veriyoruz. Gıda kolisindekileri o evdeyken kendi ağız tadına göre kendisi pişiriyor...” (U.Y.Y., Genç/2, Danışman, Erkek)

Katılımcılardan Genç/2 keşifler sayesinde ailelerin evlerinde analiz yapabilme yetisinin kolaylaştığı, gerek buzdolabı gerek evin durumuna bakıldığı zaman ailenin sosyal yaşantısının anlaşılır olduğundan söz etmektedir. Hayır sahiplerinin vermiş olduğu kıyafet yardımlarından baz alınarak ailelerin sosyal durumlarının çıkarsanmaması gerektiğinden bahsedilmektedir.

“...Adamın biri 700 liralık takım elbiseyle geldi üstü başı gerçekten de güzeldi. Biz bunu kayıt aldık diğer burada bulunanlar onu gördü, ya bunun üstündeki kıyafet 700 liralık kıyafet siz buna neden yardım yapıyorsunuz dedi. Ama üstündeki takım elbiseyi bir hayırsever vermiş şimdi dediğim gibi evine girmeden durum hakkında %100 net şeyler söyleyemiyoruz. Eve gittiğimizde bir buzdolabı iki evin kendisi durumu olup olmadığını zaten sana anlatıyor. Eve varduktan sonra kimsenin fazla konuşmasına da gerek yok. Ev bana anlatıyor durumu. Buzdolabını açtığımız zaman içinde et mi var sucuk mu var. Yoksa nohut fasulye mi var ona göre sana anlatıyor zaten evin durumunu...” (U.Y.Y., Genç/2, Danışman, Erkek)

Katılımcılardan Genç/3 savaş sonrası yoğunluğun STK'ların devlete yardım etmesi gibi bir sonucu doğurduğundan bahsetmektedir. Keşfe çıkılarak yapılan yardımların yanı sıra, aynı zamanda ev sahibi ve kiracı ile de arasında referans olarak kültür farklılıklarını gidermek için aracı olan STK'lardan bahsetmektedir.

“Savaştan sonra yoğun geçiş oldu, devlet tek başına yetmedi, sivil toplum kuruluşlarından yardım istedi. Çünkü 5 milyona yakın göçmen girişi var. Biz keşfe çıkıyor, yerinde tespit yapıyoruz. Yardımlar sürekli güncellenen bir şekilde kontrole gidiyor ve bu kontroller tabii ki STK’larda daha çok yapılabilmekte. Örneğin ev sahipleri göçmenleri beğenmiyor, kültürel farklılıklarından dolayı yer değişiklikleri sağlanıyor ve biz de bu yer değişikliklerinde yönlendirmeler yapıyoruz yetim aileleri referans oluyoruz.” (H.E., Genç/3, Ön Büro, Erkek)

Genç Kategorisi/Kadın

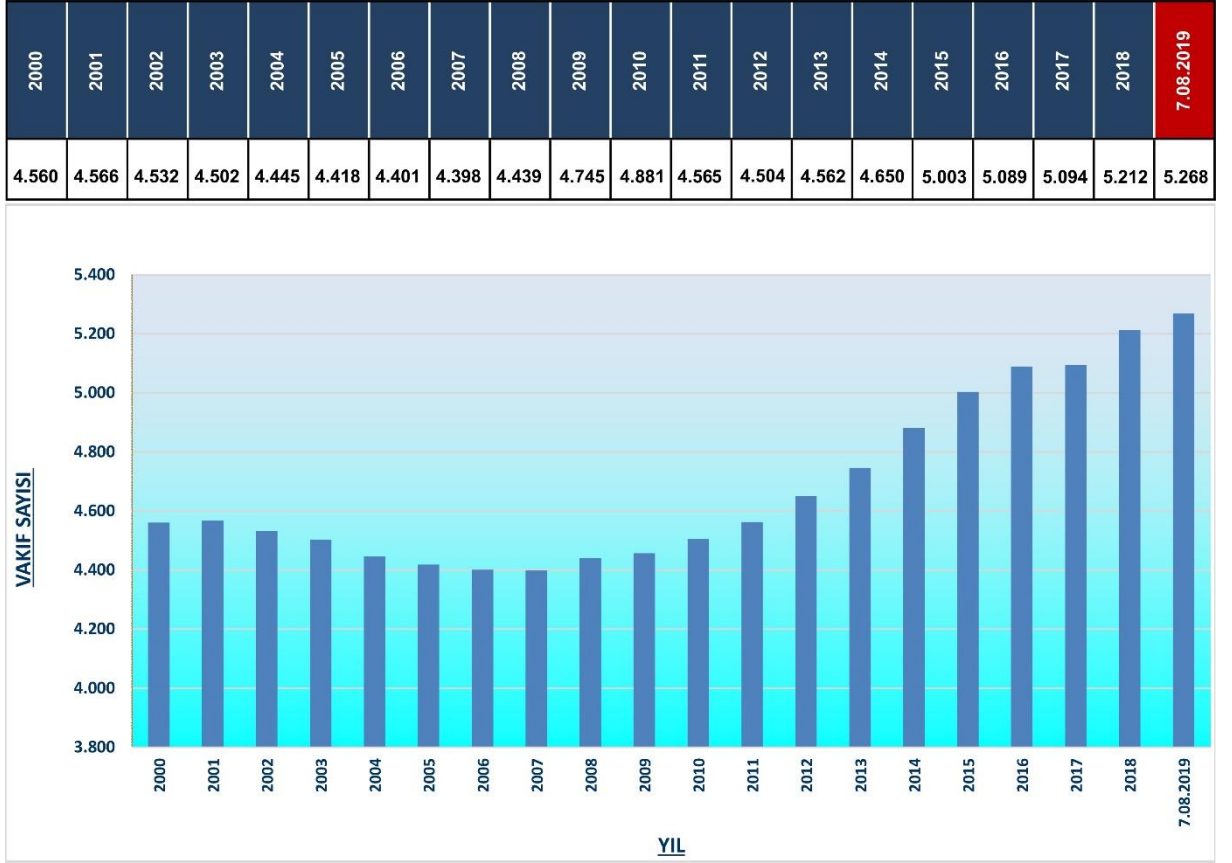
Katılımcılardan Genç/1 keşfin öneminden söz etmektedir. Bu keşiflerin düzenli ve sistemli bir şekilde yapılması STK bünyesindeki gıda ve giyim marketlerinin de olumlu ivme kazanmasına katkı sağlamaktadır.

“Şimdi bizim aşağıda gıda ve giyim marketimiz var aileler gelip bize başvuru yaptıktan sonra bizim tespit elemanlarımız var arkadaşlar oraya ziyarete giderler, evlere keşiflere çıkıyorlar bu keşfin doğrultusunda, ailenin de araştırılması doğrultusunda gıda ve giyim konusunda aylık olarak yardım çıkıyor.” (R.D., Genç/1, Halkla İlişkiler, Kadın)

BEŞİNCİ BÖLÜM: VERİ ANALİZLERİ

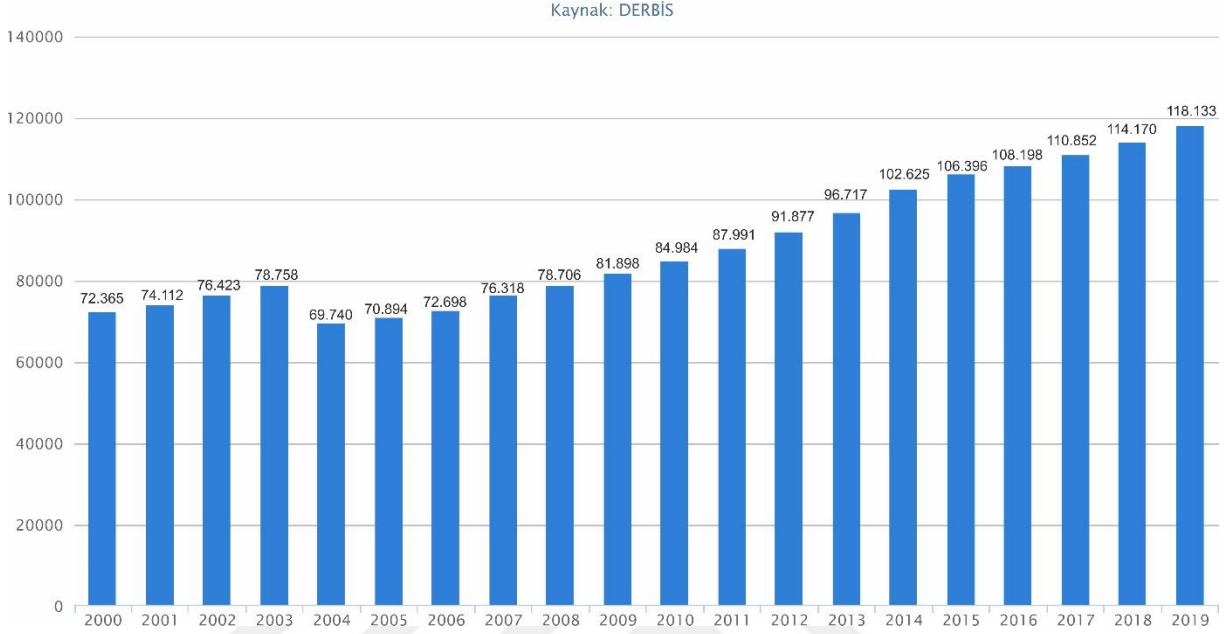
YENİ VAKIFLARIN YIL BAZINDA DAĞILIMI (2000-07.08.2019)

Şekil 1. Yeni Vakıfların Yıl Bazında Dağılımı (URL- 13)

Göçmenler sonrası STK'lardaki yapısal ve fonksiyonel değişimlere görüşmeler dışında birde veri analizleri üzerinden yorum geliştirmek gerekirse; Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, DERBİS veri tabanından elde edilen bilgilere binaen özellikle son 10 yılda artan göçmen nüfusundan sonra faal vakıf ve dernek sayıları, STK üye sayıları ivme kazanmış, üyelerin kalifiye eleman pozisyonunda olmaları dikkat çekmiş, bütçe miktarları ve faaliyet çeşitliliği önemli noktada artmıştır. Şöyle ki; 2000 yılında 4.560 olan vakıf sayısının 2019 yılı itibariyle 5.268'e yükseldiği görülmektedir. Aynı şekilde 2000 yılında 72.365 olan dernek sayısı 2019 yılı itibariyle 118.133'e yükselmiştir.

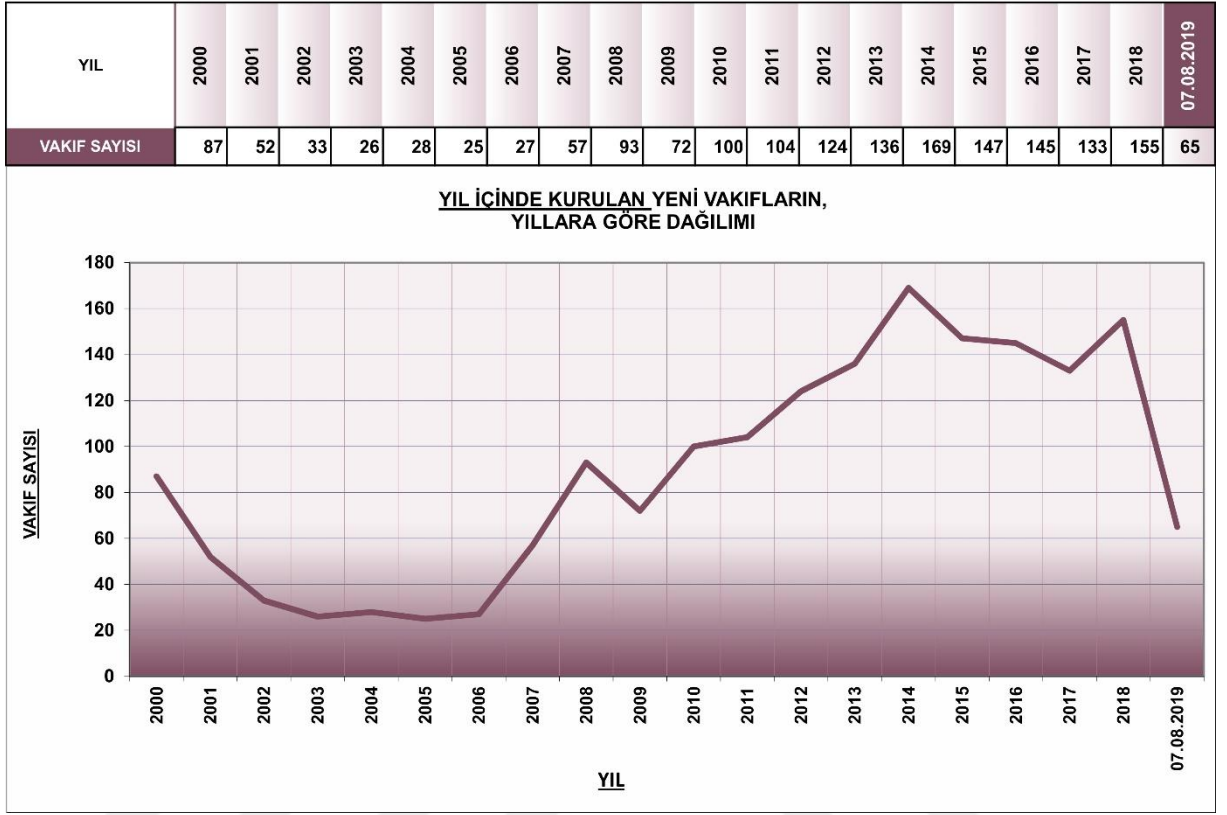
STK'ların 11 milyonu geçkin üye sayısı bulunmaktadır. Değişim sadece sayılarla değil, kurum tipleri ve kurumların faaliyet alanlarıyla da göze çarpmaktadır.

Şekil 2. Yıllara Göre Faal Dernek Sayıları (URL- 14)

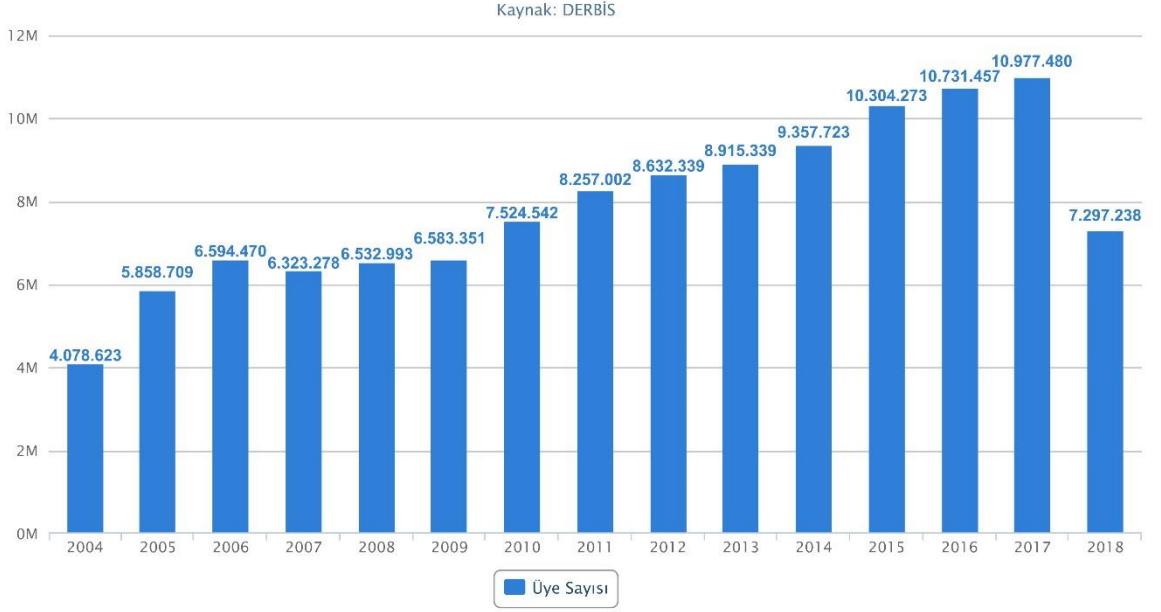
Yıl içinde kurulan yeni vakıfların grafğine baktığımız zaman; büyük dalgalanmaların olduğu görülmektedir. Bunun sebebi Türkiye bağlamında ara ara yaşanan politik krizler ve ekonomik dalgalanmalar olduğu söylenebilir. Tüm bunlara rağmen yoğun göç yıllarındaki artış, toplumsal bilincin ve kayıtsız kalamamanın örneği niteliğindedir. 2005 yılı vakıf artışının en düşük seyirde olduğu yıl iken, 2014 yılı itibariyle vakıf artışı en yüksek seviyeye ilerlemiştir.

YIL İÇİNDE KURULAN YENİ VAKIF SAYILARI
(2000 - 07.08.2019)

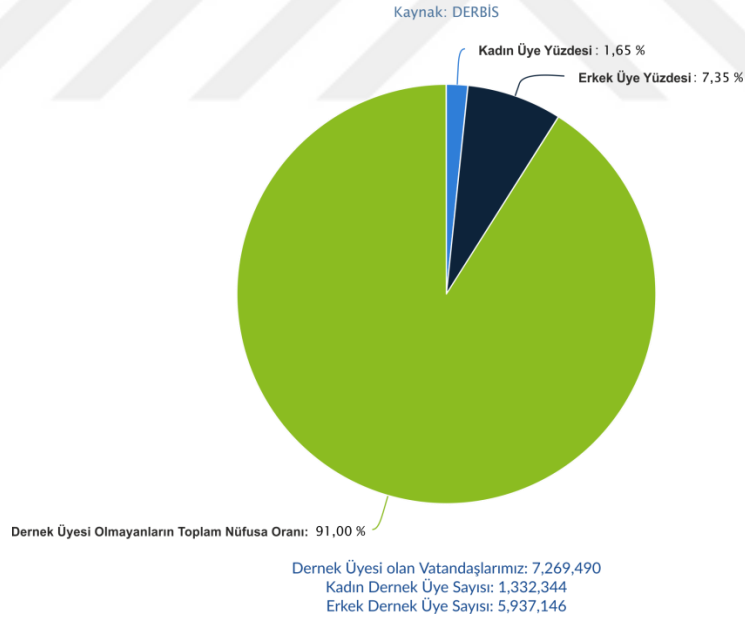
Şekil 3. Yıl İçinde Kurulan Yeni Vakıfların Sayısı

Göçmenlerden sonra STK üye sayıları gelişmiş ve yoğun artış göstermiştir. 2004 yılında derneklere üye sayısı 4.078.603 iken 2018 yılı itibariyle dernek üye sayısı 7.297.238'i bulmuştur. En yoğun zamanı ise 10.977.480 ile 2017 yılına aittir. Aynı zamanda bu rakamlar, kayıtlı üyelere ait rakamlardır. Derneklerde üye sayılarının kat kat fazlası gönüllü çalışan bir kitlede bulunmaktadır. Gönüllü çalışanların net rakamlarına ulaşmak mümkün olmamakla birlikte Vakıflar Genel Müdürlüğü (VGM) ve Dernekler Dairesi Başkanlığı (DDB) verilerine binaen, göçmenlerden sonra STK'larda gönüllü çalışan sayısının %100 oranda arttığı söylenmektedir. Bu gönüllülerin 5/1'i kadınlardan, 5/4'ü erkeklerden oluşmaktadır. Bu oran kadınların STK faaliyetlerinde, erkeklere oranla daha az yer aldıklarını gösterse de; son yıllarda kadınların STK'da görev alma eğilimleri artış göstermiş, özellikle göçmenler sonrası yardım faaliyetlerinde kadınların daha etkin rol aldığı gözlenmiştir.

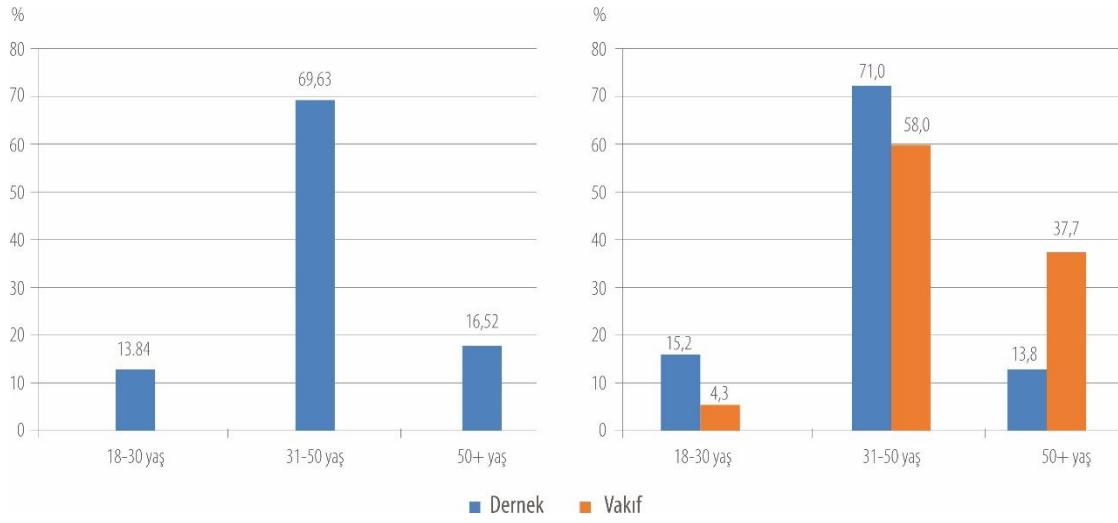
Şekil 4. Derneklerin Yıllara Göre Üye Sayısı (URL- 15)

Türkiye'nin Toplam Nüfusu: 80,810,525

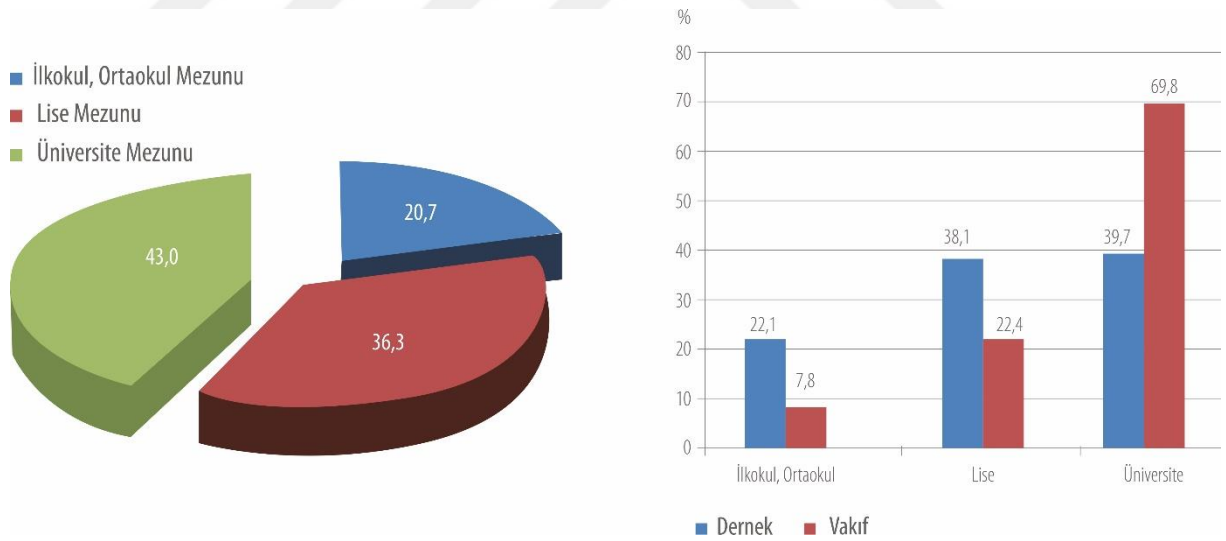
Şekil 5. Dernek Üye Sayılarının Türkiye Nüfusuna Oranı (URL- 16)

STK'larda görev alan üye yaş durumlarına baktığımız zaman derneklere görev alanların baskın bir şekilde orta yaş üstü bireylerden oluştuğu gözlenmiştir. Dernek üyeliklerinde kadınların azlığının yanında birde genç nüfus yokluğu net bir şekilde göze çarpmaktadır.

Şekil 6. Üye Yaş Dağılımı ve Yasal Statüye Göre Üye Yaş Dağılımı, Kaynak: (Yeğen vd. 2010)

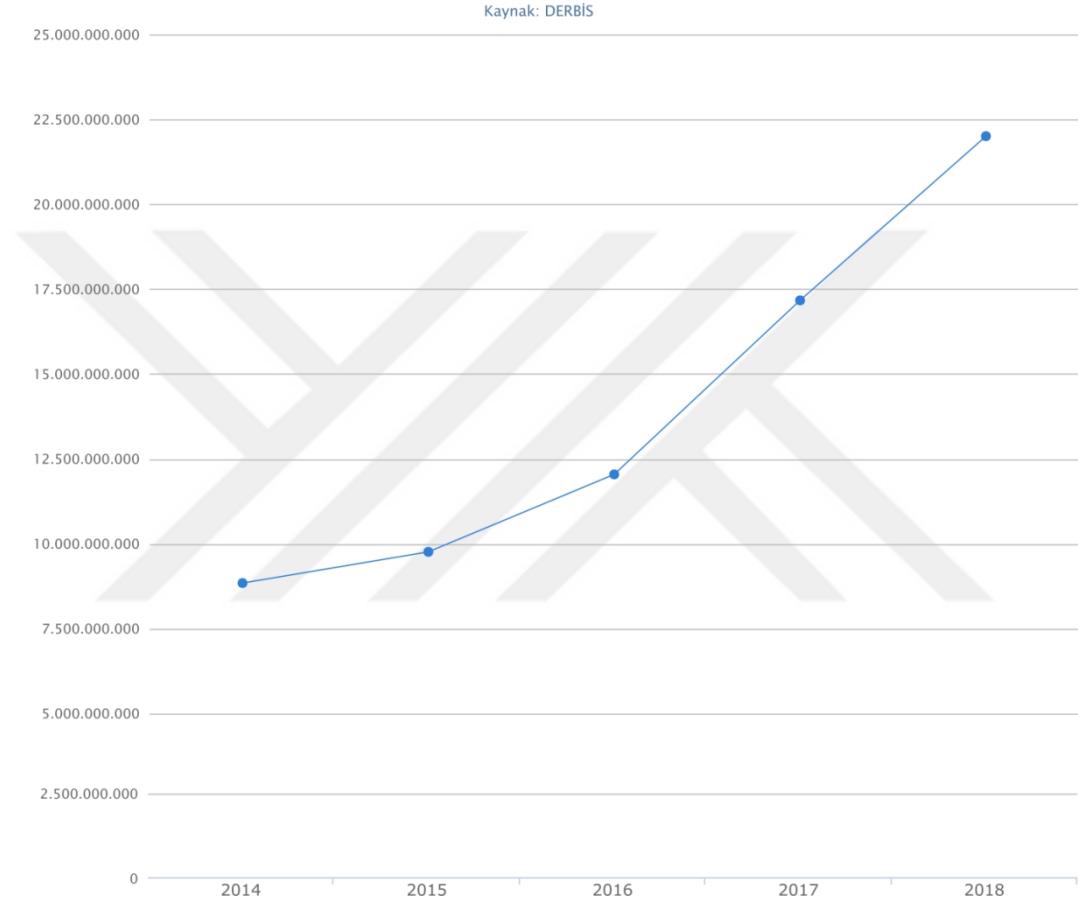
Elde edilen verilere göre ağırlıklı olarak STK'ların %43'ünde üyeler üniversite mezunu iken; %36.3'ünde lise mezunlardır. Kalan %20.7'lik kısım ise ilkokul ve ortaokul mezunudur. Bu durum eğitim ile STK gönüllüsü olma arasında bir paralellik olduğu görüşünü bizlere sunar.

Şekil 7. Üyelerin Eğitim Durumları ve Yasal Statüye Göre Eğitim Durumları, Kaynak: (Yeğen vd., 2010)

Mali yapı noktasına genel olarak dernekler üye aidatları ile vakıflar akarları ile çalışmalarını ve faaliyetlerini sürdürmektedir. STK'larda gelirin kaynağı, çalışma şekilleri üzerinde etkilidir. Ancak göçmenlerden sonra gerek uluslararası kuruluşlar, gerek kamu ve özel sektör ile olan ilişkilerden ötürü Avrupa fonları, ortak

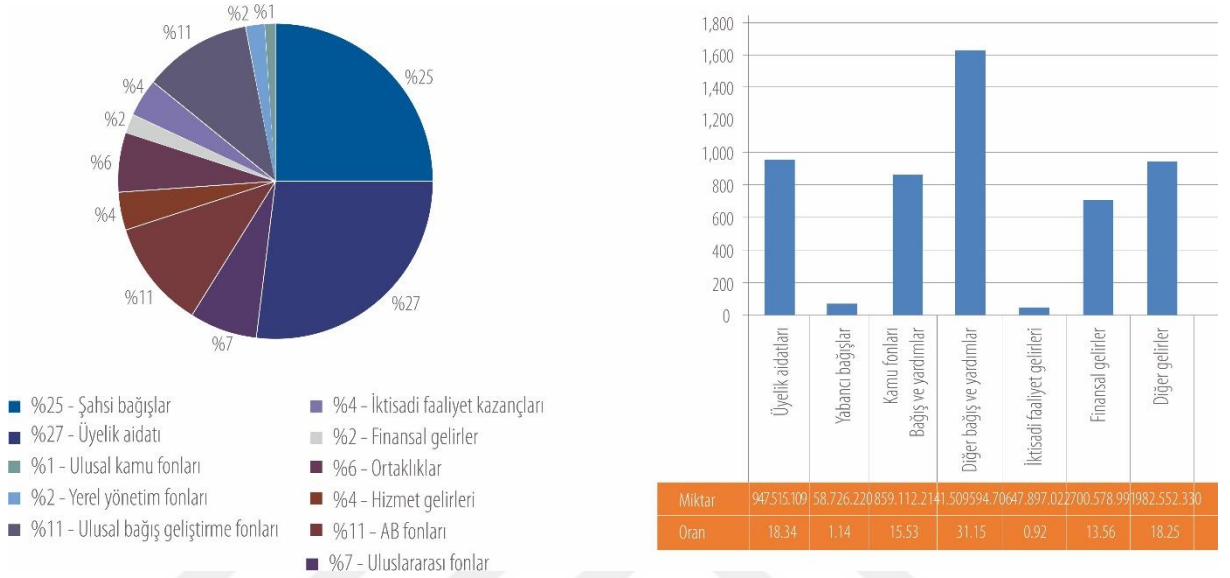
projelerden gelen gelirler ve bağışlar STK'lar için önemli gelir kaynakları haline gelmiştir. Bu kaynaklar yeni yeni kayıt altına alınmaya başlanmıştır. Bundan önce gelirler gizli tutulur, giderler ise çoğunlukla üyeler tarafından karşılanırdı. Aşağıdaki grafikte, derneklerin yıllar içinde artan gelir miktarı belirtilmiştir. Bu grafiği incelerken kayıt altına alınmayan gelir ve giderleri göz ardı etmek gerekir.

Şekil 8. Yıllara Göre Derneklerin Gelirleri (URL- 17)

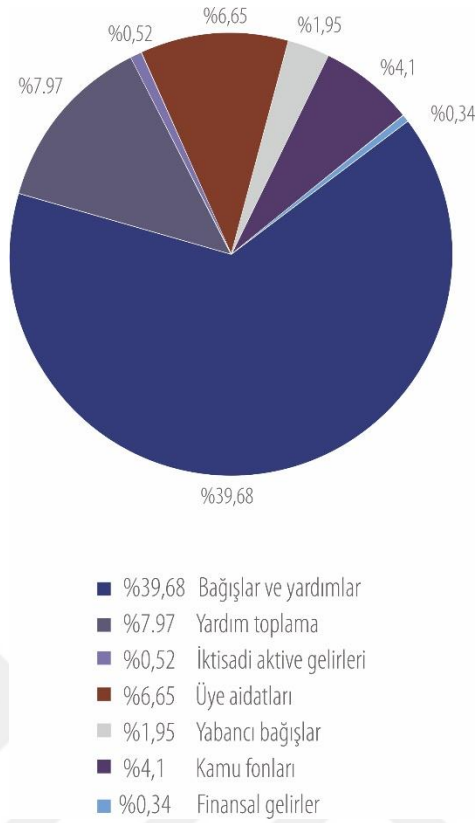
STK'lara yönelik Bakanlar Kurulu tarafından zaman zaman, kamu idarelerinin bütçelerinden finanse edilmelerine dair direktif ve düzenlemeler yer almaktadır. Bu kuruluşlara örnek vermek gerekirse; Gençlik ve Spor Bakanlığı, Kültür ve Turizm Bakanlığı, Kalkınma Ajansları, Kalkınma Bakanlığı, Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Bakanlığı, Dernekler Dairesi Bakanlığı bunlardan bazılarıdır. STK'lar için kamunun finans imkanları gün geçtikçe artmaktadır ve bu finanslarda bir sistematik oluşturma gayreti söz konusudur. Sistematiğe oturtulmaya çalışılan finanslardan bazıları; proje desteği, ekipman, ortak iş tutma girişimleri, fon

sağlama ve yardım yapma şeklindedir. Yardımlar her yıl değişmekte ve oranlar, bakanlıklar tarafından belirlenmektedir. Bu finansmanların birçoğu Avrupa fonları vasıtasıyla sağlandığı için, her ne kadar sistematığe oturtulmaya çalışılsa da sürekli bir güven duygusu vermemektedir.

Şekil 9. Vakıfların Gelir Kalemleri

Vakıf gelir kalemleri oranına baktığımız zaman, en yüksek oranın (%27) üye aidatları olduğu görülmektedir. Şahsi bağışlar (%25) bir diğer mühim gelir kaynağıdır. Vakıf gelir kalemleri için, üçüncü önemli kaynak ise ulusal bağış ve AB fonları tarafından karşılanmaktadır. En düşük gelir kaynağının (%1) ulusal kamu fonlarının ait olduğu görülmektedir.

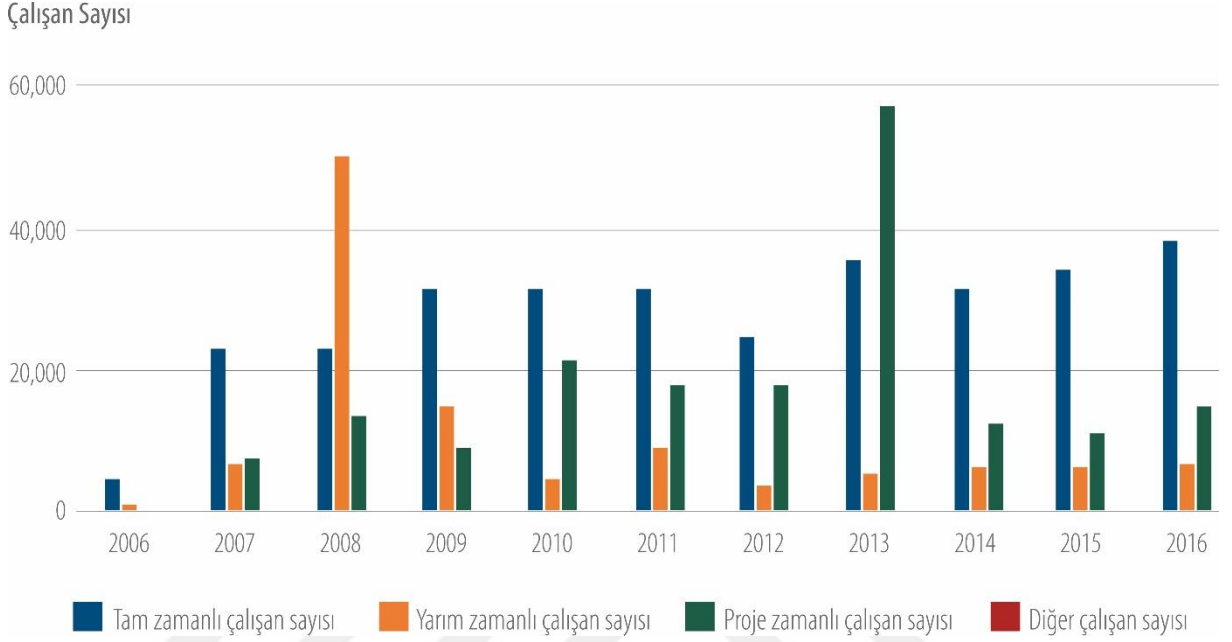

Şekil 10. Derneklerin Gelir Kalemleri, Kaynak: (Dereci, Ersen 2017)

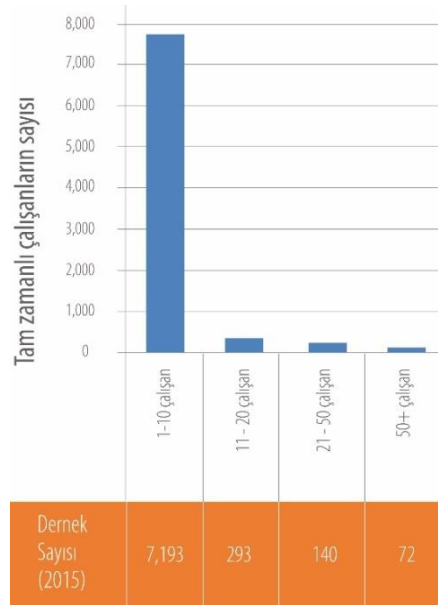
Dernek gelir kalemleri oranına baktığımız zaman, en yüksek oranın (%39.68) bağışlar ve yardımlar olduğu görülmektedir. Yardım toplama (%7.97) bir diğer mühim gelir kaynağıdır. Dernek gelir kalemleri için, üçüncü önemli kaynak ise üye aidatları tarafından karşılanmaktadır. En düşük gelir kaynağının (%0.52) iktisadi aktive gelirlerine ait olduğu görülmektedir. Vakıf veya dernek, her iki STK içinde, halen önemli olan kaynağın geleneksel biçimlerle karşılandığı görülmektedir. TÜSEV'in verilerine göre; bağış ve yardımlardan toplanan gelirlerin, derneklerdeki toplam gelire oranı %41'dir. Aynı şekilde bağış ve yardımlardan toplanan gelirlerin, vakıflardaki toplam gelire oranı %30'dur. STK'lar için kaynak sorunu ülke bazında hala üst seviyelerdedir. Kaynak sorununa ek birde STK'ların ağır vergi problemleri bulunmaktadır, vergilendirme sürekliliği engelleyici ve direnmeyi zorlaştırıcı bir etkiye sahiptir. STK'ların vergiden muaf tutulduğu birkaç durum mevcuttur. Bunlar; alınan hibe ve bağışlardaki vergi muafiyeti ile ekonomik faaliyetlerle uğraşmadığı sürece kurumlar vergisinden muaf tutulmalarıdır. TÜSEV'in Türkiye'de Sivil Toplum Çevre 2016 Raporu'nun İzleme Matris Anketi 2016'dan elde edilen

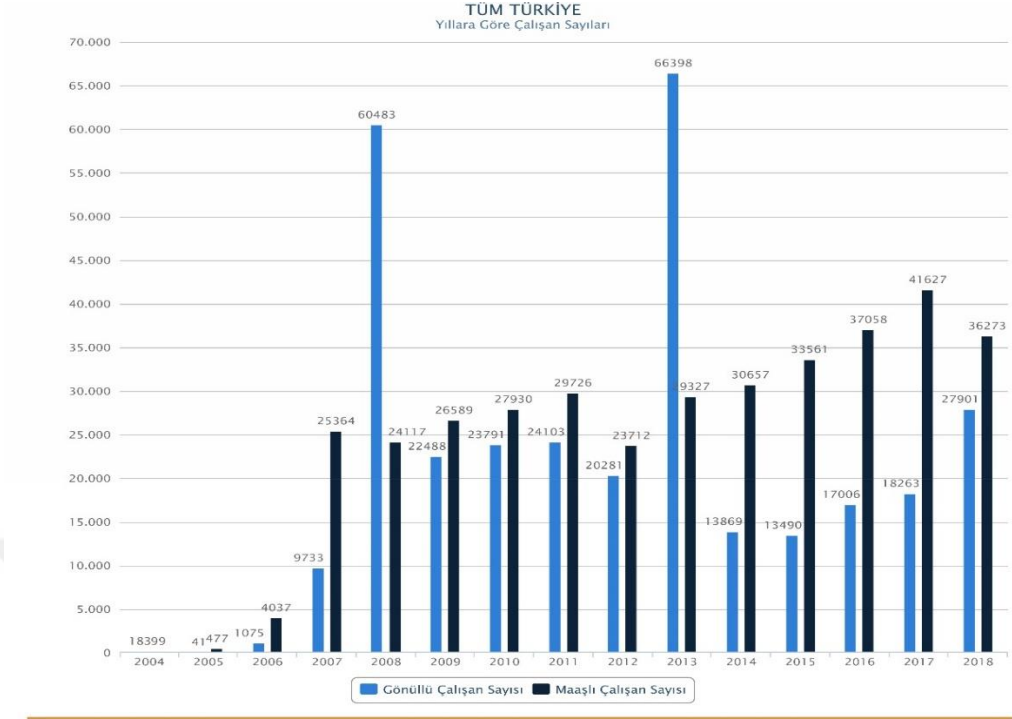
bulgulara göre araştırmaya katılan STK'ların büyük bir kısmı (%76) 2016 yılında ulaşmayı istedikleri hedefler için yeterli fon sağlayamadıklarını bildirmişlerdir (Dereci ve Ersen, 2017, s. 23).

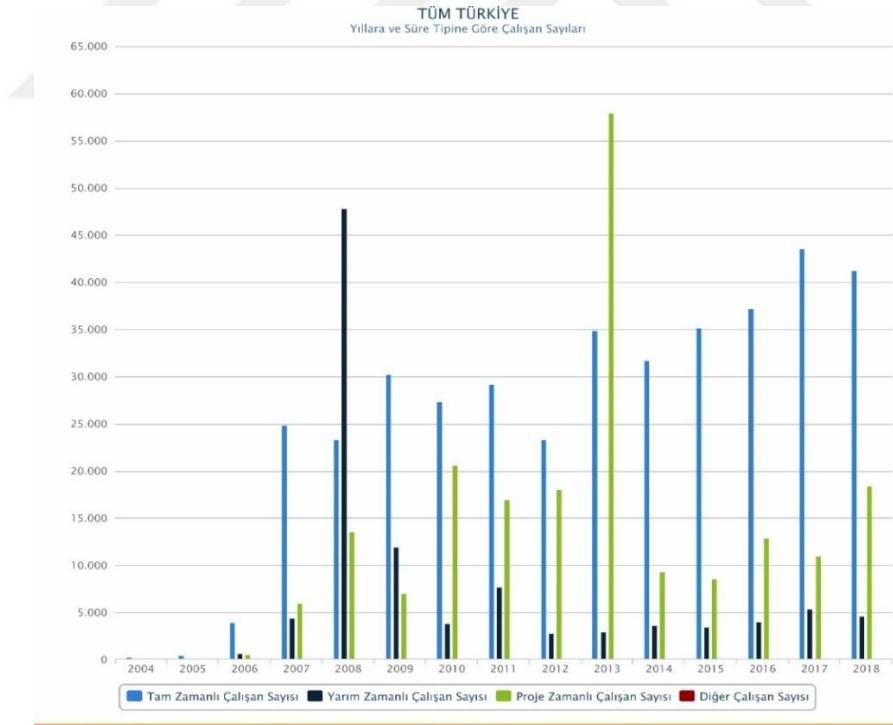
Şekil 11. Derneklerin Profesyonel Çalışan Sayıları, Kaynak: (Dereci, Ersen 2017)

Şekil 12. Derneklerin Ortalama Profesyonel Çalışan Sayıları Kaynak: (Dereci, Ersen 2017)

Şekil 13. Yıllara göre çalışan sayıları (URL- 18)

Şekil 14. Yıllara ve Süre Tipine Göre Çalışan Sayıları (URL- 19)

Vergi ağırlığını ve yerel manada kaynak eksikliğini bir kenara bırakırsak, göçmenlerden sonra STK'lara yönelik, uluslararası fonlar dışında, devlet tarafından

sağlanan fonlarda artış göstermiştir. Kamu ve STK'lar arasında ortak iş tutma, proje geliştirme çalışmaları ivme kazanmıştır. Bunun getirisi profesyonel çalışan artışı olmuş ve STK'larda kendi koşulları çerçevesinde bir kurumsallaşmaya giderek, maaşlı çalışan sayılarını gün geçtikçe artırmışlardır. Proje zamanlı çalışan ve tam zamanlı çalışan oranındaki artış, göçmenler sonrası sivil oluşumunda, kayıtsız kalmadan, yardımlara dahil olduğunu göstermektedir.

SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bir toplum bilimci olarak, artan göçmen sayısına değinmek, göçmenler sonrası içinde yaşadığımız toplumdaki değışimler ve gerekliliklere bir kapı aralamak ve yorum geliştirmek amacıyla başlanılan bu tez, bir söz söyleme çabasına onların ilk uğrak noktası olan STK'lar üzerinden girişmiştir. Göçün ilk yıllarındaki problemleri çözmek, özellikle dil sorunsalını aşmak için kimi STK'ların dili daha hızlı kavradığı sebebiyle çocuk tercüman çalıştırmaları, Konya bağlamında Büyükşehir Belediyesi'nin Sosyal Kart Bürosu'nda diploması göç ettiği ülkede kalan ama Arapçanın tüm farklı kullanışlarına hakim bir çalışan buldurması belki de araştırmayı başlatan iki temel etken olmuştur. Bu iki etken bize gösteriyor ki; göç kuralları sarsıcı, işleyişi değiştirici ve problematiğinin çözümlenmesi için birçok gayretin denenmesini gerektiren, ortak çalışma isteyen ve bunu zorunlu kılan bir gerçektir. Bu sebeple STK işleyişindeki ve kurumsal bazlı değişimlerindeki paradigmalardan, genel olana yoğunlaşılmış ve göçün etki boyutu anlaşılmaya çalışılmıştır.

Araştırmanın birinci bölümünde göç nedir sorusu detaylandırılmış, gerekli literatür taramalarından sonra tezimize en uygun kısımlar yorumlanmıştır. Bu bağlamda göç kavramının tanımı, nedenleri ve türleri ayrı ayrı ele alınmıştır. Göçün neden ve türlerinin bilinmesi hem birey hem de bireyle muhatap olan toplum bağlamında bir iletişim köprüsüdür ve sorun çözümüne katkı sağlayacak bilgiler sunmaktadır. Kavram olarak coğrafi bir mekan değişimi olarak görülen göçün siyasi, sosyal, ekonomik ve kültürel boyutları detaylandırılmış, göç nedenleri bir çatı mahiyetinde siyasi ve ekonomik temelli olarak gruplandırılmıştır. Siyasi neden içeren göçlerde istek, bilinç ve net bir siyasallaşma duygusu bulunurken, bu tutum toplum entegrasyonunda direnç psikolojisi oluşumuna zemin hazırlamaktadır. Ekonomik neden içeren göçlerde, kimi zaman istekli kimi zaman zorunlu bir durum söz konusudur. Bu tutum ekonomik girişimlerde risk alma cesaretine ve yer bulma gayretine sebep olmaktadır. Bu gayretin çoğu zaman göç edilen toplumlarda dışlayıcı ve ötekileştirici bir tepkiye maruz kaldığı gözlenmektedir.

Bir diğer araştırılan kısım göç türleridir. Göçün türlerinin incelenmesi, göçün etki boyutunun anlaşılmasına yardımcı olacak; bir ucu bireye, diğer ucu kitlelere

dayanan göç unsurunun yorumlanmasına katkı sağlayacaktır. Bu bağlamda oluşum nedenine göre bireyin kendi isteği ile bulunduğu yeri terk ettiği 'gönüllü göç' ve bireyin kendi isteği dışında bulunduğu yeri terk etmek durumunda kaldığı 'zorunlu göç' incelenmiştir. Süreç bağlamında göçlere baktığımız zaman ise bireyin turizm, hayvancılık ve tarımsal faaliyetler sebebiyle yer değiştirdiği 'mevsimlik göç' ve bireyin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel nedenlerle zorunlu veya gönüllü olarak bulunduğu yeri sürekli terk ettiği 'sürekli göç' incelenmiştir. Son olarak mesafesine göre göçlere bakıldığında, bireyin ülke sınırları içerisinde kırdan kıra, kırdan kente, kentten kıra ve kentten kente gerçekleştirdiği 'iç göç' ve bireyin çeşitli sebeplerle ülke dışına gerçekleştirdiği 'dış göç' incelenmiştir.

Göçmenler ve terk edilen yer açısından göç yine bu bölümde incelenmiştir ve şu kanıya varılmıştır ki göç; bireyin sosyal durumunda etkin olduğu gibi, ayrılmış olduğu toplumun sosyal yapı ve ilişkiler ağında da olumlu ve olumsuz birçok etkiye sebep olmaktadır. Bu olumsuz etkiler en çok kırdan kente göçlerde, kırın durumunda gözlenmektedir. Azalan nüfusu sebebiyle kır virane bir duruma doğru gitmekte, birey sayısındaki düşüş kırdaki yaşamı zora sokmaktadır. Birey bakımından yorumlamak gerekirse; kırdan kente göçen birey kırla irtibatını kesmemiş, bu irtibat kentlinin kıra kendi değişim ve dönüşümünü aktarmasına, aynı şekilde kente de kırın bazı özelliklerini taşımasına sebep olmaktadır.

Gelinen yer açısından göç, bu bölümde incelenen bir başka başlıktır. Artan göçmen sayısı ve göç hareketleri kentlerdeki yerleşim alanlarının genişlemesine sebep olmuş, yeni yerleşim yerine duyulan ihtiyaca karşılık veremeyen kamu otoritesi sonucu çarpık kentleşmeler başladığı gözlenmiştir. Bu artış aynı zamanda kentli insanda milliyetçi bir kaybetme korkusu oluşturmuş ve sosyal, siyasal, ekonomik ve kültürel paylaşma sıkıntısı doğurmuştur. Ortaya çıkan kutuplaşma sonucu meydana gelen sosyal alan çatışması, gelenek yaygınlaşmasının önünde bir engel oluşturarak, kural tanımaz bir yapı işleyişine sebep olmaktadır. Yeterli denetim ve kontrol sağlanmazsa bu durumun, ileri boyutta devlet kurumlarına olan güveni sarsıcı ve suç oranlarını artırıcı bir etkiye sahip olacağı görülmektedir.

Göçün etki boyutu bağlamında, olumsuz etmenler bir kenara bırakılırsa; toplumlar ve ülkeler arasındaki etkileşimin artmasında, bu etkileşimin bir sonucu olarak gelişimin hız kazanmasında ve ilerleyişinde göçün etkisi yadsınamaz boyutlardadır. Bireyin içinde bulunduğu toplumdan ayrılıp, bir başka topluma yerleşmesi sonucu kültürel geçişkenlik ortaya çıkmakta ve bunun sonucunda sosyal, ekonomik, siyasal etkileşim hız kazanmaktadır.

Birinci bölümün en son değinilen kısmı uluslararası göç kavramı ve tanımları olmuştur. Yapılan araştırmada görülmektedir ki, tanımlamalar ülkeler bağlamında, yüklenilen anlam ve kullanılan disiplin çerçevesinde farklılık göstermektedir ve bu durum çoğu zaman karışıklığa sebep olmaktadır. Tanımlamaların, araştırma yapılan toplumun anlamlandırdığı biçimlerde kullanılmasına dikkat edilmelidir. Öte yandan göç ve göçmen unsuruna uluslararası bağlamda değinildiği zaman, kullanılan kavram ve tanımların oldukça yoğun olduğu gözlenmiştir. Araştırmanın bu kısmında misafir, mülteci, sığınmacı, düzensiz göç, göçmen, göç ve iltica kavramlarının farklı kullanım şekillerine değinilmiştir.

Araştırmanın ikinci bölümünde kullanılan yöntem anlatılarak, araştırmanın modeli, evren ve örneklem, veri toplama araçları ve teknikleri, görüşme grupları, verilerin toplanması, veri analizleri, varsayımlar ve sınırlılıklar detaylandırılmıştır.

Araştırmanın üçüncü bölümünde STK tanımı ve değişimleri işlenmiştir. Başlangıç olarak sivil toplumun ivme noktasının Avrupa'da ortaya çıkan ulus devlet oluşumlarına karşı takınılan tavrın bir söz söyleme biçimi olduğu gözlenmiştir. Çünkü tüm sosyal alanlar ve örgütsel yapılar ulus devlet bünyesinde yer almaya başlamış ve bireyin kişisel düşüncelerini aktarması için, kendine alan açması gerekmiştir. İşte bu başlangıç, sivil toplumun uzun yıllar devlete karşı bir konumda durmasına sebep olmuş ve bu hafıza yıllarca taşınmıştır. Bu köklü durumun değişiminde göçün ve göçmen olgusunun etkisi büyük orandadır. Çünkü yoğun göç birlikte hareket etmeyi zorunlu kılmış, yardımların israfının önlenmesi için ise devletle ortak iş tutma bir gereklilik haline gelmiştir.

Sivil toplumun gelişimi ve dönüşümü noktasında hem Batı hem Osmanlı hem de Türkiye ayrı ayrı ele alınmış ve temel paradigmlar sunulmaya çalışılmıştır. Tüm bu gelişim ve dönüşüm alanlarına baktığımız zaman ortak bir durum gözlenmiştir ki; oda gerek Türkiye gerekse Osmanlı'da sivil toplum; siyasal, sosyal, kültürel, hukuki ve iktisadi boyutlarda olumsuz seviyelerdedir. Günümüz STK'ları geçmişe nazaran çok daha iyi bir durum göstermelerine karşın, onlar da henüz olması gereken standartlarda değildir.

Üçüncü bölümün sonunda, araştırmamız Konya merkezli olduğu için, STK tanımı ve işleyişi üzerine 'Sivil Toplum Kuruluşları Platformu' Konya Merkez Başkanı M.G. ile bir görüşme gerçekleştirilmiştir ve onun yönlendirmesi ile STK'ların vizyon ve misyonlarını detaylandırmak için, İHH dernek müdürü V.M. ile de bir görüşme yapılmıştır.

Araştırmanın dördüncü bölümünde Konya bağlamında 4 temel STK ile göçmenler sonrası STK'ların yapısal ve fonksiyonel değişimleri üzerine görüşmeler yapılmış ve bu görüşmelerin deşifreleri aktarılmıştır. Görüşme yorumları ve müsaade edilen ölçülerde çekilen görseller paylaşılmıştır. Toplamda 16 STK çalışanı, STK temsilcisi, saha uzmanı ve eğitim koordinatörü ile görüşülmüş ve hepsine belli başlı sorular yöneltilmiştir. Görüşme yapılan STK'lar sırasıyla; Ravza Eğitim Vakfı, Ribat Eğitim Vakfı, Dost Eli Derneği, El-Bir Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği'dir.

Araştırmaya başlarken, en temel özellikleri şeffaflık olan STK incelemelerinin, yeterli veri sunacağı düşünülmüş fakat sanılanın aksine güven sorunu sebebiyle STK görüşmelerinde ve veri taleplerinde büyük sorunlarla karşılaşmıştır. Tezin literatür kısmı birkaç ay gibi bir sürece tekabül ederken, 4 ayrı STK ve alanında uzman STK geçmişi bulunan diğer kişilerle yapılan görüşmeler bir buçuk yıla yakın bir takvim diliminde anca tamamlanabilmiştir. Tezin belki de ön görülemeyen ama farklı bir pencere açan kısmı, araştırmacı bakımından bu noktası olmuştur. STK'larda göçmenler sonrası görülen değişikliklerde devletle ortak iş tutma durumu kendi prensiplerine zıt bir tutum sergilerken, göçmenler dışında birde şeffaflık sorunsalının yer aldığı gözlenmiştir. İşin bu boyutu ayrı bir araştırma, inceleme değeri taşımaktadır.

Araştırma yapılan STK'lardaki gözlenen değişim, gelişim ve işleyişe eleştirel bakmak gerekirse; göçmen yoğunluğunun çözülmesi bir görev bilinmekte ve eksikliklerin sorumlusu olarak kendilerini görmektedirler. Çünkü onlara göre bir STK her şeye hazırlıklı olmalı ve amacı devletin eksik kaldığı kısımları tamamlamaksa şikayetçi olmadan buna çaba sarf edilmelidir. Bu bakımda göçmenler STK'ların kendilerini sorgulamalarına, işlerini iyi yapabilmek adına çoğu zaman yine kendileriyle ters düşmelerine, gönüllü ve geleneksel bir işleyişten, kurumsal ve profesyonel olana evrilmelerine kapı aralamıştır. Değişim sadece görünen kısımlarda değil, zihni boyutlarda da etki alanına sahiptir.

Yapılan görüşmelerin toplamında, görüşmecilerin verdiği yanıtlardan, yapısal ve fonksiyonel olarak değişimin rotasını çıkarmak gerekirse; göçmenlerden sonra genel olarak *yardımların içeriğinin değiştiği* gözlenmiştir. Gerek yemek sayısındaki artış ve gıda dağıtım şekillerindeki farklılık, gerek göçmen ekmeği için kurulan ekmek fabrikaları ve yetiştirilen ustalar, gerekse halısız ev gibi kültürel farklılıklar sonucu elde edilen verilerle sunulan yardım şekilleri olsun, net bir içerik değişimi gözler önüne seriliyor.

Göçmenler sonrası değişimin bir başka noktası da *profesyonelleşmenin gelişi*. Birçok STK ve devletin sosyal yardım hizmetinde bulunan kurumları yardım israfını önlemek için, çeşitli bilgisayar programları ve kayıt evrakları oluşturmuş ve buda kayıt altına alma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Göçmenlerden önce yapılan yardımın kayıt tutumu ayıp ve motivasyon kırıcı bulunurken, göçmenler sonrası yardım içerikli STK'larda bu bir gereklilik haline gelmiştir.

Bir başka değişen nokta ise *kurumsallaşmanın gelişi*dir. Göçmenlerden önce STK çalışanlarının birçoğu gönüllü ve sistematik olmayan, kişisel gayrete ve inisiyatife dayanan bir çalışma şekli izlerken, göçmenler sonra STK'lar sistematik bir çalışma disiplini oturtup, yönetim kurulu oluşturmuştur. Çalışanların bir kısmı gönüllü devam ederken, diğer kısmı sigortalı çalışan profesyonellerden oluşmaya başlamıştır. Çünkü yoğunluk artmış, ilgilenilmesi gereken problemler çoğalmış ve maddi yardımlardan ziyade psikolojik yardımlarında gerekli oluşu, bu kurumsallaşmayı mecbur kılmıştır.

Bir diğer değişen nokta, *devletle beraber iş tutmadır*. Göçmenlerden sonra STK'lar, uzun yıllar bağımsız iş yapma düsturu ile ilerlemelerine karşın, bu anlayışlarını askıya alıp devletle beraber iş tutma yoluna girmişlerdir. Yoğun göç, STK ve devlet arasında proje geliştirme, yardım alma, birlikte ilerleme konusunda bir değişikliğe sebep olmuş, STK'lar devletin yardım noktalarından biri haline gelmiştir.

Bir diğer değişen nokta *idari kadro* oluşturulmasıdır. Göçmenlerden önce STK'ların işleyişi ve prensipleri, yöneticilerin gözlem ve kararlarına bağlı iken, göçmenlerden sonra yönetim kurulu dışında birde idari kadro oluşturulmuştur. Bu kadro STK prensiplerini ve işleyişini göçmenler odaklı, onların ihtiyaçları çerçevesinde belirlemeye başlamış, bir nevi göçmen ihtiyacı doğrutusunda ilerleyen bir STK işleyişi söz konusu olmuştur.

Bir diğer değişen nokta *göçmen eleman* çalıştırılmasıdır. Dil sorunsalı bir tarafa, kültürel farklılıkların analizi ve direk kendi içlerinden kimse ile yapılan keşiflerin kalitesi noktasında aynı zamanda göçmenlere sağlanan yardımın bir başka kolu olması nazarında STK'larda ve devlet yardım kuruluşlarının bazılarında göçmen eleman çalıştırılmaya başlanmıştır.

Bir diğer değişen nokta *ihtisaslaşmadır*. Göçmenlerden sonra STK'lar bir uzmanlaşmaya doğru yol almıştır çünkü gelen nüfus yoğun ve özel ilgi gerektiren bir durumda olduğu için uzmanlaşma kaçınılmaz olmuştur. Kimi STK'ların bazı ülke insanlarına, kimilerinin sadece nakdi ve aynı yardımlara odaklandığı gözlenmiştir.

Araştırmanın beşinci bölümünde, Konya bağlamında göçmenlerle ilgilenen STK görüşmelerine ek Vakıflar Genel Müdürlüğü, Sivil Toplumla İlişkiler Genel Müdürlüğü, DERBİS veri tabanından ve daha önce göçmenlerle ilgili yapılan araştırmalardan elde edilen bilgilere yer verilmiş ve birçoğu yorumlanmıştır. Böylelikle hem birebir görüşmeler hem veri analizleri ile araştırma zenginleştirilmiş, kişisel yorumlamalarla da değerlendirme kısmı tamamlanmıştır.

Çalışmamız genel olarak uluslararası göçlerin bir şehri ve içinde varlık bulmuş STK'ları, işleyişlerini ve göz önünde bulundurdukları temel prensipleri ne

yönde ve ne derece değiştirdiğini gözlemlenmiş ve bu gözlemler sonucu STK'ların geçirdikleri dönemsel farklılaşmaları çeşitli verilerle göz önüne sunmuştur. Bu amaç doğrultusunda Konya'daki 4 sivil toplum kuruluşu (Dosteli, Ribat, Ravza, Elbir) çalışanları ile detaylı görüşmeler gerçekleştirilmiş olup; değişimler 2000-2019 yılları daha çok değerlendirilerek yorumlanmıştır.

Son kertede bu araştırma tüm bu çalışmalar sonucunda, göçün gerek uluslararası mecrada gerekse Türkiye bağlamında öneminin göz ardı edilemeyecek boyutlarda olduğunu ifade eder ve gün geçtikçe değişen ve gelişen göç politikalarıyla, göçmen sorunlarının daha minimal düzeylere ineceğini ümit eder. Ayrıca STK'ların göç ve göçmenlik noktasında gerekli mercilere büyük örnek teşkil ettiğini ve bazen ülke sınırlarını aşarak onlara daha hızlı bir ulaşım sağladığını gözler önüne serer. Göç ve göçmen unsuru noktasında şüphesiz başta içinde ikamet edilen devlet sonrada göçmenlerin STK'lara çok şey borçlu olduğunu, adeta bir tampon kurum işleyişiyle ve oldukça sistematik bir şekilde sorun çözümüne dahil olduklarını, sağlanan verilerle ve yapılan yorumlarla ifade eder.

KAYNAKÇA

ABADAN-Unat, N. (2002). Bitmeyen göç: Konuk işçilikten ulus-ötesi yurttaşlığa. İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ABADAN-Unat, N. (2015). Türkiye'nin son elli yıllık emek göçü: yorum, eleştiri, öngörü. M. M. Erdoğan ve A. Kaya (Der.), Türkiye'nin göç tarihi: 14. yüzyıldan 21. yüzyıla Türkiye'ye göçler içinde (s. 258-276). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.

ABAY, Ali Rıza. (08.04.2009). Sivil Toplum ve Demokrasi Bağlamında Sivil Dayanışma ve Sivil Toplum Örgütleri, <http://iibf.ogu.edu.tr/kongre/bildiriler/pdf>

ARABACI, A. (2003), "Küresel Sivil Toplum Ağlarına Doğru Küresel Düzlemde ve Avrupa Birliğinde Çevreci Gruplar", Sivil Toplum Dergisi, Yıl:1, Sayı:3

AKGÜN, S. B., BİLGİHAN T. B. (2011), Avrupa Birliği'nde STK'ların Rolü, Türk İdare Dergisi, Sayı:470

ALPAY, Şahin. (2005). Soruşturma: Meşru Şiddet Kullanımı Tekelinden Çıktığı Ölçüde Devlet, Devlet Olma Niteliğini Yitirir, Sivil Toplum, 3 (10), ss. 120-123.

ATEŞ, D., UYSAL, A. (2006), Merkezi-Dışı Ülkelerdeki Ulusötesi Sivil Toplum Kuruluşları (STK): Dış Politika, Finansman ve Meşrutiyet, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı:16

BELGE, Murat (2003), "Sivil Toplum ve Demokrasi" Konferans Yazıları No 1, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi, İstanbul.

Bilimsel araştırma yöntemleri. Ankara: Pegem Akademi.

BÜYÜKÖZTÜRK, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2017).

CENGİZ, Semran (2010), "Göç, Kimlik ve Edebiyat", Zeitschrift für die Welt der Türken, Vol. 2, No.3, pp.185-193.

ÇAĞLAYAN, S. (2006). Göç kuramları, Göç ve Göçmen İlişkisi. Sosyal ve beşeri Bilimler Araştırmaları Dergisi, (17), 67-91.

ÇAHA, Ömer, (2007), Aşkın Devletten Sivil Topluma, Plato Film Yayınları, İstanbul.

ÇAHA, Ömer. (1994), Osmanlı'da Sivil Toplum, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Dergisi, Vol, 49, No.3, ss. 79-99.

ÇAHA, Ömer. (2005a), Sivil Toplum Üstüne, (Editör: Lütfi Sunar), Sivil Toplum ve Demokrasi, Kaknüs Yayınları, İstanbul

ÇAHA, Ömer. (2005b). Sivil Toplumun Türkiye'deki Sorunları, (Editörler: Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ), 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye'de Siyasal Hayat, Aktüel Yayınları, Cilt 2, İstanbul, ss. 689-707.

ÇALMAŞUR, G., DOĞAN, E. M. (2011), Gayrisafi Milli ve Nüfus İle Sivil Toplum Kuruluşları Arasındaki İlişki -Türkiye Üzerine Bir Uygulama Atatürk Ü. İİBF Dergisi, 10. Ekonometri ve İstatistik Sempozyumu Özel Sayısı

ÇELİK, Celaleddin (2012), "Göç, Kentleşme ve Din", Din Sosyolojisi, (Ed. N. Akyüz, İ. Çapcıoğlu), Ankara: Grafiker Yayınları, ss.297-306.

ÇELİK, M., KOÇ, İ. AYAS, N. (2009), ST-Devlet İlişkisinin Ekonomik Kalkınma ve Toplumsal Barış Açısından Değerlendirilmesi Dernekler Dergisi, Sayı:7

ÇOBANOĞLU, Zekai (1996), Konut Sağlığı, Ankara: Somgür Yayınevi.

DERECİ, S. ve ERSEN, T. B. (2017). Monitoring matrix on enabling environment for civil society development (Araştırma Raporu No. 74). İstanbul: TUSEV Publications.

DOĞAN, İlyas, (2002). Özgürlükçü ve Totaliter Düşünce Geleneğinde SİVİL TOPLUM, Alfa Yayınları, İstanbul.

DOĞAN, İlyas. (20.04.2009). Türkiye'de Çok Partili Dönemde Sivil Toplumun Gelişimi, <http://www.akader.org/KHUKA/2007-eylul/1.pdf>

DUMAN, M. Zeki. (2004). İdris Küçükömer'in Sivil Toplum Anlayışı, Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Dergisi, cilt: 2, Sayı: 1, 47-52.

EKİCİ, Süleyman & Tuncel, Gökhan (2015), "Göç ve İnsan", Birey ve Toplum Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt 5, Sayı 9, Malatya.

EMİNİ, F. T. (2013), Sivil Toplum Kuruluşlarının Politika Belirleme Sürecindeki Rolü: Tüsiad Örneği, Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 36

ERSOY, Melih (1985), Göç ve Kentsel Bütünleşme, Ankara.

FAIST, T. (2010). The crucial meso level. M. Martiniello and J. Rath (Eds.), Selected Studies in International Migration and Immigrant Incorporation içinde (s. 59-90). Amsterdam: Amsterdam University Press.

FICHTER, Joseph (1994), Sosyoloji Nedir? (Çev. N. Çelebi), Ankara: Atilla Kitabevi.

GENÇ, N., ERDOĞAN, Ü. (2013), Yerel Demokrasi ve Kalkınma Bağlamında Sivil Toplum Kuruluşlarının Rolü: Aydın Örneği, Yerel ve Bölgesel Kalkınma: Küresel ve Yerel Bakış Açılıarı (Editörler: Buğra Özer ve Güven Şeker), Celal Bayar Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

GIDDENS, A. ve Sutton, P. W. (2016). Sosyoloji (Çev: Mesut Şenol), (7.edisyon). İstanbul: Kırmızı Yayınları.

GLESNE, C. (2013). Nitel araştırmaya giriş. A. Ersoy ve P. Yalçınoğlu (Çev. Eds.), (3.baskı). Ankara: Anı Yayıncılık.

GÖZÜBÜYÜK Tamer, Mine (2010), "Tarihsel Süreçte Sivil Toplum", Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi, Cilt 1, No 6, Ankara.

GÜLALP, Haldun, (2002). Sivil Toplum: Kavramsal Bir Değerlendirme, Cogito, Yapı Kredi Yayınları, Sayı:32, İstanbul.

GÜNEŞ, M. (2013). Uluslararası göçün tetikleyicileri; Suriye'den Türkiye'ye zorunlu göç'ün Cilvegözü örneği ile yansımaları. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara: Turgut Özal Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

GÜVENÇ, Bozkurt (1996), "Göç Olgusu ve Türk Toplumunu", II. Ulusal Sosyoloji Kongresi: Toplum ve Göç, Mersin: Sosyoloji Derneği Yayınları.

HİRA, İsmail-ŞAN, Mustafa Kemal. (20.04.2009). Türkiye'de Sosyo-Politik Sistem ve Sivil Toplum Arayışları, <http://www.sosyoloji.sakarya.edu.tr/turkiyedesosyopolitiksystemvesiviltoplum.pdf>

KAPU, H., TUTAR, H., ÖZYAKIŞIR, D. (2012), Sivil Toplum, Girişimcilik ve Ekonomik Kalkınma, Savaş Yayınları, Ankara

KARAKUŞ, O., (2006), Avrupa Birliği Uyum Sürecinde Türkiye'de Sivil Toplum Kuruluşları, Isparta

KAYPAK, Ş., ve Bimay, M. (2016). Suriye savaşı nedeniyle yaşanan göçün ekonomik ve sosyokültürel etkileri: Batman örneği. Yaşam Bilimleri Dergisi, 6(1), 84-110.

KEYMAN, E. Fuat (2004), Türkiye'de ve Avrupa'da Sivil Toplum, İstanbul Bilgi Üniversitesi Sivil Toplum Kuruluşları Eğitim ve Araştırma Birimi Sivil Toplum ve Demokrasi Konferans Yazıları (Yayına Hazırlayan: Arzu Karamani), İstanbul

KELEŞ, Ruşen (1996), Kentleşme Politikaları, Ankara: İmge Yayınevi.

KIRAY, Mübeccel (1998), Kentleşme Yazıları, Ankara: Bağlam Yayınları.

KING, R. (2002). Towards a new map of European migration. International journal of population geography, 8(2), 89-106.

Lİ, Manyu, Irene H. FRIEZE (2012), "Before The Big Decision: Psychological Theories on Premigration Motivation", Immigration Polisicies, Challenges and Impact (Ed. E. Tartakovsky), New York: Nova Publishers, pp.3-27.

MASSEY, Douglas S. vd. (2014) , “Uluslararası Göç Kuramlarının Bir Değerlendirmesi”, (Çev. S. Dedeoğlu, vd.), Göç Dergisi, C.1, S.1, ss.11-46.

MONTESQUIEU, C. L. de S. (1998). Kanunların ruhu üzerine (2. bsk). İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.

NEUMAN, W. L. (2016). Toplumsal araştırma yöntemleri: Nitel ve nicelik yaklaşımlar (Çev: S. Özge). Ankara: Yayın Odası Yayınları.

ÖZER, İnan, (2004). Kentleşme Kentlileşme ve Kentsel Değişme, Ekin Kitabevi, Bursa.

ÖZDEMİR, S. (2007), “Küreselleşme Sürecinde Refah Devleti” İTO Yayını, Yayın No: 2007-57, İstanbul

ÖZTÜRK, M. ŞAHİN, L. (2008), Küreselleşme Sürecinde Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye’deki Durumu, Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, Sayı: 54

PUNCH, K. F. (2016). Sosyoloji araştırmalarına giriş. Ankara: Siyasal Kitabevi.

SANDAL, E. K., Hançerkiran, M., ve Tıraş, M. (2016). Türkiye’deki Suriyeli mülteciler ve Gaziantep ilindeki yansımaları. Gaziantep University Journal of Social Sciences, 15(2), 461-483.

SARIBAY, A. Y. (1998), “Türkiye’de Demokrasi ve Sivil Toplum”, Küreselleşme Sivil Toplum ve İslam, (Der. Ali Yaşar Sarıbay ve Fuat Keyman), Vadi Yayınları, İstanbul

SENCER, Yaşar (1979), Türkiye’de Kentleşme, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları

SOMUNCU, B. (2006). Türkiye’nin Avrupa Birliği’ne tam üyelik sürecinde uluslararası göç politikası. Yüksek Lisans Tezi, İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

ŞENSES Özcan, N. (2015). Düzensiz göç üzerine bir inceleme: Küresel dinamikler, ulus- devletler, göçmenler. İdeal Kent, (15), 22-39.

ŞİMŞEK, B. (2000), Gönüllü Kuruluşların Örgütlenmesi, Küreselleşmenin İnsani Yüzü, (Der. Veysel Bozkurt) Alfa, İstanbul

TALAS, M. (2011), Sivil Toplum Kuruluşları ve Türkiye Perspektifi, TÜBARXXIX-/Bahar

TATLIDİL, Ercan (2002), “Kentleşme ve Göç”, Sosyolojiye Giriş, (Ed. İ. Sezal), Ankara: Martı Yayınevi.

TİMUR, T. (2003). Türkiye’de çok partili hayata geçiş. Ankara: İmge Kitabevi.

TUNCEL, Gökhan. (2005). Türkiye’de Sivil Toplum Kuruluşlarının Tarihsel Gelişimi, (Editörler:Selahaddin Bakan, Adnan Küçük ve Ahmet Karadağ, 21. Yüzyılın Eşiğinde Türkiye’de Siyasal Hayat, Aktüel Yayınları, Cilt 2, İstanbul.

UĞUR, S. (2011), Sivil Toplum Kuruluşlarının Sosyal Yardım ve Sosyal Hizmet Faaliyetleri, Ekin Kitabevi, Bursa

YEĞEN, M., Keyman, E. F., Çalışkan, M. A. ve Tol, U. U. (2010). Türkiye’de gönüllükuruluşlarda sivil toplum kültürü(Araştırma Raporu). Yaşama Dair Vakıf.

YILDIRIM, Ergun. (2005), Apolitik Politikaların İnşacısı Olarak Sivil Toplum, Sivil Toplum, 3 (10), ss. 61-72.

YILMAZ, A. (2003), Çağdaş Siyasal Akımlar, Modern Demokraside Yeni Arayışlar, Vadi Yayınları, 2. Basım, Ankara

YILMAZ, M. E. (2012), Etnik Çatışmalarda Sivil Toplum Örgütleri ve Barışa Yönelik Katkıları, Sosyal Bilimler Dergisi, Cilt:4, Sayı:2

Erişim tarihi: 23.02.2017

WEB DİZİNİ:

(URL- 1)

http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik, Erişim tarihi:
20.05.2019

(URL- 2)

http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik, Erişim tarihi:
20.05.2019

(URL- 3)

http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik, Erişim tarihi:
20.05.2019

(URL- 4)

http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik, Erişim tarihi:
20.05.2019

(URL- 5)

http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, Erişim tarihi:
20.05.2019

(URL- 6)

http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713, Erişim tarihi:
20.05.2019

(URL- 7) <http://www.ombudsman.gov.tr/contents/files/45516--Multecilerin-Hukuki-Durumuna-Dair-Sozlesme.pdf>

(URL- 8)

<https://mirekoc.ku.edu.tr/sites/mirekoc.ku.edu.tr/files/Regulation%20no%20946169%20Procedures%20and%20principles.pdf> Erişim tarihi: 04.11.2016

(URL- 9)

http://www.goc.gov.tr/icerik3/gecici-koruma_363_378_4713 Erişim Tarihi:
20.05.2019

(URL- 10)

http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik Erişim tarihi:
20.05.2019

(URL- 11)

http://www.goc.gov.tr/icerik6/duzensiz-goc_363_378_4710_icerik Erişim tarihi:
20.05.2019

(URL- 12)

<http://www.ribatvakfi.org/sayfa/hakkimizda> Erişim Tarihi :25.06.2019

(URL- 13)

https://cdn.vgm.gov.tr/genelicerik/genelicerik_945_290519/02-vakiflarin-turlerine-g.pdf

(URL- 14)

<https://www.siviltoplum.gov.tr/yillara-gore-faal-dernek-sayilari>

(URL- 15)

<https://www.vgm.gov.tr/vakif-islemleri/vakif-istatistikleri/yeni-vakiflar>

(URL- 16)

<https://www.siviltoplum.gov.tr/derneklerin-yillara-gore-uye-sayilari>

(URL- 17)

<https://www.siviltoplum.gov.tr/dernek-uye-sayilarinin-turkiye-nufusuna-orani>

(URL- 18)

<https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-gore-derneklerdeki-calisan-sayilari>

Erişim tarihi: 20.05.2019

(URL- 19)

<https://www.siviltoplum.gov.tr/illere-gore-derneklerdeki-calisan-sayilari>,

Erişim tarihi: 20.05.2019

ÖZGEÇMİŞ

1993 yılında Konya Selçukluda doğdu. İlk, orta ve lise eğitimini Konya'da tamamladı. 2016 yılında Selçuk Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü'nden, 2015 yılında Anadolu Üniversitesi Açıköğretim Fakültesi Sosyal Hizmetler Bölümü'nden, 2018 yılında Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü'nden mezun oldu. 2016 yılı içerisinde Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi Sosyoloji Anabilim Dalı'nda Yüksek Lisans programına yerleşti.

